

August Strindbergs Samlade Verk

Nationalupplaga

TEXTKRITISK KOMMENTAR TILL
AUGUST STRINDBERGS SAMLADE VERK
DEL 16
GIFTAS I–II

av Camilla Kretz, Ljubica Miočević, Per Stam och Ilaria Tedde

*Denna nationalupplaga
av August Strindbergs Samlade Verk utges av Stockholms universitet
genom Romanska och klassiska institutionen
med stöd av Statens kulturråd, Stockholms universitet, Vetenskapsrådet,
Torsten Söderbergs Stiftelse och Ragnar Söderbergs stiftelse.*

*Upplagan består av textvolymen med kommentarer och separata textkritiska kommentarer;
den kompletteras av databaser som utvecklas och tillgängliggörs av Språkbanken
vid Göteborgs universitet (spraakbanken.gu.se).*

*August Strindbergs Samlade Verk, både textvolymen och textkritiska kommentarer,
publiceras i Litteraturbanken (litteraturbanken.se).*

*Föreliggande textkritiska kommentar (färdigredigerad 2016) gäller Giftas I–II,
som redigerades av Ulf Boëthius och som ingår i textvolym nr 16,
utgiven på Almqvist & Wiksell förlag 1982 (med en andra, reviderad tryckning 1986).
På baksidan av titelsidan i textvolymen redogörs för vilka instanser
och personer som var ansvariga för utgivningen detta år.*

*Ledningsgrupp
Gunnel Engwall (ordförande), Magnus Röhl (vice ordförande), Anders Cullhed*

*Redaktionskommitté
Magnus Röhl (ordförande), Gunnel Engwall, Olle Josephson,
Camilla Kretz, Björn Meidal, Per Stam, Carin Östman*

*Redaktion
Per Stam (huvudredaktör)
Camilla Kretz, Ljubica Miočević, Ilaria Tedde*

*© Stockholms universitet
Stockholm 2016
Teknisk redigering och pdf-konvertering
av redaktionen för August Strindbergs Samlade Verk
ISBN: 978-91-85493-16-6*

Innehåll

Särskilda anvisningar	5
GIFTAS I	7
Textläget	9
Upplagor på svenska	10
Upplagor på andra språk	12
Utgivarens egna ändringar	18
Ändringar mellan originalmanuskriptet och första upplagan	20
Beskrivning av originalmanuskriptet	49
Tablå över bevarade manuskript och hektograferade kopior	52
Ändringar i manuskripten	54
Korrektur i Bonniers förlagsarkiv	58
Tablå över ark och sidor i två bevarade korrekturexemplar	61
Ändringar i korrekturen	64
Diskussionerna om »fula ord» och »plumpheter»	86
Förteckning över diskuterade textställen	91
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet och första upplagan	104
GIFTAS II	105
Textläget	107
Upplagor på svenska	107
Upplagor på andra språk	108
Utgivarens egna ändringar	111
Ändringar mellan originalmanuskriptet och första upplagan	112
Beskrivning av originalmanuskriptet	114
Strindbergs ändringar i originalmanuskriptet	115
Tre originalmanuskript på franska	116
Manuskriptbeskrivning	116
Preface	118
[Brödet]	119
Automne	122

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet och första upplagan	125
TEXTER I KOMMENTAREN	127
Förord till Giftas II (den uteslutna senare hälften)	129
ERRATA	131
Förteckning över errata	133
DOKUMENT	135
Förteckning över faksimilerade dokument	137

Särskilda anvisningar

De centrala redigeringsprinciperna i nationalupplagan inklusive principer för den textkritiska kommentaren återfinns i del 1 av textvolymsviten; se även Allmänna anvisningar i början av sviten av textkritiska kommentarer. Här följer kompletterande anvisningar för den textkritiska kommentaren till del 16, *Giftas I–II*.

Textvolymen, som utkom 1982, redigerades av Ulf Boëthius. En andra, reviderad tryckning utgavs 1986. Boëthius omfattande material från arbetet med textvolymen har legat till grund för den textkritiska kommentar som utarbetats under 2015–2016 av Camilla Kretz, Ljubica Miočević, Per Stam och Ilaria Tedde vid redaktionen för Samlade Verk. Citeringar av franskspråkiga manuskript och manuskriptfragment har också granskats av Gunnel Engwall.

Vid redovisningen av skillnader mellan originalmanuskriptet och första upplagan har följande förenklade teknik använts: Först anges sid- och radhänvisningar i SV, därefter citeras formerna i originalmanuskriptet, första upplagan respektive SV, åtskilda med snedstreck.

Till *Giftas I–II* är inga förarbeten kända. I Barbro Ståhle Sjönell, Katalog över »Gröna Säckerna». Strindbergs efterlämnade papper i Kungl. biblioteket, SgNM 1–9 (1991), registreras endast ett fåtal omnämnande av verktitlarna i förteckningar och anteckningar och ett par tidningsurklipp med anknytning till *Giftas* (SgNM 1:1,18 1:1,24, 1:1,28 respektive 6:9,3).

GIFTAS I

Textläget

Strindbergs bevarade originalmanuskript till *Giftas I* (Bonniers förlagsarkiv) har fungerat som *bastext* vid etableringen av texten i Samlade Verk. Den första upplagan (1884) har fungerat som *komplementtext*. Hänsyn har också tagits till Strindbergs ändringar i bevarade korrektur, hektograferade kopior av delar av originalmanuskriptet (båda i Bonniers förlagsarkiv) och hans anvisningar i breven till Bonniers förlag.

I korrespondensen mellan författaren och förlaget diskuterades bland annat »fula ord» i manuskriptet. Strindberg erbjöd sig att ändra eller stryka en del av dessa (bl.a. 12/5 1884). Diskussionen kan följas i bevarad korrespondens och bevarade korrektur. Se vidare den separata diskussionen om »fula ord» och »plumpheter» (nedan s. 86 ff.). Vid textetableringen har förläggarens ändringsförslag avvisats, medan Strindbergs ändringar på eget initiativ accepterats.

Vid sättningen av första upplagan gav Strindberg förläggaren två generella anvisningar om arbetet (brev till K.O. Bonnier 29/6 1884; jfr brev 4/7):

Men en intelligent sättare, som genast kan skilja mellan *hon* och *han*, hvilka förekomma på ett par tusen ställen, samt sjelfmant gör utgångar der det talas i oratio recta; icke der orden anföras. Vidare att han observerar utgångarne []. Ty jag har skrivit för hektografen. Boken blir ful och kompakt eljes.

Att skilja mellan bokstäverna *o* och *a* Strindbergs manuskript kan vara svårt. Den andra anvisningen kom sig av att Strindberg för att spara på utrymme på de hektograferade sidorna inte angivit nya stycken med indrag och ny rad utan med ett korrekturtecken [(jfr [dok. nr 16:3](#)). Tanken var att sättaren skulle följa honom i spåren där han markerat nytt stycke, men också att denne skulle tolka texten och »sjelfmant» göra nytt stycke vid direkt tal (*oratio recta*), men inte vid indirekt tal. Uppdraget komplicerades av att Strindberg ofta använder tankstreck som paustecken inne i repliker (vilket gör att en replik kan tolkas som två) och att flera replikskiften är utförda varken som direkt eller indirekt tal, utan i olika mellanformer (se t.ex. senare delen av »Slitningar», SV 16, s. 121 ff.).

Sättaren (eller sättarna) har ibland tolkat anvisningen så att ett tätt replikskifte där det inte är uppenbart direkt tal löper i samma stycke med endast tankstreck mellan rubrikerna. Andra gånger placeras replikerna på enskilda rader. Vid korrekturläsningen korrigerade Strindberg en del felaktiga nya stycken i repliker, men tydligen inte helt konsekvent. Vid etableringen av texten i *Giftas I* i Samlade Verk har en ny bedömning gjorts utifrån Strindbergs anvisning, vilket lett till att texten i detta avseende ofta skiljer sig från första upplagan. I variantförteckningarna ges några exempel på skilda styckeindelningar, men ingen fullständig redovisning.

Den andra upplagan (1885) har endast påverkat etableringen i en detalj. Den fotnot och det »Postscriptum» som ingick i första upplagan, men utgick i andra upplagan, återges ej i Samlade Verk (se diskussionen i avsnittet »Korrektur i Bonniers förlagsarkiv» s. 58 ff.).

Upplagor på svenska

Första upplagan (U 1) med titeln *Giftas. / Tolf äktenskapshistorier, / med interview och förord* utkom 1884 på Albert Bonniers förlag (293+[1] s.; 3:75 kr; ca 13 × 7,5 cm; jfr [dok. nr 16:1](#)). Upplagan trycktes på Albert Bonniers boktryckeri. Enligt Svensk Bokhandels-Tidning utkom samlingen under perioden 25/9–1/10 1884, medan andra uppgifter preciserar att den släpptes ut i bokhandeln lördag 27/9 (se textvolymen s. 325; jfr A. Ollfors, August Strindberg i bibliografisk och bibliofil belysning, 1987, s. 16).

Giftas I belades med kvarstad 3/10 1884 och några dagar senare åtalades boken (se textvolymen s. 326 ff.). En friande dom avkunnades 17/11 1884. Efterfrågan på boken var stor men Albert Bonnier var ovillig att åta sig tryckningen (jfr Strindberg i offentligheten. *Giftas-striden 1884–1886*, 1980).

Andra upplagan (U 2) med titeln *Giftas. / Tolf äktenskapshistorier, / med interview och förord* utkom 4–10 juni 1885; den utgavs anonymt av Isidor Bonnier och distribuerades till en början av Holmbergsska bokhandeln i Stockholm ([6]+301 s.; 3:75 kr; ca 13,5 × 8 cm). På omslaget och på titelsidan uppges att det rör sig om »Andra oförändrade upplagan». Texten i U 2 är satt på nytt; i förhållande till U 1 har U 2 en annan satsyta, annat sidantal, annat typsnitt samt andra vinjetter och anfanger. Enligt uppgift på titelbladets baksida

trycktes upplagan på Eugène Lemkes boktryckeri i Stockholm. Författarens fotnot i förordet och hans post scriptum, som i U 1 finns på sista, opaginerade sidan, utelämnades i U 2.

Anders Ollfors har noterat att det finns tre olika varianter av U 2 (se Ollfors 1979, s. 17 f.). Den andra varianten har, förutom Hombergsska bokhandeln, även Kungsholms Bokhandels stämpel. På den tredje står – enligt Ollfors – i stället Adolf Bonnier Kongl. Hof- och Universitetsbokhandlare; Adolf Bonniers bokhandlarmärke finns också avtryckt. Denna sistnämnda variant innehåller även utdrag ur utländska recensioner, varav ett är daterat 30/8 1885 (den franska översättningen utkom i slutet av maj 1885), varför den måste vara tryckt efter detta datum. Enligt Ollfors hade Strindberg under tiden fått reda på att Holmbergsska bokhandeln tvingats stänga. Adolf Bonniers bokhandlarmärke har datumet 11/18 1827; Adolf Bonniers förlag hade övertagits av sonen Isidor 1867. Isidor var brorson till Albert och kusin till Karl Otto Bonnier.

Tredje upplagan utkom 1900 med titeln *Giftas / Valda berättelser / I* i Samlade Romaner och Berättelser II (s. 471–655; h. 25–28, à 40 öre per häfte) på C. och E. Gernandts förlag i Stockholm. Jämte förordet ingick ytterligare åtta berättelser, tryckta i samma ordning som i U 1. Utelämnade var *Dygdens Lön*, *Otur*, *Onaturligt Urval* och *Reformförsök*.

Fjärde upplagan med titeln *Giftas / Tolf äktenskapshistorier / Första delen* utkom 1905 på förlaget Ljus i Stockholm, i serien En-kronasbiblioteket (151 s.; 1 kr); den trycktes om året därpå. Inlagan trycktes på Isaac Marcus' boktryckeri, medan det guldskimrande omslaget trycktes hos A. Börtzells tryckeri, båda i Stockholm. Förordet och samtliga noveller ingick.

Femte och sjätte upplagan med titeln *Giftas. / Valda berättelser* utkom 1910 på Albert Bonniers förlag (139 s.; 1 kr). Den sjunde upplagan (samma som femte och sjätte) trycktes 1911. Dessa tre upplagor var förkortade på motsvarande sätt som den tredje upplagan.

Novellen *Ett Dockhem* trycktes i Sveriges national-litteratur, 1500–1920, band 18, ss. 139–156, utgiven av Johan Mortensen 1910 på Bonniers förlag.

En upplaga med titeln *Giftas. Tolf äktenskapshistorier med interview och förord* utkom 1888 i Minneapolis, Minn., på Svenska folkets tidningsförlag. Den trycktes för tredje gången 1890.

Upplagor på andra språk

Franska

J.H. Kramers översättning till franska *Les Mariés. / Douze caractères conjugaux* utgavs i maj 1885 hos B. Benda i Lausanne (354 s.). På titeln anges B. Benda i Lausanne och Belhatte & Thomas i Paris som förlag; boken ingick i serien *Études Sociales* och trycktes i Lausanne (se textvolymen s. 336 f.). Den kopia av manuskriptet som varit förlaga till översättningen var ej komplett, vilket påverkade innehållet i utgåvan. Troligen var det fråga om den kopia av MS som nu finns i Lunds universitetsbibliotek (se nedan s. 50 f.).

Förordet är utelämnat. I boken ingår: *La récompense de la vertu* (Dygdens Lön), *Pour être mariés* (För att bli gift), *L'amour et le prix des grains* (Kärlek och Spannmål), *Compensation* (Ersättning), *Déchirements intimes* (Slitningar), *L'élection contre nature ou l'origine de la race* (Onaturligt Urval eller Rasens uppkomst), *Guignon* (Otur), *Il le faut* (Måste), *Une maison de poupées* (Ett Dockhem), *Essais de réforme I* (Reformförsök), *Essais de réforme II* (Naturhinder) och *Le phénix* (Fågel Fenix).

Tyska

Heinrich Ostenburgs översättning till tyska *Die Verheiratheten. Zwölf Ehegeschichten* utkom på G. Grimms förlag i Budapest 1889; upplagan uppges på titelsidan vara »autorisierte deutsche Ausgabe» och den ingick i *Naturalistische Bibliothek des Nordens* 3 (186 s.).

Förordet utelämnades, men samtliga noveller ingick: *Der Tugend Lohn* (Dygdens Lön), *Liebe und Brot* (Kärlek och Spannmål), *Nur um verheirathet zu sein* (För att bli gift), *Er musste* (Måste), *Der Ersatz* (Ersättning), *Missgeschick* (Otur), *Zerrissen*

(*Slitningar*), *Unnatürliche Wahl* (*Onaturligt Urval*), *Reformversuch* (*Reformförsök*), *Naturhindernis* (*Naturhinder*), *Ein Puppenheim* (*Ett Dockhem*), *Vogel Phoenix* (*Fågel Fenix*). En billighetsupplaga gavs ut 1894.

En översättning av ett urval av noveller ur *Giftas I* och *II* gavs ut 1898 av Georg H. Wigand's Verlag i Leipzig under titeln *Ehestandsgeschichten*; den ingick i Collection Wigand (260 s.).

Följande noveller ur *Giftas I* ingick: *Ein Puppenheim* (*Ett Dockhem*), *Pech* (*Otur*), *Natürliche Hindernisse* (*Naturhinder*), *Um sich zu verheiraten* (*För att bli gift*) och *Die Entstehung der Rasse* (*Onaturligt Urval*).

Ett urval av *Giftas I*-noveller översattes till tyska av J.K. Mautner i *Ehegeschichten* och utgavs 1904 av Wiener Verlag i Wien och Leipzig (154 s.); urvalet ingick i Bibliothek berühmter Autoren Band 22. Omslaget gjordes av Leo Kober. Följande noveller ingick: *Der Tugend Lohn* (*Dygdens Lön*), *Liebe und Getreidepreis* (*Kärlek och Spannmål*), *Ersatz* (*Ersättning*) och *Vogel Phönix* (*Fågel Fenix*).

Emil Scherings översättning till tyska *Heiraten. 20 Ehegeschichten* gavs ut 1910 i Strindbergs Werke, 3. Abteilung, Band 1, av förlaget Georg Müller i München. Upplagan uppges på titelsidan vara »vom Dichter selbst veranstaltet». Fram till 1918 utkom elva upplagor.

Av noveller ur *Giftas I* ingick: *Asra* (*Dygdens Lön*), *Liebe und Brot* (*Kärlek och Spannmål*), *Musste* (*Måste*), *Ersatz* (*Ersättning*), *Reibungen* (*Slitningar*), *Unnatürliche Auslese* (*Onaturligt Urval*), *Reformversuch* (*Reformförsök*), *Naturhindernis* (*Naturhinder*), *Ein Puppenheim* (*Ett Dockhem*), *Vogel Phönix* (*Fågel Fenix*).

Utelämnade var *För att bli gift* och *Otur*; däremot ingick *Romeo und Julia* (»Hallucinationer») ur *Vivisektioner* (jfr SV 29).

Ryska

Ett urval av noveller ur *Giftas I* översattes av V.A. Moskaljovas och publicerades 1901 i S:t Petersburg, i antologin *Acho, Rasskazy; Gejerstam, Komedija braka; Strindberg, Rasskazy: Nagrada za dobrodetel* (*Dygdens Lön*), *Vozmesjtjenije* (*Ersättning*), *Tolko by*

vyjti zamuzj (För att bli gift), Chleb i ljubov (Kärlek och Spannmål), Jestestvennyje prepjatstvija (Naturhinder), Vyrozdjenije rasy (Onaturligt Urval), Ne povezlo (Otur) och Svjazj porvany (Slitningar).

Översättningar av några noveller ur *Giftas I* publicerades 1908 i Strindbergs *Bratjnyje istorii* på förlaget Ikar i Moskva: *Nagrada dobrodeteli (Dygdens Lön), Ptitsa Feniks (Fågel Fenix), Ljubov i tseny na chleb (Kärlek och Spannmål).*

Översättningar av ett urval noveller ur *Giftas I* trycktes 1909 i Strindbergs *Polnoje sobranije sotjinenij v 12 tomach*, band 3, på Sablins förlag i Moskva.

Däri ingick: *Kukolnyj dom (Ett Dockhem), Zjenitba (För att bli gift), Jestestvennyje prepjatstvija (Naturhinder), Spasenije rasy (Onaturligt Urval) och Neudatja (Otur).*

Ett urval ur *Giftas I* översattes till ryska och trycktes 1910 i Strindbergs *Polnoje sobranije sotjinenij v 15 tomach*, band 10, på *Sovremennyje problemy* i Moskva.

Däri ingick: *Vozmesjtjenije (Ersättning), Kukolnyj dom (Ett Dockhem), Ptitsa Feniks (Fågel Fenix), Chleb i ljubov (Kärlek och Spannmål), Neobchodimost (Måste), Jestestvennoje prepjatstvije (Naturhinder), Nejestestvennyj podbor (Onaturligt Urval), Popytka reformy (Reformförsök) och Trudnosti (Slitningar).*

I Strindbergs *Ljubov i chleb i drugije rasskazy*, som utkom 1910 på förlaget Polza i Moskva, ingick *Nagrada dobrodeteli (Dygdens Lön)* och *Ljubov i chleb (Kärlek och Spannmål)*. Översättaren var S. Zajmovskij. Andra upplagan trycktes 1912 och tredje 1916.

Dessutom har enstaka noveller publicerats i olika tidskrifter och antologier:

En översättning av *Ersättning*, utförd av V.F-les [Firsov], utkom under titeln *Rezultat* i *Vsemirnaja illustratsija* (S:t Petersburg) 1893:17.

A. Varodels översättning *Kukolnyj dom (Ett Dockhem)* publicerades i *Novoje vremja* (S:t Petersburg) 1905:10539. Z. Zenkovskijs översättning av samma novell utkom i *Damskij mir* (S:t Petersburg) 1914:6.

V.A. Moskaljovas översättning *On zjenilsja! (För att bli gift)* utkom dels i Rasskazy i otjerki (bilaga till tidningen Den, S:t Petersburg) 1890:2, dels i Rizjskij vestnik 1890:52.

En översättning av *Kärlek och Spannmål* utkom under titeln *Chleb i ljubov* i Zjivopisnoje obozrenije (S:t Petersburg) 1898:43.

Je. Polivanovas *Jestestvennyje prepjatstva (Naturhinder)* utkom i: Zjizn (S:t Petersburg) 1898:21; Pribaltijskij listok (Riga) 1898:180; Sjvedskije rasskazy, tryckt 1899 i S:t Petersburg; Juzjnyj telegraf (Rostov-na-Donu) 1913:3818.

Proischozjdenije ras (Onaturligt Urval) utkom 1902 i Sjvedskije i norvezjskije rasskazy (Riga).

Översättningar av novellen *Otur* utkom: under titeln *Neudatja* i Vestnik inostrannoje literatury (S:t Petersburg) 1892:3; under titeln *Ne povezlo* i Nabljudatel (S:t Petersburg) 1896:1.

En översättning av *Reformförsök* utkom under titeln *Popytka k reformam* i Volzjskij vestnik (Kazan) 1896:40.

En översättning av *Slitningar* utkom under titeln *Dve zjeny* i Zjivopisnoje obozrenije (S:t Petersburg) 1897:14.

Bulgariska

En översättning till bulgariska från ryska av novellen *Ersättning* trycktes under titeln *Rezultat. Raskaz* i Plovdiv 1895; översättarsignaturen var »Stojan».

Ungerska

En översättning av ett novellurval till ungerska *Házassági történetek* gavs ut av Vass József Könyvkiadóhivatala i Budapest 1905, som nr 22 i Modern írók könyvtára (141 s.). Översättningen gjordes troligen från tyska.

Endast följande fyra noveller ingick: *Az erény jutalma (Dygdens Lön)*, *Szerelem és tözsdeár (Kärlek och Spannmål)*, *Kárpótlás (Ersättning)* och *A phönix madár (Fågel Fenix)*.

Finska

Siimes Kanervios översättning till finska *Avioelämää. 1. Kaksitoista kertamusta avioelämästä. Puhuttelu ja alkulause* utkom 1907 i Tammerfors; den utgjorde band 4 i Markan kirjasto.

Italienska

En översättning av novellen »Ett Dockhem» ingick i en antologi av nordisk litteratur, *Anime nordiche*, utgiven 1909 av förlaget Sansoni i Florens. – Se Massimo Ciaravolo, »Utgivningen av Strindbergs verk i Italien», i *Strindbergiana*. Tjugoåttonde samlingen, ss. 16–29.

Danska

Poul Uttenreiters auktoriserade översättning till danska *Ægteskab I* och *II* ingick i August Strindbergs *Værker*, som utkom på E. Jespersens Forlag i Köpenhamn 1911–1912. Översättningen uppges på baksidan av titelsidan vara företagen efter folkutgåvan av *Giftas*.

Ægteskab I (1911; 168 s.): *Forord, Kærlighed og Kornpriser, For at blive gift, Magister Blom, Erstatning, Rivninger, Naturforhindringer, Et Dukkehjem* och *Fugl Fönix*.

Ægteskab II (1912; 159 s.): *Forord, Efteraar, Det daglige Brød, Barnet, Imod Betalning, Med og uden Vielse, Tvekamp, Den stærkeste* och *Det er ikke nok*.

Engelska

Den första engelska översättningen utgavs 1913, dvs. efter Strindbergs bortgång. Ellie Schleussners auktoriserade översättning till engelska *Married. Twenty stories of married life* utgavs av Frank Palmer i London 1913 (412 s.). Boken innehöll ett urval ur *Giftas I* och *II*, samt *Creditors (Fordringsägare)* och *Romeo and Julia* (»Hallucinationer») ur *Vivisektioner* (jfr SV 29). Andra upplagan utkom samma år.

Ur *Giftas I* ingick (s. 1–198): *Asra (Dygdens Lön)*, *Love and Bread (Kärlek och Spannmål)*, *Compelled to (Måste)*, *Compensation (Ersättning)*, *Frictions (Slitningar)*, *Unnatural Selection (Onaturligt Urval)*, *An Attempt at Reform (Reformförsök)*,

Natural Obstacle (Naturhinder), *A Doll's House (Ett Dockhem)* och *Phoenix (Fågel Fenix)*. Översättningen är troligen gjord från tyska.

Utgivarens egna ändringar

Utgivaren har gjort följande rättelser i förhållande till MS och U 1.

Sid- och radhänvisning ges till SV; först citeras SV, därefter MS respektive U 1.

- 7: 1 FÖRSTA DELEN / TOLV / ÄKTENSKAPSHISTORIER /
MED INTERVJU OCH FÖRORD //
Man och Hustru. / (Under nuvarande förhållanden.) /
Med en Interview och ett Förord. //
GIFTAS. / TOLF ÄKTENSKAPSHISTORIER, /
MED INTERVIEW OCH FÖRORD
- 9:12 en rechute / en rechüte / en *rechute*
- 26:34 9:o Äktenskapsförordet och Boskillnaden bli obligatoriska. //
9° Äktenskapsförordet blir obligatoriskt, och qvinnan vare skyldig af hvad hon
eger eller förvärfvar bidraga med lika mycket som mannen. (Derigenom
försvinner bråket om gift qvinnas eganderätt, hvilket, som det nu gestaltar sig,
blir en orättvisa mot mannen, ty qvinnan skulle ju fortfara i sin giftorätt i
mannens egendom, men mannen icke ega något i qvinnans, och qvinnan icke
samtidigt dömas skyldig att bidraga af sitt till husets uppehållande.) //
9:o Äktenskapsförordet och Boskillnaden bli obligatoriska.*
[*footnot.:*] * Sedan detta skrefs har lagen om gift qvinnas eganderätt blifvit
sanktionerad.
[*Strindberg lade i korrekturet till en not om att lagen om en gift kvinnas
äganderätt hade blifvit sanktionerad, vilket inte var korrekt; då det aktuella
arket redan var tryckt och inga ändringar kunde införas, lade han i stället till
ett post skriptum sist i boken vilket annullerade fotnoten (Brev 4, ss. 290 f.,
301, 302 ff., 310); i SV utgår både fotnoten och post skriptum, se nedan s. 60]*
- 49:30 ut ur de mörka bergen / ut de mörka bergen / ur de mörka bergen
- 53: 8 under detta naturens havandeskap /
under denna naturens hafvandeskap [*ä. fr. grossess*] /
under naturens hafvandeskap

166:25 [»*Postscriptum*» utgår; jfr kommentaren ovan till 26:34] /
[Brev till Albert Bonnier 29/8 1884; se nedan] /
[U 1 s. 294; se nedan]

[MS till »*Postscriptum*» utgörs av Strindbergs brev till Albert Bonnier 29/8 1884:]

Vill Ni vara god trycka ett »post-scriptum» eller rättelse af följande lydelse:

»Genom en missförstådd tidningsnotis har i Företalet en not influtit af lydelse att Lagen om Gift Qvinnas Eganderätt skulle vara sanktionerad i Sverige. Som bekant för Svenska läsare har den önskade åtgärden af rättvisa tyvärr ännu inte blifvit lag, och böra sålunda män, som vilja göra sina hustrur ekonomiskt myndiga, tillsvidare begagna lagen om äktenskapsförord, hvilken ungefär har enahanda verkan.»

[Texten har i U 1 (opag. [s. 294]) följande ordalydelse, efter ändringar i korrektur (jfr nedan s. 80 f.):]

Postscriptum.

»Genom en missförstådd tidningsnotis har i Företalet en not influtit af lydelse, att lagen om gift qvinnas eganderätt skulle vara sanktionerad i Sverige. Som bekant för svenska läsare har den önskade åtgärden af rättvisa tyvärr ännu inte blifvit vidtagen, och böra sålunda hustrur som önska blifva ekonomiskt myndiga, tillsvidare begagna lagen om äktenskapsförord, hvilken ungefär har enahanda verkan.»

Ändringar mellan originalmanuskript och första upplagan

U 1 har efter titelsidan två blad som inte har någon motsvarighet i MS: dels en innehållsförteckning på en sida (med blank baksida), därefter ett extra smutstitelblad med texten »FÖRETAL» (med blank baksida).

Sid- och radhänvisning ges till SV; först citeras MS, därefter U 1 respektive SV. Ändringar mellan MS och U 1 som kan beläggas vara gjorda av Strindberg (eller troligen av honom) med hjälp av de bevarade korrekturen markeras med en asterisk [*] (jfr förteckningen över ändringar i korrekturen).

Företal

MS / U 1 / SV

- 9: 3 Interv: / *Interviewaren:* / *Interv.:*
[här noteras ej de gånger Sg underlåtit att stryka under ordet »Interv:»]
- 9: 4 Förf: / *Författaren:* / *Förf.:*
[här noteras ej de gånger Sg underlåtit att stryka under »Förf:»]
- 9:17 sitta och gissa mig / gissa mig / sitta och gissa mig
- 10: 5 Är det / Är detta / Är det
- 11: 9 Båda hafva / Bonden och hans hustru hafva /
Bonden och hans hustru hava [*]
- 11:10 arbetet utan [— —] kulturmenniskan /
arbetet (utan [— —] kulturmenniskan) /
(arbetet utan [— —] kulturmänniskan) [*]
- 11:12 anvisat och / anvisat, och / anvisat, och [*]
- 11:22 handkassa och / handkassa att / handkassa att [*]
- 12:13 med den / med denna / med denna [*]
- 12:16 spisen / spiseln / spisen
- 12:22 naturkänslan / naturkärleken / naturkänslan
- 12:28 efter äktenskap / efter äktenskapet / efter äktenskap
- 12:28 uppstod / uppstodo / uppstodo [*]
- 12:32 herren opp / herrn upp / herren opp

13:15	herre inne i huset / herre i huset / herre inne i huset
13:15	mannen herre utom / mannen herre utom huset / mannen herre utom huset [*]
13:21	sålunda / således / sålunda
14:22	opptill / upptill / opptill
14:34	heter det att / heter det, att / heter det, att [*]
15: 6	har fått / har / har fått
15:12	vaknar opp / vaknar upp / vaknar opp
15:23	skall piskas / skulle piskas / skall piskas
15:35	framme. <u>Nora</u> : // framme. / <i>Nora</i> : // framme. <i>Nora</i> :
15:36	du och jag, man och hustru / du och jag / du och jag, man och hustru
16: 7	affärstälning / affärsställning / affärsställning
16:12	ty tyckte / ty du tyckte / ty du tyckte
16:20	du dock icke / du icke / du dock icke
16:37	om hon icke / om hon inte / om hon icke
17: 7	mannen var / mannen vara / mannen vara [*]
17:15	åtta (8!) år / åtta år / åtta (8) år
17:22	frun uttalat sin vilja / frun bara behagat uttala sin vilja / frun bara behagat uttala sin vilja [*]
17:37	är den icke / är den i c k e / är den <i>icke</i> [*]
17:38	försvar för den förtryckta [<i>sic</i>] / försvar för den betryckta / försvar för den förtryckta
18: 1	karaktern, men då / karaktern? Då / karaktären? Då [*]
18:19	skrefs blef / skrefs, blef / skrevs, blev [*]
18:33	jemka, nu / jemka; nu / jemka; nu [*]
19: 5	Nu är så / Nu är det så / Nu är så
19: 8	elände. I naturen / elände. [<i>nytt stycke</i>] I naturen / elände. I naturen
19:15	poeterna och / poeterna, och / poeterna, och [*]
19:26	godt, men honan / godt, honan / gott, men honan
19:28	de igen i hafsbandet / de alla i hafsbandet / de alla i havsbandet [*]
19:31	vintersömn / vintersömnen / vintersömn
20:14	djuren sakna / djuren deremot sakna / djuren däremot sakna [*]
20:29	det stora gemensamma / det gemensamma / det stora gemensamma

- 21:10 tre nu / fyra nu / fyra nu [*]
- 21:11 någon vidare / någon större / någon större [*]
- 21:11 alla tre / alla fyra / alla fyra [*]
- 21:16 äktenskapen. Men / äktenskapen. [*nytt stycke*] Men / äktenskapen. Men
- 21:20 finnas väl / finnes väl / finnas väl
- 21:20 kalla individualiteter / kalla individualitet / kalla individualiteter
- 21:25 sina / sina / *sina*
- 21:27 personlig egoistisk / egoistisk / personlig egoistisk
- 21:36 upplaga / revision / revision [*]
- 21:37 Kallelse / kallelse / kallelse
- 22: 5 mot naturen. Låtom /
mot naturen? [*nytt stycke*] Låtom /
mot naturen? Låtom [*] [*punkten ä t frågetecken i korrekturet*]
- 22: 8 tills / till / tills
- 22: 9 kulturförhållandena / kulturförhållanden / kulturförhållandena
- 22:11 icke ut / inte ut / icke ut
- 22:13 hemlig / herrlig / hemlig
- 22:14 nu nemligen / nemligen / nu nämligen
- 22:17 mot naturen, är opposition mot kulturen, likasom /
mot kulturen, likasom /
mot naturen, är en opposition mot kulturen, likasom
- 22:26 ståndspersonen / ståndspersoner / ståndspersonen
- 23:11 hyckleri och / hyckleri, och / hyckleri, och [*]
- 23:13 hem och / hem om / hem om
- 23:31 tenden / tendens / tendens
- 24:22 om sitt lands lagstiftning /
om födelselandets lagstiftning /
om födelselandets lagstiftning [*]
- 25:12 bolaget / bolagen / bolaget
- 25:18 såsom / sådan / såsom
- 25:23 oförstånd / förstånd / oförstånd

- 26: 7 förbättras. [*nytt stycke*] 10° Om Gift qvinnas eganderätt upphör allt tal, då ingen, utom samhället, eller bolaget, är egare. (och det talet borde redan upphöra, då saken förefinnes under form af Äktenskapsförord.) / förbättras. / förbättras. [*]
- 26:10 rimliga / timliga / rimliga
- 26:34 Äktenskapsförordet blir obligatoriskt, och qvinnan vare skyldig af hvad hon eger eller förvärfvar bidra med lika mycket som mannen. (Derigenom försvinner bråket om gift qvinnas eganderätt, hvilket, som det nu gestaltar sig, blir en orättvisa mot mannen, ty qvinnan skulle ju fortfara i sin gifterätt i mannens egendom, men mannen icke ega något i qvinnans, och qvinnan icke samtidigt dömas skyldig att bidra af sitt till husets uppehållande.) // Äktenskapsförordet och Boskillnaden bli obligatoriska.*
[*fotnot:*] * Sedan detta skrefs har lagen om gift qvinnas eganderätt blifvit sanktionerad. // Äktenskapsförordet och Boskillnaden bli obligatoriska. [*]
[*fotnoten utgår i SV; se ovan »Utgivarens egna ändringar»*]
- 27: 4 bestämdt / kanske / kanske [*]
- 27: 5 icke öfverlopp af / icke möjligen ett öfverlopp af / icke möjligen ett överlopp af [*]
- 27:16 pengar. / pengar. Gossar uppkallas efter fadren och flickor efter modren. / pengar. Gossar uppkallas efter fadren, och flickor efter modren. [*]
- 27:24 syssla, ett / syssla, ha ett / syssla, ha ett [*]
- 27:32 sitt! / sitt, ty hennes arbete inomhus skall derigenom komma att anses såsom tillskott och icke som nu, såsom en släktjänst. / sitt; ty hennes arbete inomhus skall därigenom komma att anses såsom tillskott och icke, som nu, såsom en slävtjänst. [*]

Intervju

- 28: 6 Geijer / Carl XII / Carl XII [*]
28: 7 opp / upp / opp
28: 9 om codexer / om codexar / om kodexar [*]
28:19 bitterheter / bitterhet / bitterhet
28:23 så skulle / då skulle / så skulle
29: 1 Jovisst! / Javisst! / Javisst! [*]
29: 9 Ert / herrns / herrns [*]
29:13 verkligheter. Så / verkligheter, då / verkligheter. Så

Dygdens Lön

MS / U 1 / SV

- 31:15 var aldrig hemma annars än om /
var bara hemma om /
var bara hemma om [*]
31:22 borttogs dessa gradtecken mellan dem som ålder /
borttogs mellan dem dessa gradtecken, som ålder /
borttogs mellan dem dessa gradtecken som ålder [*]
32:15 väntade han / han väntade / väntade han
32:31 alla dessa fasans / alla fasans / alla dessa fasans
33: 2 satte han sig / satte han sig ned / satte hans sig
33: 3 arbete / arbetet / arbetet [*]
33: 4 middan / middagen / middan
33:12 hans forskningar / sina forskningar / sina forskningar
33:15 och var / och sonen var / och sonen var
33:17 nyare / nya / nyare
33:37 få behålla / behålla / få behålla
34: 1 natur som natur / natur / natur som natur
34: 9 icke minst hade / icke minst, hade / icke minst, hade [*]
34:11 verksamhet och tårarne / verksamhet; tårarne / verksamhet; tårarne [*]
34:19 allsvåldiga / sjelfsvåldiga / allsvåldiga

34:22	middag / eftermiddag / middag
34:30	blomm / blomma / blom
35: 1	trädgårdsmästarn / trädgårdsmästaren / trädgårdsmästarn
35: 3	grenarne / grenarna / grenarne
35:18	spiselvrå / spiselvrån / spiselvrå
35:23	som en mård och / som en mård, och / som en mård, och [*]
35:27	starka framtidsdrömmar / framtidsdrömmar / starka framtidsdrömmar
35:31	af annan / af någon annan / av annan
36:20	der om blod / der blod / där blod [<i>ofullbordad ändring i MS</i>]
36:28	en hvälfvd gång / en hvälfvd allé / en välvd allé [*]
37: 4	hans heta tinningar / sina heta tinningar / sina heta tinningar [*]
37:10	gick upp svepte / gick upp, svepte / gick upp, svepte [*]
37:14	randa / randiga / randiga
38:16	universitetets, öfverklassens / universitetet; öfverklassens / universitetet, överklassens
39:25	trädgårdsmästarns / trädgårdsmästarens / trädgårdsmästarns
39:27	han föll han / han föll / han föll
39:35	Der var / Det var / Det var
39:36	stationerna / stationen / stationerna
40: 4	af sorg / sorg / av sorg
40:18	gaf / gåfvo / gav
41: 2	Franska Grammatika / franska grammatika / Franska Grammatika
41: 8	då svarade / så svarade / då svarade
41:13	brodern / brodern / brodern
41:18	aldelsbref / adelsbref / adelsbref
41:35	som då var / som var / som då var
41:38	sommarmiddan / sommarmiddagen / sommarmiddan
42:15	Lutheri Kateches / Luthers katekes / Lutheri Kateches
42:16	isagogik / exegetik / isagogik
43: 3	inte påstå / icke påstå / inte påstå
43:26	Kan ni / kan ni / kan ni [*]

- 43:28 Vi förstå / vi förstå / Vi förstå
- 43:30 artillerit / artilleriet / artillerit
- 43:32 bita honom i röfven / bita honom i ryggen / bita honom i ryggen
[ändrat i sättmanuskriptet, exemplar A; jfr brev till K.O. Bonnier 25/6 1884:
»Var snäll och ändra nu med detsamma! [– – –] Bitar honom i röfven till – –
– ryggen!«]
- 43:34 kyrksalen / kyrkosalen / kyrksalen
- 44: 9 Gaf presten / gaf presten / gav presten [*]
- 44:18 Spanien / Spanien / Spanien
- 44:23 Kapa skiten bara! / Kapa gajet bara! / Kapa gajet bara! [*]
[ändrat i sättmanuskriptet, exemplar A; jfr brev till K.O. Bonnier 25/6 1884:
»Var snäll och ändra nu med detsamma! [– – –] Kapa skiten! till Kapa
gajet!«]
- 44:25 skrämt ner / skrämde ner / skrämde ner [*]
[ändring i korrekturet från »skrämt» till »skrämd«]
- 45: 4 lifvet, men / lifvet; men / livet; men [*]
- 45:11 kunna komma / komma / kunna komma
- 45:12 syndarnes / syndarens / syndarnes
- 45:13 fadern / fadren / fadern
- 45:13 straffad första / straffad för första / straffad första
- 45:16 skymfar / skymfer / skymfar
- 45:19 af: Föräldrarne / af föräldrarne / av: Föräldrarne
- 46:11 verldar i lifvet, en / verldar en / världar i livet, en
- 46:26 att lifvet icke / att icke lifvet / att livet icke
- 46:32 unges / ungas / unges
- 46:32 ner / nere / ner
- 47:16 ryggmerg såsom ett Guds barn /
ryggmerg såsom Guds barn /
ryggmärg såsom Guds barn [*]
- 47:21 opptvättade / upptvättade / opptvättade
- 47:22 endast ett, endast ett / endast ett / endast ett, endast ett
- 47:33 sektskyrkor / statskyrkor / sektskyrkor

48:17	gördelmakarn / gördelmakaren / gördelmakarn
48:34	syndat / hade syndat / syndat
49:10	modifiera / modificera / modifiera
49:10	red / ser / red
49:15	och hade han det / ty ville han det / och hade han det
49:20	försakelse / försakelser / försakelse
49:30	ut de / ur de / ut ur de [<i>se ovan »Utgivarens egna ändringar»</i>]
50:17	lofva / lefva / lova
50:19	armar. [<i>nytt stycke</i>] När / armar. När / armar. [<i>nytt stycke</i>] När
50:26	skar / skuro / skar
50:26	armar, lår / armar / armar, lår
50:31	friskare och ty värr starkare än / friskare än / friskare och ty värr starkare
51: 3	[<i>tecken för skålpund</i>] / skålp. / [<i>tecken för skålpund</i>]
51:13	kunnat / kunde / kunnat
51:18	som nu / nu / som nu
51:22	då skulle / så skulle / då skulle
51:38	kunde sex språk och / kunde sex språk, och / kunde sex språk, och [*]
52:15	slets i sin strid och / slets i sin strid, och / slets i sin strid, och [*]
52:27	inte ju! / inte, jag! / inte, jag!
52:28	farbrors rol / farbrorsroll / farbrors roll
52:32	sa / sade / sa
52:33	derför att han gjort en läsflicka med barn vid tretton! / derför att han vid tretton gjort en läsflicka med barn! / därför att han vid tretton gjort en läsflicka med barn! [*]
53: 2	suska ner sig på luder / smitta ner sig [*] / suska ner sig på luder [<i>ändringen i korrektur avvisas i Samlade Verk</i>]
53: 4	ska / skall / ska
53: 8	under denna naturens hafvandeskap [<i>ä. fr. grossess</i>] / under naturens hafvandeskap / under detta naturens havandeskap [<i>jfr ovan »Utgivarens egna ändringar»</i>]
53:14	skäl / själ / själ
53:14	farbrodern / farbrodren / farbrodern

- 53:17 ty de / de / ty de
53:18 brodern / brodren / brodern
53:21 herr löjtnanten kom alltid i en droska /
(herr löjtnanten kom alltid i en droska) /
herr löjtnanten kom alltid i en droska [*]
53:22 sabelslammer / sabelskrammel / sabelslammer
53:32 trädgårdsmästarn / trädgårdsmästaren / trädgårdsmästarn
54: 4 till åkarn / åt åkarn / åt åkarn [*]
54: 5 gatlortarne / gatstenarne [*] / gatlortarne
[ändringen i korrektur avvisas i Samlade Verk; jfr nedan ss. 59, 86]
54:20 sade han / sade Gusten / sade Gusten [*]
54:31 inte visste hvart / inte visste hur / inte visste vart
55: 1 ett ljust gladt rum / ett ljust, gladt rum / ett ljust, glatt rum [*]
55: 5 sade brodren / sade brodern / sade brodren
55:13 hviskade brodern / hviskade brodren / viskade brodern
55:20 du din / du, din / du din
55:26 utan alla / utom alla / utan alla
55:35 färska / första / färska
56: 5 gäste / jäste / jäste
56:23 han tyckte det / han tyckte att det / han tyckte det
56:32 promenera och hur han gick kom /
promenera, och hur han gick, kom /
promenera, och hur han gick, kom [*]
56:33 Norrtull. Om / Norrtull. – Om / Norrtull. – Om [*]
56:35 salen. Der / salen; der [*] / salen. Där
[ändringen i korrektur avvisas i Samlade Verk; Sg ändrar ett fel i sättningen]
57: 1 och om hur / och hur / och om hur
57: 2 i familj / i en familj / i familj
57: 4 Mamselln / mamsellen / mamselln
57: 5 då var alldeles / då var det alldeles / då var alldeles
57:12 två månar / två månader / två månar
57:22 två månar / två månader / två månar

- 57:26 Och då / Och så / Och då
58: 6 naturligtvis / naturligtvis / naturligtvis [*]
58:13 då bröt / så bröt / då bröt
58:17 finnar ut / finnar fram / finnar fram [*]
58:24 han icke / han hade icke / han hade icke
58:31 komme / kommer / komme
60:11 Se på mig / – Se på mig / – Se på mig [*]
60:26 Nio månar / Nio månader / Nio månar
60:27 Tretton månar / Tretton månader / Tretton månar
60:31 lik-kistan / likkistan / lik-kistan
60:33 minus.» Men /
minus.» [nytt stycke] Men /
minus.» Men

Kärlek och Spannmål

- 62: 6 Tolfhundrakronor / Tolfhundra kronor / Tolvhundrakronor
62:10 Prat / Prata / Prat
62:26 Kan du stå / Kan du inte stå / Kan du inte stå
63: 3 månar / månader / månar
63: 5 inte bli barn / icke bli barn / inte bli barn
63:21 hufvena / hufvudena / huvena
63:22 qvällarne, och / qvällarne; och / kvällarne; och [*]
63:30 led till / led det till / led till
64: 9 litet efter / efter / litet efter
64:12 men kunde / så kunde / så kunde
64:24 ett ekipage / två ekipage / två ekipage [*]
64:26 deras namn / namnen / namnen [*]
64:31 pianino, (som [– – –] kronor, och /
piano (som [– – –] kronor), och
pianino, (som [– – –] kronor), och [*] [*parentestecknet tillagt i korrektur*]
64:32 folf lådor / tio lådor / tio lådor [*]

- 65: 5 vill / vill ej / vill ej
65:14 hviskar / hviskade / viskar
65:16 hufvet / hufvudet / huvet
65:17 lite / litet / lite
65:18 saln och / salen, och / saln, och [*] [*kommatecknet tillagt i korrektur*]
65:28 i hop / ihop / i hop
66: 6 servetterna / serveterna / servetterna
66: 9 bländar hon / bländar henne / bländar henne
66:11 liten liten / liten / liten liten
66:18 det allra / allra / det allra
66:23 såna dumma / sådana dumma / såna dumma
67: 9 inte att / inte / inte att
67:16 fingerna / fingrarna / fingerna
67:25 dörrn / dörren / dörrn
67:26 gör / göra / gör
67:31 hafversoppa / hafresoppa / haversoppa
67:31 var så led / var led / var så led
68: 8 ville icke / ville inte / ville icke
68:22 sängkammarn / sängkammaren / sängkammarn
68:24 apotekarn / apotekaren / apotekarn
68:27 vi't / vi det / vi't
68:27 bara! – Fyra /
bara! [*nytt stycke*] Fyra /
bara! – Fyra
68:29 vara!' Skulle /
vara!» [*nytt stycke*] – Skulle /
vara!' Skulle
69: 6 du.» Notarien /
du. [*nytt stycke*] Notarien /
du.» Notarien
68:37 Ja, ja / – Ja, ja / – Ja, ja [*]
68:37 Herr Gud / Herre Gud / Herr Gud

69: 4	aktuarien / aktuuarien / aktuarien
69:10	middan / middagen / middan
69:12	Var / Voro / Var
69:12	Haha de hade / Hade de / Haha de hade
69:12	Då var / Då var det / Då var det
69:24	ner / nere / ner
69:30	fått lof på en / fått en / fått lov på en
69:38	kryddbon / kryddboden / kryddbon
70: 2	säga honom ett ord / säga ett ord / säga honom ett ord
70: 5	Kryddboboken / Kryddbodboken / Kryddboboken
70:13	Djurgården, och när / Djurgården; när / Djurgården, och när
70:15	De trodde att de / De trodde att vi / De trodde att vi [*]
70:21	Menskorna / Menniskorna / Mänskorna
70:30	Och så har sin / Och så har han sin / Och så har han sin
71: 1	du nu / du / du nu
71: 4	han / hon / han
71:22	de unges / de ungas / de unges
71:36	så stod / då stod / så stod
72:10	lördagnatten / lördagsnatten / lördagnatten
72:19	står / stå / står

För att bli gift

73: 5	ovanligt. [<i>nytt stycke</i>] Han / ovanligt. Han / ovanligt. [<i>nytt stycke</i>] Han
73: 7	parti. Nå! / parti! / parti. Nå!
73: 8	dörrn / dörren / dörrn
73: 9	systrarne / systrarna / systrarne
73:14	det var en grym förlofningstid han hade, men han visste af hörsagor att det var ett helvete att vara förlofvad / det var ett helvete att vara förlofvad / det var en grym förlovningstid han hade, men han visste av hörsagor att det var ett helvete att vara förlovad

73:16	man / han / man
73:26	middan / middag / middan
74: 1	middan / middagen / middan
74: 4	bakom om en / bakom en / bakom en
74:17	systrar. – Ta på // systrar. / – Ta på // systrar. / – Ta på
74:19	ni promenera. – Hur //
	vi promenera. / – Hur //
	ni promenera / – Hur
74:20	notan / maten / notan
74:27	ut på / utpå / ut på
74:32	hand gick / hand, gick / hand, gick [*]
75:14	orent och / orent, och / orent, och [*]
75:22	röfvare och med / röfvare, och efter / rövare, och efter [*]
75:24	tog han henne / tog hustrun / tog hustrun [*]
75:25	vagnen. Några bröder ville /
	vagnen ville några bröder /
	vagnen ville några bröder [*]
75:26	vagnsdörrn / vagnsdörren / vagnsdörrn
76: 1	middan / middagen / middan
76: 1	lektion / lektioner / lektion
76: 6	stund / liten stund / stund
76:15	något / någonting / något
76:18	dörrn / dörren / dörrn
76:20	ack det var / ja det var [*] / ack det var [<i>ändringen i korrektur avvisas i Samlade Verk; ett fel i sättningen rättas men ej tillbaka till ms</i>]
76:24	O Gud / Gud / O Gud
76:37	afsked för / afsked, för / avsked för
77: 1	Och det gjorde de. / Och de stannade. / Och de stannade. [*]
77: 3	klockan tolf sof / klockan tolf, sof / klockan tolv, sov [*]
77:10	hufven / hufvuden / huven
77:17	kom hem luktade / kom hem, luktade / kom hem, luktade [*]
77:17	eftermiddan / eftermiddagen / eftermiddan

- 77:20 höllo. / höllo i. / höllo i. [*]
77:24 punchen som / punschen, som / punschen, som [*]
77:28 dricks / drickes / dricks
77:29 hvar dag min / hvar dag, min / var dag, min [*]
78: 4 förlofvade. – Adolf // förlofvade. / – Adolf // förlofvade. – Adolf
78: 5 han råd / han hade råd / han hade råd
78:25 Fans det inget / Fins det intet / Fanns det intet [*]
[ändrat till »intet» i korrektur]
78:34 det är / det var / det är
79: 8 anmärka på det. / anmärka på det? / anmärka på det? [*]
79: 9 inte fint / icke fint / inte fint
79:13 låg / lågo / lågo [*]
79:14 sängkammarn / sängkammaren / sängkammarn
79:19 fremmandes / fremmande / främmandes
79:24 Operakällarn / Operakällaren / Operakällarn

Måste

- 81: 7 forne / förre / forne
81:30 invända skrider / invända, skrider / invända, skrider [*]
82: 7 hufvud och / hufvud, och / huvud, och [*]
82: 8 mun suger / mun, suger / mun, suger [*]
82:10 underredet, (ristar [– – –] det) sätter /
underredet, ristat [– – –] det, sätter /
underredet, (ristat [– – –] det) sätter
82:19 trettio två och / trettio två, och / trettio två, och [*]
[kommatecknet tillagt i korrektur]
82:35 källarmästarn / källarmästaren / källarmästarn
83: 5 källarmästarn / källarmästaren / källarmästarn
83: 9 bokhandlarn / bokhandlaren / bokhandlarn
83:11 magistern. Hvarför / magistern. – Hvarför / Magistern. Varför [*]
[tankstrecket är struket i korrekturen men med i U 1]

- 83:14 skälskinnskoffert i hufvet / sälskinnskoffert i hufvudet /
skälskinnskoffert i huvet
- 83:14 För resten, har / För resten har / För resten, har [*]
- 83:15 Stafva jag / Stafva, jag Stava, jag [*]
- 83:16 mytisk / mystisk / mytisk
- 83:18 invänder / invände / invänder
- 83:19 det, säger bokhandlarn / det, – säger bokhandlaren / det, säger bokhandlarn
- 84: 7 hvar och en till / hvar och en hem till / var och en till
- 84:33 utan hvarken / utan / utan varken
- 85: 4 fall och / fall att / fall att
- 85:20 han sa / han sade / han sa
- 85:25 lif! / [blankrad] / Det //
lif! / – / Det //
liv! / [blankrad] / Det
- 85:30 servietten / serveten / servetten
- 86:24 Cathrina / Katarina / Katrina
- 86:33 Friskyttén. Men / Friskyttén. [nytt stycke] men / Friskyttén. Men
- 86:35 ut till / ut på / ut till
- 86:35 gårdet och / gårdet, och / gårdet, och [*]
- 87: 4 benknapparne / knapparne / benknapparne
- 87: 7 byxorna höll / byxorna, höll / byxorna, höll [*]
- 88: 8 bokhandlarn / bokhandlaren / bokhandlarn
- 88:33 hufvet / hufvudet / huvet
- 88:35 källarmästarn / källarmästaren / källarmästarn
- 89:12 mamma förlorade / mamma, förlorade / mamma, förlorade [*]
- 89:13 all lust / lust / all lust
- 89:16 skyddad och / skyddad, och / skyddad, och [*]
- 89:30 Icke / Icke ett / Icke ett
- 90: 9 oppstötning / uppstötning / oppstötning
- 91:13 aftons / afton / aftons
- 91:15 uppmärksamheter / uppmärksamhet / uppmärksamheter
- 91:26 de visste icke / de icke visste / de icke visste [*]

- 91:32 ungdom / ungdomen / ungdom
- 91:34 garhufvad med / barhufvad, med / barhuvad, med [*]
- 91:37 välvilja när / välvilja, när / välvilja, när [*]
- 92: 5 fingerna / fingrarna / fingerna
- 92: 5 äldsta / äldste / äldsta
- 92: 8 talaren då / talaren, då / talaren, då [*]
- 92:13 då steg / så steg / då steg
- 92:15 minsta och / minsta, och / minsta, och [*]
- 92:21 skjortärmarne / skjortärmarna / skjortärmarne
- 92:26 dam tog / dam, tog / dam, tog [*]
- 92:27 »syntes [– – –] knäveckan» /
syntes [– – –] knäveckan /
»syntes [– – –] knäveckan»
- 92:32 springleken var / springleken, var / springleken, var [*]
- 92:34 sockerskålen, efter / sockerskålen och efter / sockerskålen, efter
- 92:36 vestarna / västarne / västarna
- 92:38 bara! – Men // bara! / Men // bara! / Men
- 93: 2 svärfadern och svärmodern /
svärfadren och svärmodren /
svärfadern och svärmodern
- 93: 5 svärfadern / svärfadren / svärfadern
- 93: 6 gossarna / gossarne / gossarna
- 93: 6 svärmodern / svärmodren / svärmodern
- 93: 7 Och då / Och så / Och då
- 93:10 ty att det / ty det / ty att det
- 93:14 bokhållarn / bokhållaren / bokhållarn
- 93:21 att närapå / att han nära på / att han närapå
- 93:28 äta eld, och alla / äta eld och göra alla / äta eld, och göra alla [*]
[>göra» tillagt i korrektur]
- 94:23 menskorna / menniskorna / mänskorna
- 94:36 knät och / knäet, och / knät, och [*] [kommatecknet tillagt i korrektur]
- 95:13 förut / förr / förut

95:18	Sommarn / Sommaren / Sommarn
95:24	gamla / gamle / gamla
95:32	Er on ded / Er on det / Er on ded
96: 7	försegladt hade / försegladt, hade / förseglat, hade [*]
96:38	då / så / då
97: 6	Jessu / Jesu / Jessu
97: 6	Jessu / Jesu / Jessu
97:10	Jessu / Jesu / Jessu
97:18	bokhandlarn / bokhandlaren / bokhandlarn
97:22	bokhandlarn / bokhandlaren / bokhandlarn
97:27	Fadern / Fadren / Fadern
98: 3	bokhandlarn / bokhandlaren / bokhandlarn
98: 8	»forrbannadt» / »förbannadt» / »forrbannat»
98:10	ville / vill / ville
98:17	qvälln / qvällen / kvälln
98:23	denna historien / historien / denna historien
99:13	Och då / Och så / Och då

Ersättning

100: 4	tjenst och afhandlingen / tjenst. Afhandlingen / tjänst och avhandlingen
100:16	mer solid elegans / mer elegans / mer solid elegans
101: 2	icke tyckte / inte tyckte / icke tyckte
101: 8	höll i / höll / höll i
101:11	drömmar ja, sin / drömmar, ja, sin / drömmar, ja, sin [*]
101:22	lycklig, så lycklig / lycklig / lycklig
101:23	Nordanskog, det / Nordanskog; det / Nordanskog; det [*]
101:29	behof af att / behof att / behov av att
101:32	och så var / och då var / och så var
101:36	Den är / Den var / Den var [*]
101:36	bok och / bok, och / bok, och [*]

- 102:15 förstå det! / förstå det. [*] / förstå det!
[*ändringen i korrektur avvisas i Samlade Verk;
ett fel i sättningen rättas men ej tillbaka till ms*]
- 102:16 nekat att / nekat / nekat att
- 102:25 aldrig och / aldrig, och / aldrig, och [*]
- 102:33 sängkammaren. Han hade yrkat på att de skulle ha
en stor ljuskrona i sängkammaren. »Man /
sängkammaren. »Man /
sängkammaren. Han hade yrkat på att de skulle ha
en stor ljuskrona i sängkammaren. »Man
- 102:36 fint, så nytt derinne / fint derinne / fint, så nytt därinne
- 103:11 detta nu / detta / detta nu
- 103:17 för annat / för ett annat / för annat
- 103:21 ett var / ett, var / ett, var [*]
- 103:28 jag gråtit / jag har gråtit / jag har gråtit
- 104:10 armar och / armar, och / armar, och [*]
- 104:13 som om han / som han / som om han
- 105: 4 gång / gång så / gång så
- 105:11 kallpratet / kallprat / kallpratet
- 105:16 hjertat och så kände han den gamla kärleken igen, igen, som /
hjertat igen, som /
hjärtat och så kände han den gamla kärleken igen, igen, som
- 105:25 det ju efter / det ju, efter [*] / det ju efter
[*ändringen i korrektur avvisas i Samlade Verk;
ett fel i sättningen rättas men ej tillbaka till ms*]
- 106: 1 Oj / Aj / oj
- 106: 2 som smusslades / och smusslades / som smusslades
- 106:25 kom hem så / kom hem, så / kom hem, så [*]
- 106:30 opp / upp / opp

Otur

- 108: 4 terminer, och / terminer. Och / terminer, och
- 108: 5 Se dig för, innan du väljer, och /
 Se dig för, innan du väljer och /
 Se dig för, innan du väljer och
- 108: 6 fästmö innan / fästmö, innan / fästmö, innan [*]
- 108: 7 farbrodern / farbrodren / farbrodern
- 108: 7 unge / unga / unge
- 108:14 systrarnes / systrarnas / systrarnes
- 108:18 aldra / allra / aldra
- 108:23 föräldrarne / föräldrarna / föräldrarne
- 108:25 hustrun. – Hon // hustrun. / Hon // hustrun. / Hon
- 108:28 plats och / plats, och / plats, och [*]
- 108:29 äggkokarn / äggkokaren / äggkokarn
- 108:29 sängkammarn / sängkammaren / sängkammarn
- 108:21 var all mat afredd med socker /
 kom all mat afredd i socker /
 var all mat avredd med socker
- 108:23 eller köksans / eller efter köksans / eller köksans
- 108:25 grädde, ägg och / grädde och
- 110: 7 Franskt / franska / franskt
- 110:30 middan / middagen / middan
- 110:35 Är din / Är det din / Är det din
- 111: 3 förnöjelse. – Jag // förnöjelse. / Jag // förnöjelse. / – Jag
- 111: 6 eftermiddan och / eftermiddagen; och / eftermiddan; och [*]
- 111: 9 kom var / kom, var / kom, var [*]
- 111:10 samtalet fick / samtalet, fick / samtalet, fick [*]
- 111:15 barnskap / barnskap / barnskap
- 111:19 honom och / honom, och / honom, och [*]
- 111:25 sin läkare / läkaren / sin läkare
- 111:29 ner slog / ner, slog / ner, slog [*]

- 111:32 stallmästarn / stallmästaren / stallmästarn
 111:32 sadeln; när / sadeln, när / sadeln, när [*]
 111:37 hor / ondt [*] / hor [*ändringen i korrektur avvisas*]
 112:10 Detta / Det / Detta
 112:11 då / så / då
 112:13 sådan / sådan der / sådan
 112:15 Qvadriljerna / Qvadriljen / Kvadriljerna
 112:16 farligt / fasligt / farligt
 112:19 ut för / utför / ut för
 112:38 stolen och / stolen – och [*] / stolen och [*ändringen i korrektur avvisas*]
 113: 8 igen! – Derpå ville hon gå in //
 igen! / Derpå ville hon in //
 igen! – Därpå ville hon gå in
 113:11 mig? / mig det? / mig?
 113:12 ditt luder! / din satan! [*] / ditt luder [*ändringen i korrektur avvisas*]
 113:15 men föll / men hon föll / men hon föll [*]
 113:28 numera ge honom. / numera ge honom? / numera ge honom? [*]
 113:30 nu förstod. / nu förestod! / nu förestod! [*]
 113:32 opp / upp / opp
 114: 3 var som / var nu som / var som
 114:34 oppe / uppe / oppe
 115:14 hvarander det / hvarandra, det / varandra, det [*]
 115:17 sade vännen skämtsamt / sade skämtsamt vännen / sade vännen skämtsamt
 115:20 – De ta reda på't förut! / O de bönderna! //
 – De ta reda på't förut! O de bönderna! //
 – De ta reda på't förut! O de bönderna! [*]

Slitningar

- 116: 7 ensam oförstådd sin / ensam, »oförstådd, » sin / ensam »oförstådd » sin [*]
 117:15 kom gick / kom, gick / kom, gick [*]
 117:18 Och så / Alltså / Och så

- 118: 7 Corinne / Chateaubriand / Chateaubriand [*]
118:14 banan, allt / banan; allt / banan; allt [*]
118:16 Raska / Raskade / Raska
118:31 uppfostran; och ville / uppfostran; hon ville / uppfostran; hon ville [*]
119: 1 omtanken / omtanken / omtanken
119: 6 gick då i / gick då in i / gick då i
119: 7 att han aldrig kunde nå henne mer /
att hon aldrig kunde nå honom mer /
att han aldrig kunde nå henne mer
119:19 talat / talade / talat
119:25 henne. Det var / henne. – Det var / henne. – Det var [*]
119:36 Och då hade / Och så hade / Och då hade
120: 7 tydligt hon / tydligt som hon / tydligt hon
120:25 spelade / spelte / spelade
121: 5 smärtsamt. Men // smärtsamt. / Men // smärtsamt. Men
121:12 inte / icke / inte
121:14 qvinna! – Och // qvinna! – Och// qvinna! / Och
121:16 tras-skolor / trasskolor / tras-skolor
122: 1 mot / emot / mot
122: 7 hennes själ – De hade //
hennes själ. / – De hade //
hennes själ. / De hade [*]
122:15 fördomarnes / fördomens / fördomarnes
122:27 lifvet. – Här // lifvet. – Här // lifvet. / Här
123:17 mot sig sjelf! / mot sig sjelft! / mot sig självt! [*]
123:26 stöflor / stöflar / stövlor
123:28 lefde som hundar i hemlighet /
lefde i hemlighet som hundar /
levde i hemlighet som hundar [*]
123:32 par preferens / par preference / par préférence
124: 1 sedan mest hemma / sedan hemma / sedan mest hemma

- 124: 8 det ville inte societeten / det ville icke societeten / det ville inte societeten
[jfr nedan »Errata»]
- 124:18 ihop och som / ihop som / ihop som
- 124:24 förr han / han förr / förr han
- 124:30 motsägelser. /
 motsägelser, som bara väckte tvifvel. /
 motsägelser som bara väckte tvivel. [*]
- 124:35 Baron / Baronen / Baronen
- 125: 1 ända in till / ända till / ända in till
- 125:14 Nordanlanden / Nordlanden / Nordanlanden
- 126:11 derföre / derför / därföre
- 126:26 då, då skola / då skola / då, då skola
- 127:18 så stark / så stolt / så stark
- 127:26 ond, saknade / ond! saknade / ond, saknade
- 127:30 för dem! – Ännu hade han //
 för dem! Ännu hade han [*] //
 för dem! Ännu hade han [jfr nedan »Errata»]
- 127:32 hufven / hufvuden / huven

Onaturligt Urval eller Rasens uppkomst

- 129: 7 äfven läst / läst / även läst
- 129:11 underklass-begrepp / underklassbegrepp / underklass-begrepp
- 129:12 intentioner möjligen derigenom skulle kunna komma /
 intentioner skulle komma /
 intentioner möjligen därigenom skulle kunna komma
- 129:21 af såvida / af, såvida / av, såvida [*]
- 129:25 tunn / tunnt / tunt [*]
- 129:29 barn och / barn, och / barn, och [*]
- 130: 7 Amma kom / Amman kom / Amma kom
- 130:35 ända i / ända in i / ända i
- 131: 7 arbetat ihop! / arbetat ihop? / arbetat ihop? [*]

- 131:10 någon / något / något
131:17 kärleken till sitt barn. /
kärleken till sitt barn, (jämförd med ärfdebalken). /
kärleken till sitt barn, (jämförd med ärfdebalken). [*]
131:28 månar / månader / månar
132: 3 månar / månader / månar
132:28 difterit / difteri / difterit
132:30 tagas / antagas / tagas
132:33 veckor / veckan / veckor
133: 1 bröst och / bröst. Och / bröst och
133: 6 gifta och / gifta sig och / gifta sig och
133:12 var en / var nu en / var en

Reformförsök

- 135: 1 middan / middagen / middan
135: 3 kryddbön / kryddboden / kryddbön
135:25 menckoslägtet / mennickoslägtet / menckosläktet
135:34 blommor på och / blommor på, och / blommor på, och [*]
135:36 Och så knackade det i väggen och så fick frun på sig morgonrocken,
och så knackade det på herrns /
Och så knackade det på herrns /
och så knackade det i väggen och så fick frun på sig morgonrocken,
och så knackade det på herrns
136: 2 förmiddan / förmiddagen / förmiddan
136:15 stil och / stil, och / stil, och [*]
136:17 till hvarandra. / till hvarandra? / till varandra? [*]
136:22 upprepade gång på gång att / upprepade gång på gång, att [*] /
upprepade gång på gång att [*ändringen i korrektur avvisas i Samlade Verk*]
136:29 henne att / henne, att [*] / henne att [*ändringen i korrektur avvisas i Samlade Verk*]

- 136:32 mor och / mor, och [*] / mor och [*ändringen i korrektur avvisas i Samlade Verk*]

Naturhinder

- 137: 1 II. / Naturhinder. / Naturhinder. [*rubrik saknas i MS som i stället har en romersk tvåa*]
- 137: 2 bokhålleri för / bokhålleri, för [*] / bokhålleri för [*ändringen i korrektur avvisas i Samlade Verk*]
- 137: 7 en lust / lust / en lust
- 137:29 bort och / bort, och / bort, och [*]
- 138: 2 Frun!» – Fruns man, lät //
- Frun!» / Fruns man lät //
- frun!» – Fruns man lät [*]
- 138:11 den glopen / den glada glopen / den glopen
- 138:25 druckit bli / druckit, bli / druckit, bli [*]
- 138:27 ensam karl / ensam / ensam karl
- 139:17 aldra / allra / aldra
- 140:17 glömde de det och / glömde de det, och / glömde de det, och [*]
- 140:18 jägarn / jägaren / jägarn
- 140:21 sticker in hufvet / stack in hufvudet / sticker in huvet
- 140:23 der! – Nej det var bara hennes //
- der! / Nej, det var hennes //
- där! / – Nej det var bara hennes
- 140:29 duade kamrater. – Det värsta var att //
- duade sina kamrater. / Det värsta var, att [*] //
- duade kamrater. – Det värsta var att
- [*ändringen i korrektur avvisas i Samlade Verk*]
- 140:31 Se det var det inte / Se, det var det inte / Se, det var det inte [*]
- 140:33 Men hade / Men, hade / Men, hade [*]
- 141:15 förmiddan / förmiddagen / förmiddan
- 141:28 Jessu / Herrans / Herrans [*]

- 141:38 svor öfver när / svor öfver, när / svor öfver, när [*]
142:26 förmiddan / förmiddagen / förmiddan
142:30 jägarn / jägaren / jägarn
142:38 dan / dagen / dan
143:22 hatade honom och / hatade honom, och / hatade honom, och [*]
143:30 så är fan lös! / så är hin lös! / så är hin lös! [*]
144: 6 säger / säga / säger

Ett Dockhem

- 145: 4 två gått gjort / två gånger gjort / två gånger gjort
145: 5 hade visat tecken / hade det visat sig tecken / hade det visat sig tecken
145: 7 sommarturen var svår! Då skref han / sommarturen skref han / sommarturen
var svår! Då skrev han
145: 9 inte / icke / inte
145:28 var / vore / var
146: 6 kysste hon / kysste henne / kysste henne
146:17 fuktiga! En sån / fuktiga! – En så'n / fuktiga! – En sån [*]
146:37 gardin / gardinen / gardin
147: 3 såg han en liten hvit gestalt med svart hår inne i kammaren /
såg han ännu en liten gestalt med svart hår inne i kammaren /
såg han en liten vit gestalt med svart hår inne i kammaren
[*en korrumpering vid sättningen rättas »fel» av Strindberg, införs i U 1,
men avvisas i SV, jfr nedan s. 68*]
147:22 ner / ned / ner
147:22 fingerna / fingarne / fingerna
147:36 det tyckte han det var / det tyckte han var / det tyckte han var [*]
148: 6 veta allt hvad / veta hvad / veta allt vad
148:19 i deras små / sina små / i sina små [*]
148:36 mera / mer / mera
149: 2 + 10 Cels. (16 Farenh) / + 10 Cels. / + 10 Cels. [*]
149:11 stöflor / stöflar / stövlor

- 149:14 Den gamle Durk. / *Din gamle Pall.* / *Din gamle Pall.* [*]
149:16 mamselln / mamsellen / mamselln
149:24 stöflor / stöflar / stövlor
149:32 är med ett ord ett utmärkt / är ett utmärkt / är med ett ord ett utmärkt
150: 1 och det var / och var / och det var
150:22 hvarandras / hvarandra / varandra
150:33 opp / upp / opp
151:10 gamle Durk / gamle Pall / gamle Pall [*]
151:11 (lat. long.) / (lat. 45° long. 16°) / (lat. 45° long. 16°) [*]
151:11 §1. [— —] § 2. [— —] § 8. //
§1. [— —] / § 2. [— —] / § 8. [*U 1 har nytt stycke vid varje paragraf*] //
§1. [— —] § 2. [— —] § 8.
151:13 gjorde hon / gjorde han / gjorde hon
151:34 Aldra / Allra / Aldra
152: 3 § 6. Nora var / § 7. Nora var / § 7. Nora var
152: 4 § 7. Alla garantier / § 8. Alla garantier / § 8. Alla garantier
152:27 är svarta ini / äro svarta inuti / är svarta ini
152:33 gamla / gamle / gamla
152:34 välsigna / välsigne / välsigna
153:13 månar / månader / månar
153:17 Äh / Åh / Äh
153:32 Ah, de skrifver / Ack, de skrifva / Ah, de skriver
154:16 Kolerakörgårn / kolerakyrkogården / kolerakörgårn
154:17 granarne och / granarne, och / granarne, och [*]
154:19 sig på / sig ner på / sig på
155: 3 skubbor / snubbor / skubbor
155:15 opp / upp / opp
155:22 fins / fans / finns
155:33 ut att / att / ut att
156:30 försakat / föraktat / försakat
156:35 gamle / gamla / gamle
156:36 vi då sådana / vi sådana / vi då sådana

- 156:37 som antingen / hvilka oftast / vilka oftast [*]
156:38 på du orsakerna / på orsakerna du / på du orsakerna
157: 1 alla skryta / alla att skryta / alla skryta
157:23 då / så / då
158: 6 var brukar / brukar / brukar
158:17 Det kan jag / den kan jag / den kan jag [*]
158:26 dar / dagar / dar
159: 1 dörrn / dörren / dörrn
159: 6 opp / upp / opp
159: 7 mun Gud / mun, Gud / mun, Gud [*]
159:14 aldra / allra / aldra
159:22 oppe / uppe / oppe
159:29 låtsades / låtsade / låtsades
159:29 framstammade att / framstammade, att / framstammade, att [*]
160: 5 oppe / uppe / oppe
160: 5 jag in / jag gick in / jag in
160: 6 ungtkarl nu si / ungtkarl nu si / ungtkarl nu, si [*]
[Strindbergs ändring i korrektur infördes ej i U 1]
160:16 skänken / skänkeln / skänkeln [*]
160:20 i går qväll / i qväll / i går kväll
160:22 oppe / uppe / oppe
160:30 hon var en kokett! / hon var kokett. / hon var en kokett!
[Strindberg ändrar i korrekturet från kolon (en möjlig felläsning av MS) till punkt, men SV följer MS]
161:19 Äh / Åh / Äh
161:20 qvinnans / qvinnors / kvinnans
161:27 du glädjen / du se glädjen / du se glädjen

Fågel Fenix

- 162: 2 henne första / henne för första / henne första
162: 6 då / så / då

162: 8	stöflorna / stöflarna / stövlorna
162:15	handsskinn / handskskinn / handskskinn
162:16	och de kysstes / och kysstes / och de kysstes
162:17	under linden i skogen / under linden, i skogen / under linden, i skogen [*]
162:17	skogen och / skogen, och / skogen, och
162:28	en nervfeber / nervfeber / en nervfeber
163: 3	kärleken / kärlek / kärlek
163: 4	lugn och / lugn, och / lugn, och [*]
163: 5	deras lugna / deras / deras lugna
163: 7	det då en / det en / det då en
163: 9	modren, som / modern, sådan / modren, sådan [*]
163:14	spisen / spisel / spisen
163:17	Men dottern det / Men dottren, det / Men dottern det
163:19	modren och som / modren, och som / moern, och som [*]
163:26	difterit / difteri / difterit
163:36	nickade / nicka / nickade
164:13	börja / började / börja
164:31	opp / upp / opp
164:38	uppriktig, så var / uppriktig var / uppriktig, så var
164: 2	omtanka / omtanke / omtanka
165:13	styfmor / styfmodren / styvmor
165:15	kommo / komma / kommo
165:20	Han / Pappa / Han
165:24	säga det hon liknade / säga, att hon liknade / säga det hon liknade
165:31	jemförelser / jemförelse / jämförelser
166: 5	i'hop / ihop / i'hop
166:19	mamman / mamma / mamman

Postscriptum

166:25 [Brev till Albert Bonnier 29/8 1884] / [s. 294] / [utgåår]

»Postscriptum» återges ej i SV (jfr nedan s. 60); ms till »Postscriptum»
utgörs av ett stycke i Strindbergs brev till Albert Bonnier 29/8 1884:

Vill Ni vara god trycka ett »post-scriptum» eller rättelse af följande
lydelse:

»Genom en missförstådd tidningsnotis har i Företalet en not influtit af
lydelse att Lagen om Gift Qvinnas Eganderätt skulle vara sanktionerad i
Sverige. Som bekant för Svenska läsare har den önskade åtgärden af rättvisa
tyvärr ännu inte blifvit lag, och böra sålunda män, som vilja göra sina
hustrur ekonomiskt myndiga, tillsvidare begagna lagen om
äktenskapsförord, hvilken ungefär har enahanda verkan.»

Förf.

Texten har i U 1 (opag. [s. 294]) följande ordalydelse, efter ändringar i
korrektur (jfr nedan s. 80 f.):

Postscriptum.

»Genom en missförstådd tidningsnotis har i Företalet en not influtit af
lydelse, att lagen om gift qvinnas eganderätt skulle vara sanktionerad i
Sverige. Som bekant för svenska läsare har den önskade åtgärden af rättvisa
tyvärr ännu inte blifvit vidtagen, och böra sålunda hustrur som önska blifva
ekonomiskt myndiga, tillsvidare begagna lagen om äktenskapsförord,
hvilken ungefär har enahanda verkan.»

Förf.

Beskrivning av originalmanuskriptet

Originalmanuskriptet till *Giftas I* finns, jämte en ofullständig hektograferad kopia, bevarat på Bonniers förlagsarkiv i Stockholm. Strindberg sände två exemplar till förlaget för att både Karl Otto och Albert Bonnier skulle kunna läsa boken i manuskript (brev till K.O. Bonnier 12/6 1884; Brev 4, s. 210 f.; om hektografiska kopior, se Allmänna anvisningar, s. 13, i början av sviten av textkritiska kommentarer).

I arkivet finns två lägg, benämnda A och B. Det framgår av sättarmarkeringar och sättarsmuts att det kompletta lägget A använts som sättningsförlaga 1884. Exemplar A tycks ha varit sammanfogat i ryggen och avslutas med ett tomt, linjerat blad. Exemplar B är på omslaget i en arkivanteckning benämnt »avtryck, ej komplett», men består av originalen till de noveller som också finns i hektograferad kopia i exemplar A.

Texten är skriven med numera lila bläck. Texten på de hektografiska kopiorna är också lila. Strindberg har gjort ett mindre antal ändringar med lila bläck, svart bläck eller blyerts. I flera av kopiorna har han också förtydligat eller förstärkt texten med lila bläck. (Jfr [dok. nr 16:3–16:6](#).)

Exemplar A består av två typer av manuskript, dels originalmanuskript till tre kapitel, dels hektograferade kopior av övriga kapitel. Sammanlagt 126 blad (varav 39 original med liggande text).

Dessutom har en sedermera förkastad titelsida bevarats, med följande text med blyerts (till höger har någon antecknat »gömmes» med blyerts; jfr [dok. nr 16:2](#)):

August Strindberg

*

Man och Hustru.

(Under nuvarande Förhållanden.)

Med ~~ett~~ en Interview och ett Förord.

Stockholm.

Albert Bonniers.

De tre originalen (»Företal», »Slitningar» och »Ett Dockhem») är skrivna med numera lila bläck på halva folioblad handgjort papper (svårlästa vattenmärken, åtminstone de två senare texternas blad har vattenmärke BFK RIVES och D & C BLAUW), med några undantag. Texten är skriven på liggande blad, med en vikt marginal till höger. De har några tillägg och ändringar av Strindberg med blyerts.

Övriga noveller återfinns i hektograferade kopior på annat, maskingjort papper. Texten, som är skriven på stående blad, är numera lila. På några av bladen där den hektograferade texten är svårläst har Strindberg förtydligat texten med lila bläck eller blyerts. Några av bladen har annan hektograferad och överkorsad text på versosidan. Det är hektografiska kopior av novellen »Samvetsqual» (*Utopier i verkligheten*, SV 19); fragmenten består av antingen den övre eller den undre halvan av det ursprungliga foliobladet (TK 19, s. 50 samt dok. nr 19:8). Strindberg har alltså återanvänt dessa blad. Några av de återanvända överkorsade baksidorna innehåller text från andra verk. Som nämnts finns smuts från sättarens händer och sättarmarkeringar med blyerts och färgpenna på bladen i exemplar A. På ett blad (B 3) är texten av Siri von Essens hand.

Exemplar B består av originalen till de hektograferade kapitlen i exemplar A. Sammanlagt 87 blad. I jämförelse med ex. A är texten tydlig och distinkt. Papperet ser ut att vara av samma typ som kopiorna. Inget av bladen har text på baksidan. Sättarmarkeringar saknas, men på några sidor har någon gjort förstrykningar och anteckningar med blyerts. På ett blad (B 3) är texten av Siri von Essens hand.

Ytterligare en ofullständig hektograferad kopia finns i Lunds universitetsbibliotek (Walter Ekmans samling, LUB-244), med utseende som de hektograferade bladen i exemplar A. Sannolikt är det denna kopia som Strindberg sände till Otto Borchsenius för översättning och utgivning i Danmark 26/6 1884, men då detta ej realiserades i stället sändes till J.H. Kramer som översatte *Giftas* till franska (se »Tillkomst och mottagande» s. 336 f.).

Strindberg torde i alla händelser ha haft denna kopia till hands när han bad K.O. Bonnier att dela *Reformförsök* I och II så att andra delen blev en självständig novell under titeln *Naturhinder* 25/6 1884 (jfr nedan s. 56). Strindberg har egenhändigt utfört ändringarna i detta hektograferade exemplar (pag. G 1 och G 3), en omständighet

som talar emot hypotesen att denna kopia använts vid översättningen till franska: de aktuella novellerna är där benämnda »Essais de réforme I» och »Essais de réforme II».

Även i denna hektograferade kopia finns det på några av versosidorna hektograferad och överkorsad text till »Samvetskval» och andra verk (jfr ovan). Notera att till två av de tre kapitlen som återfinns som original i exemplar A har hektograferade kopior tagits, dock ej till företalet, som inte heller kom att ingå i den franska översättningen 1885. Även detta exemplar har förtydliganden och tillägg med andra skrivmedel. Dessutom finns i kopian markeringar med färgpenna som kan härröra från översättarens arbete. På ett blad (B 3) är texten av Siri von Essens hand.

Bevarats har också fyra hektograferade fragment av »Företal», två delade hektograferade blad (A 2 och A 3). Bladens baksidor har av Strindberg återanvänts, tillsammans med två andra fragment av hektograferade blad (till novellen »Återfall»), för anteckningar om och teckningar av människans öga (kuvert med påskriften »Ögat.», SgNM 20:6).

Tablå över bevarade manuskript och hektograferade kopior

	<i>Bonniers, ex. A</i>	<i>Bonniers, ex. B</i>	<i>LUB</i>
Titelblad	original, opag., text m. blyerts »Man och Hustru» (på versosidan till den hektograferade texten till B 15, överkorsad)	–	–
Företal	original, pag. A 1–A 19 (A 14–A 19 på papper av sämre kvalitet)	–	–
Dygdens Lön	hektogr. kopia, pag. B 1–B 29 B 3 text av Siri von Essens hand. B 11 delad och den övre delen monterad på tomt blad; den nedre delen använd som inskjutning till B 21. (B 1 v. med texten till »Måste» p. 4, överkorsad. B 7 v. med överkorsad annan text (B 5). Andra blad med överkorsad text på verso: B 13, B 14, B 19, B 20.)	original (B 3, B 11 och inskj. till B 21 som ex. A	hektogr. kopia (B 3, B 11 och inskj. till B 21 som ex. A. Överkorsad text på flera versosidor.)
Kärlek och Spannmål	hektogr. kopia, pag. C 1–C 9 (Flera blad med överkorsad text på verso: C 1, C 5, C 6, C 7, C 8, C 9.)	original	hektogr. kopia (Överkorsad text på flera versosidor.)
För att bli gift	hektogr. kopia, pag. F 1–F 5	original	hektogr. kopia
Måste	hektogr. kopia, pag. 1–16	original	hektogr. kopia

Ersättning	hektogr. kopia, pag. D 1–D 6 (Blad med överkorsad text på på verso: D 1, D 2.)	original	hektogr. kopia
Otur	hektogr. kopia, pag. E 1–E 6	original	hektogr. kopia
Slitningar	original, pag. K 1–K 8 (K 1 a, K 1b, K 2a, K 2b, p.g.a. att Sg delat de hela bladen pp. 1 och 2; därefter K 5– K 8)	–	hektogr. kopia
Onaturligt Urval	hektogr. kopia, pag. H 1– H 3	original	hektogr. kopia
Reformförsök	hektogr. kopia, pag. G 1–G8 (Naturhinder pp. G 3–G 8)	original (del II pp. G 3–G 8)	hektogr. kopia (Naturhinder pp. G 3–G 8)
Ett Dockhem	original, pag. L 1–L 12	–	hektogr. kopia (Två p. L 12; överkorsad text på flera versosidor.)
Fågel Fenix	hektogr. kopia, pag. I 1–I 4	original	hektogr. kopia

Ändringar i manuskripten

Som nämnts ovan har Strindberg gjort ett mindre antal ändringar i manuskripten efter nedskrivandet, med lila bläck, svart bläck eller blyerts. Ibland är det fråga om förtydligande av utrunnen eller svag text i originalet och/eller i kopian. Nedan förtecknas ett urval av Strindbergs senare ändringar i manuskripten (A och B).

Ändringarna är av Strindberg och med lila bläck om ej annat anges.

Sid- och radhänvisningar till SV, följt av sida i MS.

Exemplar A om ej annat anges (ex. B markeras med ett B inom parentes efter pagina)

9: 1 / A 1	markering »Strindberg» ovan till höger med blyerts (annan hand)
9: 1 / A 1	<u>Förord</u> ä t <u>Företal</u> med blyerts (annan hand), jfr dok. nr 16:3
11: 1 / A 2	t.h. om » <u>Förord</u> .» markering »ny» med blyerts (annan hand)
16:26 / A 7	sättarmarkering med blå penna
22:31 / A 12	f »Hemmet i Norden»: sättarmarkering med blyerts (hake samt »25», motsvarar U 1 s. 25)
26: 7 / A 16	e »förbättras.»: 10 ^e Om Gift kvinnas eganderätt upphör allt tal, då ingen, utom samhället, eller bolaget, är egare. (och det talet borde redan upphöra, då saken förefinnes under form af Äktenskapsförord.) texten inom parentes tillags med blyerts [allt det citerade, »10 ^e [— —] Äktenskapsförord.)», ströks senare i korrektur]
31: 1 / B 1 (B)	ovan till höger: 2. med blyerts, jfr dok. nr 16:4
33:10–34:2 / B 3	e »han sade, som aldrig»: sade honom emot [— —] taga den vetenskapligt. hela texten skriven av annan hand (även i ex. B)
40:22 / B 10	e »någon enda gång»: en ren understruket med blyerts [otydligt skrivna ord, bock i marginalen med blyerts; samma sak på flera andra blad, bl.a. B 12, B 17, B 29, C 3, C 5, F 1 (upprepning markerad), »Måste» 1, 5, 12, etc.]
91:9–41:14 / B 11	bladet delat och övre delen monterad på tomt blad (även i ex. B)

- 41:15 / B 12 f »Och så den förfalskande estetiken»: *aldrig några studenter!*»
str med blyerts (forts. på texten på B 11 vilken flyttats till
inskjutning B 21) (även i ex. B)
- 43:32 / B 14 e »att de skulle få»: *bita honom i röfven* ä t *bita honom i ryggen*
möjligen Sgs hand; en bock med blyerts i högra marginalen; jfr brev
till K.O. Bonnier 25/6 1884: »Var snäll och ändra nu med detsamma!
[– – –] Bitar honom i röfven till – – – ryggen.»], jfr [dok. nr 16:5](#)
- 43:32 / B 14 (B) e »att de skulle få»: *bita honom i röfven* orden »i röfven» satta
inom parentes med blyerts; bock och alternativ text i marginalen:
få kyssa honom (i näsan) med annan hand
- 44:23 / B 15 e »– Kapa»: *skiten* ä t *gajet* möjligen Sgs hand; jfr brev till
K.O. Bonnier 25/6 1884: »Var snäll och ändra nu med detsamma!
[– – –] Kapa skiten! till Kapa gajet!»
- 51:12 / B 21 inskj. markering ovan t.h. med svart bläck: *Inskjutn. till sid. B 21)*
- 51:12 / B 21 inskj. (B) markering ovan t.h. med lila bläck: *Inskjutn. t. sid. B 21.)*
- 52: 6 / B 21 inskj. e »så fick man»: *aldrig några studenter.* tillagt med svart bläck
- 52: 6 / B 21 inskj. (B) e »så fick man»: *aldrig några studenter!* tillagt med lila bläck
- 51:12 / B 21 i högra marginalen markering: × *Inskjutning* (även i ex. B)
- 52: 2 / B 22 (B) e »suska ner sig»: *på luder* satt inom parentes med blyerts, samt ett
deleaturtecken i marginalen
- 53:13 / B 22 (B) e »Han var en glad»: *skäl* understruket med blyerts, frågetecken i
marginalen
- 57:35 / B 26 förtydligad text nedan med lila bläck (av Sg); motsvarar ungefär
SV 57:35–57:37
- 60:37 / B 29 de två sista styckena markerade att byta plats (även i ex. B);
motsvarar SV 60:37–61:2 och 61:3–61:4
- 65:25 / C 4 förtydligad text i höger marginal med lila bläck (av Sg)
- 72:25 / C 9 e »O så grymt, så grymt!»: *att det lifvet icke kan ge ripor och
jordgubbar åt alla människobarn! Så grymt, så grymt!* tillagt med
lila bläck (ej tillagt i ex. B)
- 81 / 1 (»Måste») förtydligad text med lila bläck till höger (av Sg)
- 83 / 3 (»Måste») förtydligad text med lila bläck till höger (av Sg) (även i ex. B)

100: 1 / D 1	rubriken: <u>Räddning</u> . ä t <u>Ersättning</u> . med lila bläck (även i ex. B)
108: 1 / E 1 (B)	ovan till höger ett deleaturtecken med blyerts (ej Sgs hand)
108: 2 / E 1	förtydligad text med blyerts ovan till höger (av Sg)
110: 3 / E 3	pagineringen justerad: D 3 ä t E 3 (även i ex. B)
112: 7 / E 4	förtydligad text med lila bläck ovan till höger (av Sg) (även i ex. B)
116: 1 / K 1	markering ovan till vänster: 2. med lila penna
116–120 / K 1–2	pagineringen kompletterad med blyerts: K 1 a, K 1 b, K 2 a, K 2 b tilläggen återges i kursiv
116: 1 / K 1	under rubriken: I. str med blyerts (oidentifierad hand)
123:32 / K 6	ändrad paginering: K [svårläst] ä t K 6 med blyerts
125: 6 / K 7	ändrad paginering: 7 ä t K 7 med blyerts
126:21 / K 8	ändrad paginering: 8 ä t K 8 med blyerts
129: 1 / H 1	ändrad paginering: G 9 ä t H 1 med lila bläck (även i ex. B)
134: 1 / G 1	under rubriken: I. str med blyerts (oidentifierad hand) (ej i ex. B)
137: 1 / G 3	mellanrubriken: II. ä t <i>Naturhinder</i> med lila penna (oidentifierad hand) (ej i ex. B); jfr brev till K.O. Bonnier 25/6 1884: »Tag vidare och gör en sjelfständig bit af II på Reformförsök och kalla den <i>Naturhinder</i> . Stryk sålunda siffran I på den första.», jfr dok. nr 16:6
140:35 / G 5	e »Det var ju ett framsteg i radikal»: [raderat ord] (ordet är ej raderat i ex. B: »riktning!» följt av det i ex. A otydliga »Och»)
145: 1 / L 1	markering ovan till vänster: 1. med lila penna
145: 5 / L 1	två lila bläckplumpar
149: 5 / L 4	e »som om»: <i>de tagit in en pall i bröstkorgen</i> understruket med blyerts
151:11 / L 5	e »Oceanen»: markering mitt i texten (över texten): II med blyerts
153: 4 / L 7	e »svarta byxor»: <i>Häu!</i> understruket med blyerts
153:13 / L 7	e »då är det»: <i>Plato!</i> understruket med blyerts
153:13 / L 7	e »Etisk!»: <i>Häu!</i> understruket med blyerts
154:28 / L 8	vid »Du har aldrig»: bock med blyerts i höger marginal [kan markera ordet »syfilitisk» på följande rad]
156: 9 / L 9	f »Kan någonting»: sättarmarkering med röd penna:
157: 7 / L 9	e »Men icke går»: sättarmarkering med blyerts samt siffror: 59

- 157:18 / L 10 e »Sturegatan.»: sättarmarkering med blyerts
- 161:26 / L 12 e »spillefåglar sjunga och kvittra»: *fastän de inte ha förfalskat
vexlar och visa strumpor för ruttna doktorer!* strykning av Sg med
lila bläck

Korrektur i Bonniers förlagsarkiv

Två ofullständiga korrektur har bevarats i Bonniers förlagsarkiv. Inget av de två korrekturerna torde vara från ett och samma tillfälle, utan man har skickat författaren några ark i taget. De två, delvis trådbundna korrektur exemplaren består därför av ark från olika stadier i tryckningsprocessen. Några av arken finns också i två versioner i samma korrektur exemplar. Nedan ges en översikt över ark och sidor i de två exemplaren. I det första exemplaret finns ändringar av Strindbergs hand, dock endast i första sättningen av ark 1–12 (ej i den nya sättningen av ark 4, 10–13) (jfr [dok. nr 16:7–16:9](#)). I det andra exemplaret finns inga ändringar av Strindbergs hand.

Strindbergs tätt skrivna, hektograferade manuskript beredde sättnarna särskilda problem, som författaren förutsåg och kommenterade i brev till förlaget. Han meddelade samtidigt att han inte läst igenom manuskripten: »Men, som Ni ser är mitt ms ogenomläst! Jag sitter och skriver som en Sömnångare och får icke väckas, ty då kan det stanna af midt i», heter i brev till Karl Otto Bonnier 12 / 5 1884. I samma brev noteras att detta kräver en särskild korrekturläsare, exempelvis Bernhard Meijer: »Men vi måste ha en lurk som läser ms-korrektur! Det finns bestämdt både betiser och rena origtigheter. Jag törs inte läsa igenom mitt manuskript, ty då äcklar det mig så att jag kan stanna midt i! Och får väl en god lust att bränna!» När sättningen skall påbörjas ges följande instruktion, viktig inte minst då det gällde hur direkta repliker skall sättas, något som i ett senare brev upprepas och betecknas som en »Generalorder» (brev till K.O. Bonnier 29/6 och 4/7 1884): »Men en intelligent sättare, som genast kan skilja på *hon* och *han*, hvilka förekomma på ett par tusen ställen, samt sjelfmant gör utgångar der det talas i oratio recta; icke der orden anföras. Vidare att han observerar utgångarne [. » (jfr diskussionen ovan s. 7 f.). En del misstag när det gäller hur repliker återges har rättats i korrekturerna.

När sättningen inleddes hade inte den definitiva ordningsföljden på novellerna fastställts. Strindberg och K.O. Bonnier var oense och diskuterade ordningen i flera brev. De första arken, troligen ark 1–3, sändes till Strindberg omkring 31/7 (brev från K.O. Bonnier 31/7, Bonniers förlagsarkiv). Strindberg sände in de första korrekturarken 4/8 och det sista arket 29/8 1884 (se »Tillkomst och mottagande» s. 323 ff.).

I det första korrektorexemplaret återges också novellerna i en annan ordning (efter *Företal*): *Ett Dockhem*, *Slitningar*, *Dygdens Lön*, *Kärlek och Spannmål*, *Måste*, *För att bli gift*, *Ersättning*, *Otur*, *Onaturligt Urval eller Rasens uppkomst*, *Reformförsök*, *Naturhinder*, *Fågel Fenix*. Endast företalet har en speciell smutstitelsida. Strindberg efterlyste i korrekturet (s. 39) en ny smutstitelsida där själva boken började. Han kommenterade i brev till K.O. Bonnier 4/8 1884 den mindre lyckade ordningsföljden och beklagade att repliker genomgående återgavs med citattecken i stället för med inledande tankstreck; det är »rasande», »gammalmodigt och retar läsaren», menade han.

De ark i korrektorexemplar 1 som också har bevarats i en ny sättning (ark 4, 10–13) har replikerna med tankstreck, särskilda smutstitelsidor för varje novell och en sidnumrering som är densamma som i den färdiga boken. Förlaget följde sålunda författarens förslag, även om Strindberg inte tycks ha avsett att önska smutstitelsidor före varje novell (jfr brev från Albert Bonnier 11/8 1884, Bonniers förlagsarkiv; och Strindbergs brev till densamme 14/8 1884). Det andra, ofullständiga, korrektorexemplaret, har samma sidnumrering som den färdiga boken.

Förlaget och författaren diskuterade också Strindbergs ordval. Strindberg erbjöd sig att »stryka alla fula ord» (12/5 1884), något han upprepade med hänvisning till Albert Bonnier, efter att K.O. Bonnier svarat att han inte var orolig för dem (19/6 1884). Albert Bonnier krävde också att de värsta »Plumpheterna» måste strykas. Strindberg ändrade själv några av de utpekade formuleringarna, men gick endast med på att ändra och mildra fyra av de omkring tjugo ställen som förläggaren funnit utmanande: orden »hor», »gatlortar» och »luder» samt uttrycket »suska ner sig» (»Tillkomst och mottagande» s. 325 ff.). Däremot behölls ordet »svendom» (jfr brev till Albert Bonnier 21/8 1884 samt kommentarer, Brev 4, s. 310 not 1). I korrektorexemplaren (liksom i manuskripten) har en rad av de ifrågasatta orden och uttrycken markerats av annan hand, och i något fall ändrats. På andra ställen har markeringarna utstrukits. (Se vidare den separata diskussionen om »fula ord» etc., nedan s. 58 ff.) Vid textetableringen har förläggarens ändringsförslag avvisats, medan Strindbergs ändringar på eget initiativ accepterats.

I det första korrektorexemplaret har också svårlästa ord i manuskripten markerats med understrykning och frågetecken i marginalen. Det andra korrektorexemplaret tycks

delvis ha bearbetats efter bokens tryckning, med markeringar och ändringar inför en eventuell ny upplaga. (Jfr John Landquists kommentar i SS 14, s. 427.)

Även bokens titel diskuterades i breven. Först i korrekturet fick den sitt definitiva namn (jfr »Tillkomst och mottagande» s. 324).

En formulering i förordet bekymrade Strindberg. Han tolkade en tidningsnotis som om att en lag om gifta kvinnors äganderätt blivit sanktionerad och gjorde därför i korrekturet flera ändringar, bl.a. en not som också hann tryckas i den första upplagan (s. 31; motsvarar SV s. 26; se förteckningen nedan; jfr brev till Pehr Staaf 9/8 1884). Dock upptäckte han därefter att han misstagit sig (brev till Albert Bonnier 21/8 1884): »I Förordet kom ju in att lagen om Gift Qvinnas Eganderätt är sanktionerad. Det är ju icke sant! Står det qvar? Då måste jag skrifva ett Post-Scriptum och förklara samt rätta!» Det PS som Strindberg sände 29/8 sattes upp och hann också bli korrekturläst och infört i första upplagan av boken (U 1 s. 294). I den andra upplagan ändrades formuleringarna i förordet varvid fotnoten och detta »Postscriptum» utgick. Varken fotnot eller »Postscriptum» återges i Samlade Verk.

I tablån nedan förtecknas ark och sidor i den ordning de ligger i korrektorexemplaren.

Tablå över ark och sidor i två bevarade korrektur exemplar

	<i>Exemplar 1</i>	<i>Exemplar 2</i>
	[saknar smutstitelsidor till de enskilda novellerna; förutom <i>Företal</i> och de förutom nysatta arken 4, 10–13]	[med smutstitelsidor till de enskilda novellerna; sidnr som i U 1]
Titelsidor	opag. [1–4]	(saknas)
Ark 1	ss. 1–24 <i>Företal</i> (ss. 1–37) Anteckning av Sg ovan s. 1: »nytt reviderark önskar jag få se!»	ss. 1–16 (ss. 17–24 saknas) <i>Företal</i> (ss. 1–37)
Ark 2	ss. 25–48 <i>Ett Dockhem</i> (ss. 39–66) Anteckning av Sg ovan s. 39: »Skulle man inte ha en smutstitel här för att få början på romanboken.»	ss. 25–48 <i>Dygdens Lön</i> (ss. 39–91; ss. 77–80 saknas)
Ark 3	ss. 49–72 Anteckning nedan s. 49: »Rev.» <i>Slitningar</i> (ss. 67–85)	ss. 49–72 Anteckning nedan s. 49: »[signatur] 18/8 Sigfrid»
Ark 4	ss. 73–96 Anteckning nedan s. 73: »Rev.» <i>Dygdens Lön</i> (ss. 86–96, ofullständig)	(se nedan)
Ark 4 (ny)	ss. 73–96 (med smutstitelsidor; sidnr motsvarar U 1) Anteckning ovan s. 73: »Tryckes» Anteckning nedan s. 73: »[sign.] 27/8» <i>Dygdens Lön</i> (senare delen; ss. 73–91) <i>Kärlek och Spannmål</i> (ss. 93–96, ofullst.)	ss. 73–96 (ss. 77–80 saknas) <i>Dygdens Lön</i> (forts. ss. 73–91) <i>Kärlek och Spannmål</i> (ss. 93–114; ss. 97–98, och 111–112 saknas)

Ark 5	ss. 97–120 <i>Dygdens Lön</i> (forts. ss. 97–136)	ss. 99–118 (sämre papper; ss. 97–98, 111–112, 119–120 saknas) <i>För att bli gift</i> (ss. 115–118, lucka, 125–126)
Ark 6	ss. 121–144 <i>Kärlek och Spannmål</i> (ss. 137–156)	ss. 125–126, 131–144 (sämre papper; ss. 121–124, 127–130 saknas) <i>Måste</i> (ss. 131–164)
Ark 7	ss. 145–168 Anteckning nedan s. 145: »12/8» <i>Måste</i> (ss. 157–188)	ss. 145–168 <i>Ersättning</i> (ss. 165–174, lucka, 177–179)
Ark 8	ss. 169–192 Anteckning nedan s. 169: »12/8» <i>För att bli gift</i> (ss. 189–201)	ss. 169–190 (ss. 175–176, 191–192 saknas) <i>Otur</i> (ss. 181–190, lucka, 193–194, lucka)
Ark 9	ss. 193–216 (papper av bättre kvalitet) <i>Ersättning</i> (ss. 202–214) <i>Otur</i> (ss. 215–216 ofullständig)	ss. 193–216 (ss. 195–196 saknas) <i>Slitningar</i> (ss. 197–218)
Ark 10 (ny)	ss. 217–240 (sämre papper; med smutstitelsidor; sidnr motsvarar U 1) Anteckning ovan s. 217: »tryckes» Anteckning nedan s. 217: »[signatur] 11/9» <i>Slitningar</i> (slutet; ss. 217–218) <i>Onaturligt Urval</i> (ss. 219–228) <i>Reformförsök</i> (ss. 229–235) (Felaktig arksignatur nedan s. 231: »Strindberg. 11», struken) <i>Naturhinder</i> (ss. 237–240, ofullständig)	ss. 217–240 (ss. 225–226 saknas) <i>Slitningar</i> (slutet; ss. 217–218) <i>Onaturligt Urval</i> (ss. 219–228; ss. 225–226 saknas) <i>Reformförsök</i> (ss. 229–235) <i>Naturhinder</i> (ss. 237–240, ofullständig)

Ark 10	ss. 217–240 <i>Otur</i> (forts. ss. 217–228) <i>Onaturligt Urval</i> (ss. 229–238) <i>Reformförsök</i> (ss. 239–245)	(se ovan)
Ark 11	ss. 241–264 <i>Naturhinder</i> (ss. 247–261) <i>Fågel Fenix</i> (ss. 263–272)	(saknas)
Ark 12	ss. 265–274 (ss. 267–270 saknas) <i>Postscriptum</i> (opag. [s. 273; s. 274 tom])	(saknas)
Ark 11 (ny)	ss. 241–264 (bättre papper; smutstitelsidor; sidnr som U 1) <i>Naturhinder</i> (forts. ss. 241– 251) <i>Ett Dockhem</i> (ss. 253–280)	(saknas)
Ark 12 (ny)	ss. 265–288 (bättre papper; med smutstitelsidor; sidnr som U 1) <i>Fågel Fenix</i> (ss. 281–293)	(saknas)
Ark 13 (ny)	ss. 289–294 <i>Postscriptum</i> (opag. [s. 294])	(saknas)

Ändringar i korrekturen

Exemplar 1

Sid- och radhänvisning ges till SV, därefter till sida i korrekturen. Alla ändringar är gjorda av Strindberg med bläck om ej annat anges. Rättelser av banala sättningsfel redovisas inte, ej heller strukna citattecken och tillagda tankstreck.

7: 1 / opag. *AUGUST STRINDBERG. / GIFTAS. / MED EN INTERVIEW
OCH ETT FÖRORD. ä t GIFTAS. / Tolf Äktenskapshistorier /
MED INTERVIEW OCH FÖRORD / August Strindberg.*
[jfr [dok. nr 16:7](#)]

ARK 1 (ss. 1–24)

Företal

9: 1 / opag. under rubriken har Sg skrivit: *Innehåll! ocks[å]*
9: 1 / 1 överst på sidan har Sg skrivit: *Nytt reviderark önskar jag få se!*
9:29 / 2 f »två sorters lax»: *lar ä t har*
11: 9 / 5 f »hafva»: *Båda ä t Bonden och hans hustru*
11:10 / 5 e »arbetet»: *utan ä t (utan*
11:11 / 5 e »som»: *kulturmenniskan, ä t kulturmenniskan,)*
11:12 / 5 e »naturen»: *anvisat och ä t anvisat, och*
11:22 / 6 e »handkassa»: *och ä t att*
12:13 / 7 e »med»: *den ä t denna*
12:28 / 7 e »därav»: *uppstod ä t uppstodo*
12:38 / 8 e »varjehanda»: *betjentfärdighet ä t betjentfärdigheter*
13:15 / 9 e »utom»: *huset tillagt*
14:18 / 10 e »låna pengar av den»: *syfilitiske* understruket och med bock i
marginalen med lila penna, därefter återkallat med bläck (ej Sgs hand)
[jfr [dok. nr 16:9](#)]
14:34 / 11 e »heter»: *det att ä t det, att*

16: 7 / 13	e »den döde fadren, den»: <i>syfilitiske</i> understruket och med bock i marginalen med lila penna, därefter återkallat med bläck (ej Sgs hand)
17: 2 / 15	e »kärlek»: <i>dör, knall</i> ä t <i>dör knall</i>
17: 7 / 15	e »mannen»: <i>var ett</i> ä t <i>vara ett</i>
17:22 / 16	e »Men om»: <i>frun uttalat</i> ä t <i>frun bara behagat uttalat</i>
17:37 / 17	e »är den»: <i>icke</i> understruket; i marginalen: <i>sp.</i> [för »spärr»]
18: 1 / 17	e »ingrepp i»: <i>karakteren, men då</i> ä t <i>karakteren? Då</i>
18:19 / 17	e »som»: <i>skrefs blef</i> ä t <i>skrefs, blef</i>
18:33 / 18	e »Om de»: <i>vore</i> ä t <i>voro</i>
18:33 / 18	e »skulle de»: <i>jemka nu</i> ä t <i>jemka; nu</i> [svåravläst, det kan vara ett kommatecken under det tillagda semikolonet]
19:15 / 19	e »berömd af»: <i>poeterna och</i> ä t <i>poeterna, och</i>
19:28 / 19	e »träffas de»: <i>igen i hafsbanden</i> ä t <i>alla i hafsbandet</i>
20:36 / 20	footnot: * <i>En polisförordning om hyndors instängande har framkallat onaturliga laster hos det trogna djuret.</i> texten markerad med lila penna, bock i marginalen; återkallat med bläck (ej Sgs hand)
20:14 / 21	e »vilket»: <i>djuren</i> ä t <i>djuren deremot</i>
21:10 / 22	e »Sveriges»: <i>tre</i> ä t <i>fyra</i>
21:11 / 22	e »någon»: <i>vidare</i> ä t <i>större</i>
21:11 / 22	e »alla»: <i>tre</i> ä t <i>fyra</i>
21:14 / 22	e »Icke heller en man.»: <i>Derför är det moderna qvinnoidealet en otäck Hermaphrodit med icke så liten anslutning till Grecicismen. Det är sålunda barnen som hålla hop äktenskapen.</i> markerat med lila penna, bock i marginalen; återkallat med bläck (ej Sgs hand)
21:36 / 23	e »i en»: <i>upplaga</i> ä t <i>revision</i> [ordet <i>upplaga</i> understruket och med frågetecken i marginalen med blyerts]
22: 5 / 23	e »mot»: <i>naturen.</i> ä t <i>naturen?</i>

ARK 2 (ss. 25–48)

Företal (forts.)

- 23:11 / 25 e »kedja af»: *hyckleri och ä t hyckleri, och*
- 24:22 / 28 e »kunskap om»: *sitt lands ä t födelselandets*
- 25:27 / 29 e »tålig, huru»: *liten ä t litet*
- 26: 7 / 30 e »förbättras.»: 10:o. *Om gift qvinnas eganderätt upphör allt tal, då ingen, utom samhället, eller bolaget, är egare (och det talet borde redan upphöra, då saken förefinnes under form af äktenskapsförord). str*
- 26:34 / 32 e »9:o.»: *Äktenskapsförordet blir obligatoriskt, och qvinnan vare skyldig af hvad hon eger eller förvärfvar bidraga med lika mycket som mannen. (Derigenom försvinner bråket om gift qvinnas eganderätt, hvilket, som det nu gestaltar sig, blir en orättvisa mot mannen, ty qvinnan skulle ju fortfara i sin gifterätt i mannens egendom, men mannen icke ega något i qvinnans, och qvinnan icke samtidigt dömas skyldig att bidraga af sitt till husets uppehållande.) ä t Äktenskapsförordet och Boskilnaden bli obligatoriska. *)*
 [fotnot]: *) *Not: Sedan detta skrefs har Lagen om gift qvinnas eganderätt blifvit sanktionerad. tillagt*
- 26:34 / 32 nedan redovisas ändringar i det sedermera strukna som citeras i föregående post:
- e »lika mycket som mannen»: *till husets underhåll tillagt*
- e »om gift qvinnas eganderätt,»: *hvilket, som det ä t hvilken, som den*
- f »en orättvisa för mannen»: *blir ä t kan bli*
- e »en orättvisa för mannen,»: *ty ä t om*
- f »fortfara»: *ju str [svårtolkad ändring under strykningen]*
- e »icke äga»: *något ä t någon*
- 27: 4 / 32 e »man»: *bestämdt ä t kanske*
- 27: 5 / 32 e »såvida icke»: *möjligen ett tillagt*

- 27:16 / 33 e »pengar.»: *Gossar uppkallas efter fadren, och flickor efter modren.* tillagt; punkten efter »modren» ändrad från utropstecken [jfr dok. nr 16:8]
- 27:32 / 33 e »behålle hon sitt»: ; *ty hennes arbete inomhus skall derigenom komma att anses såsom tillskott och icke, som nu, såsom en slaftjenst.* tillagt; semikolonet ersätter en punkt [jfr dok. nr 16:8]
- 28: 6 / 34 e »Förf.:»: *Den som angripit Geijer, herre, den fruktar hvarken fan eller trollen! Sju resor har jag fallit och stått upp igen; tål väl falla en gång till!* början av stycket är markerat med blyerts samt försett med bock i marginalen med blyerts (ej Sgs hand)
- 28: 6 / 34 e »Den som angripit»: *Geijer ä t Carl XII*
- 28: 9 / 34 e »inte om»: *codexer ä t codexar*
- 29: 1 / 35 e »Förf.:»: *Jovisst ä t Javisst*
- 29: 7 / 35 e »Är det något vidare?»: Interv. *Jo, herrn har skrivit sjelf en pjes om qvinnan, som jag inte förstår! / Förf.: Det kan vara mitt fel [– – –] Han tror hon är en fjolla, men verkligheten* replikerna markerade med blyerts och bock i marginalen med blyerts (ej Sgs hand); markeringen struken med bläck
- 29: 9 / 35 e »men det kan vara»: *ert ä t herrns*
- 29:15 / 36 [fortsättn. från föregående sida]: *utvecklar henne till en qvinna, [– – –] annonseras under »Offentliga nöjen».* repliken markerad med lila penna och bock i marginalen med blyerts (ej Sgs hand); markeringen struken med bläck
- Ett Dockhem*
- 145: 1 / 38 på tom sida: *Dygdens Lön* tillagt med blyerts av annan hand, därefter struket med blyerts
- 145: 1 / 39 anteckning av Sg ovan: *Skulle man inte ha en smutstitel här för att få början på romanboken.* str med blyerts
- 146:17 / 41 e »kännas fuktiga!»: – tillagt
- 146:30 / 41 e »Så satt»: *hon ä t han*
- 146:32 / 41 e »kanonbåten, och»: *hon ä t han*

147: 3 / 42	e »såg»: <i>han en liten gestalt med svart hår ännu inne i kammaren</i> ä t <i>han ännu en liten gestalt med svart hår inne i kammaren</i> [en korrumperring vid sättningen rättas »fel» av Strindberg, införs i U 1, men avvisas i SV]
147:36 / 43	e »log»: <i>hon och det tyckte han det var</i> ä t <i>hon, och det tyckte han var</i>
148:19 / 44	e »Skeppsholmen i»: <i>deras</i> ordet markerat med understrykning och bock i marginalen med blyerts (ej Sgs hand)
148:19 / 44	e »Skeppsholmen i»: <i>deras</i> ä t <i>sina</i>
149: 2 / 45	e »10 Cels.»: (47 Farenh.) str
149:14 / 45	e »gamle»: <i>Durk</i> ä t <i>Pall</i> [ordet är kursiverat i korrekturet]
151:10 / 48	e »gamle»: <i>Durk</i> ä t <i>Pall</i>
151:11 / 48	e »Bordeaux»: (lat. long.) ä t (lat. 45° long 16°)

ARK 3 (ss. 49–72)

Ett Dockhem (forts.)

151:34 / 49	nedan: Rev. med blyerts (ej Sgs hand)
154:17 / 54	e »mellan»: <i>granarne och</i> ä t <i>granarne, och</i>
154:29 / 54	e »åt någon»: <i>syfilitisk</i> understruket och med bock i marginalen med blyerts, ej Sgs hand; bocken struken med bläck
156:22 / 57	e »Är det icke»: <i>partie égale</i> ä t <i>parti égal</i> därefter återkallat
156:37 / 58	e »påstå»: <i>som antingen</i> ä t <i>hvilka oftast</i>
158:17 / 60	e »matematiken!»: <i>Det</i> ä t <i>Den</i>
158:38 / 61	e »glad att»: <i>se det, vi</i> ä t <i>se det vi</i>
159: 7 / 62	e »på»: <i>mun Gud</i> ä t <i>mun, Gud</i>
159:29 / 63	e »och»: <i>framstammade att</i> ä t <i>framstammade, att</i>
160: 6 / 63	e »ungkarl»: <i>nu si</i> ä t <i>nu, si</i>
160:16 / 64	e »här om»: <i>skånken</i> ä t <i>skänkeln</i>
160:17 / 64	e »illa!»: <i>Här</i> ä t <i>Häu</i>
160:30 / 64	e »var en»: <i>kokett:</i> ä t <i>kokett.</i> [svåravläst]

Slitningar

116: 7 / 67	e »Så gick han»: <i>ensam, oförstådd, sin</i> ä t <i>ensam, »oförstådd,» sin</i>
117:15 / 68	e »kotiljongen»: <i>kom gick</i> ä t <i>kom, gick</i>
118: 7 / 70	e »läste»: <i>Corinne eller Musset</i> båda namnen understrukna med en bock i marginalen med lila penna, ej Sgs hand; bocken struken med bläck
118: 7 / 70	e »läste»: <i>Corinne</i> ä t <i>Chateaubriand</i>
118:14 / 70	e »på»: <i>banan, allt</i> ä t <i>banan;allt</i>
118:31 / 71	e »uppfostran;»: <i>och</i> ä t <i>hon</i>
119: 9 / 71	e »men då var»: <i>hon</i> ä t <i>han</i>
119:25 / 72	e »kär i henne.»: <i>Det var</i> ä t – <i>Det var</i>

ARK 4 (ss. 73–96)

Slitningar (forts.)

119:34 / 73	[nedan]: Rev. med blyerts (ej Sgs hand)
122: 7 / 76	f »De hade gått sig trötta»: – str
123:17 / 78	e »mot sig»: <i>sjelf!</i> ä t <i>sjelft!</i> (möjligen annan hand)
123:28 / 79	e »lefde»: <i>som hundar i hemlighet</i> ä t <i>i hemlighet som hundar</i>
124:30 / 80	e »motsägelser»: <i>som bara väckte tvifvel.</i> tillagt
127:32 / 85	f »Ännu hade han»: – [tankstreck] str [jfr nedan »Errata»]

Dygdens Lön (ss. 86–96, ofullständig)

31:15 / 86	e »kadett och var»: <i>aldrig hemma annars än om</i> ä t <i>bara hemma om</i>
31:22 / 87	e »borttogs»: <i>dessa gradtecken mellan dem</i> ä t <i>mellan dem dessa gradtecken</i>
32:13 / 88	e »det eljes»: <i>raklånga</i> ä t <i>rakhåriga</i>
32:18 / 88	e »Chenopodium molle»: <i>Z</i> ä t <i>β</i> [längst ner på sidan har Sg skrivit: <i>Till Sättaren: Ett grekiskt Beta.</i>]
33: 3 / 89	e »återgick han till»: <i>arbete</i> ä t <i>arbetet</i>
34: 9 / 91	e »Men»: <i>sorgen</i> ä t <i>sorgen,</i>
34:10 / 91	e »icke»: <i>minst</i> ä t <i>minst,</i>
34:11 / 91	e »fantasi i»: <i>verksamhet och tårarne</i> ä t <i>verksamhet; tårarne</i>

34:33 / 92	e »snart»: <i>fruktbart</i> ä t <i>fruktkart</i>
35:14 / 93	e »då»: <i>börjar</i> ä t <i>börja</i>
35:23 / 93	e »som en»: <i>mård och</i> ä t <i>mård, och</i>
36:25 / 95	e »äcklig,»: <i>såpartig</i> ä t <i>såpaktig</i>
36:28 / 95	e »en välvd»: <i>gång</i> ä t <i>allé</i>
37: 4 / 96	e »fläkta om»: <i>hans</i> ä t <i>sina</i>
37:10 / 96	e »gick»: <i>upp svepte</i> ä t <i>upp, svepte</i>

ARK 4, NY SÄTTNING (ss. 73–96; ändringar ej av Sg)

Dygdens Lön (senare delen)

50: 9 / 73	sättaranteckningar (ovan): <i>Tryckes</i> med lila penna (nedan): [signatur] 27/8 med blyerts
50:26 / 73	e »hur gjordarne»: <i>skar</i> ä t <i>skuro</i> med blå penna (ej Sg)
51:18 / 75	e »några av de yngre lärarne,»: <i>som str</i> med blå penna (ej Sg)
52: 3 / 76	markering med blå penna vid stycket: <i>Han hade sett hur de skrefvo årtal på naglarna [– – –] aldrig några studenter.</i>
53: 1 / 77	e »men bättre det än att de gå och»: <i>suska ner sig på luder,</i> understruket med blå penna samt ändrat med blyerts till: <i>smitta ner sig,</i> (ej Sg)
54:29 / 80	e »min lärda bror, han är»: <i>svendom</i> understruket och med bock i marginalen med blå penna (ej Sg); återkallat med blyerts
54:37–55:4 / 81	<i>Och löjtnanten kysste icke henne [– – –] med händerna på klaviaturen.</i> med blå penna markerade stycken
55:20 / 81	e »Det är annat än»: <i>du din</i> ä t <i>du, din</i> med blå penna

Kärlek och Spannmål (inledningen, ss. 93, 94, 96; ändringar ej av Sg)

62: 1 / 93	smutstitelsida: ändringar med röd och blå penna av sättningsfel
62: 2 / 94	ändringar med röd och blå penna av sättningsfel

ARK 5 (ss. 97–120; forts. från ark 4, första sättningen; ändringar av citatteknik med lila penna: från citattecken till tankstreck)

Dygdens Lön (forts.)

- 38:21 / 98 e »harem, där en»: *manbarhet* understruket med lila penna; bock i marginalen med blå penna, bocken struken med bläck
- 41:15 / 103 e »Och så den»: *förfalskade* ä t *förfalskande*
- 43:26 / 107 e »genast frågan»: *Kan* ä t *kan*
- 43:33 / 107 e »förvandlade hela»: *kyrkogården* ä t *kyrkosalen*
- 44: 9 / 108 f »prästen»: *Gaf* ä t *gaf*
- 44:25 / 108 e »bokstavligen»: *skrämt* ä t *skrämd*
- 45: 4 / 109 e »föra sina barn ut i»: *lifvet, men* ä t *lifvet; men*
- 47:16 / 113 e »med förstörd»: *ryggmerg, såsom ett Guds barn* ä t *ryggmerg såsom Guds barn*
- 49: 3 / 116 e »mitt hopp,»: *min salighet.* ä t *min salighet!*
- 49: 3 / 116 f »köttet»: *Späken* ä t *Späker*
- 50:10 / 118 e »djävulen skulle»: *dödas!* ä t *dödas.*
- 50:16 / 118 e »öppnar sig en»: *dörrgardin, mellan* ä t *dörrgardin; mellan*
- 51: 2 / 119 e »Högstedts»: *Piccadon* markering med blyerts mellan *a* och *d* [för tät sättning]
- 51: 2 / 119 e »satt länge i honom.»: *Det oförsämda bedrägeriet som spelades med Högstedts Piccadon à 65 öre kannan [– – –] den för öfver 1800 år delar av meningen markerad med blyerts i högra marginalen, följt av ett deleaturtecken; markering och tecken strukna med bläck [jfr dok. nr 16:9]*
- 51: 6 / 119 e »man fick»: *stämningar* ä t »*stämningar*»
- 51:10 / 119 e »överklass.»: *Något inbillade han och hans kamrater också att de visste* understruket och med ett frågetecken i marginalen, båda med blå penna
- 51:10 / 119 e »hans kamrater»: *sig* tillagt [svar till frågetecknet]
- 51:16 / 120 f »mirakel»: *en* ä t *ett* med lila penna; upprepat med bläck

ARK 6 (ss. 121–144)

Dygdens Lön (forts.)

- 51:38 / 121 e »kunde sex»: *språk och ä t språk, och*
- 52:15 / 121 e »slets i sin»: *strid och ä t strid, och*
- 52:33 / 122 e »därför att han»: *gjort en läsflicka med barn vid tretton ä t vid tretton gjort en läsflicka med barn* [orden »med barn» markerade med blyerts och bock i marginalen; återkallat med bläck]
- 53: 1 / 122 e »bättre det än att de gå och»: *suska ner sig på luder* markerat med blyerts och bock i marginalen; återkallat med bläck [jfr [dok. nr 16:9](#)]
- 53:21 / 123 e »stannade en droska,»: *herr löjtnanten kom alltid i en droska, ä t (herr löjtnanten kom alltid i en droska,)*
- 53:33 / 124 e »efter gubbens»: *festis. ä t festin.* med asterisk och meddelande från Strindberg nedan på sidan: *Till Sättaren Detta skulle vara bokstaf **n** (enn) men det är så dåligt korr. papper*
- 54: 2 / 124 e »mungipa, och»: *öppnade komoddörren* markerat med understrykning och bock i marginalen med blyerts, återkallat med bläck
- 54: 4 / 124 e »sade löjtnanten»: *till åkarn ä t åt åkarn*
- 54: 5 / 124 e »remmar efter»: *gatlortarne ä t gatstenarne*: ordet först markerat med bock i marginalen med blyerts; återkallat med bläck
- 54:20 / 125 f »och knuffade brodern»: *han ä t Gusten* med lila penna
- 54:29 / 125 f »Här ha»: » [citattecken] tillagt
- 54:29 / 125 e »min lärda bror, han är»: *svendom* ordet markerat med blyerts och med bock i marginalen; bock och markering överstrukna med lila penna
- 55: 1 / 126 e »Det var ett»: *ljust gladt ä t ljust, gladt*
- 56:32 / 129 e »Han gick ut att promenera»: , tillagt med lila penna
- 56:32 / 129 e »hur han gick»: , tillagt med lila penna
- 56:33 / 129 e »åt Norrtull.»: – [tankstreck] tillagt med lila penna
- 56:34 / 129 e »gick han in i stora»: *salen, der sutto ä t salen; der sutto* med lila penna
- 58: 6 / 131 e »och på kvinnan»: *naturligtvis ä t naturligtvis*
[ordet som var kursiverat markeras att ej vara i kursiv]

- 58:17 / 132 e »slogo finnar»: *ut ä t fram*
59:11 / 133 f »hans matsmältning»: *förtärt ä t förstört*
60:11 / 134 e »upphävande.»: – [tankstreck] tillagt

Kärlek och Spannmål

- 63: 3 / 139 e »blir»: *bara ä t barn*
63:22 / 139 e »om»: *qvällarne, och ä t qvällarne; och*
64:24 / 141 e »som»: *ett ä t två*
64:25 / 141 e »med»: *deras namn ä t namnen*
64:31 / 142 e »hundra»: *kronor, ä t kronor,*)
64:32 / 142 e »med»: *tolf ä t tio*
65:18 / 143 e »ut i»: *salen och ä t salen, och*
-

ARK 7 (ss. 145–168)

Kärlek och Spannmål (forts.)

- 67: 1 / 145 sättaranteckning (nedan): *12/8. med bläck*
68:37 / 149 f »man hade levat»: *Ja, ja ä t – Ja, ja*
69: 6 / 149 e »att»: *invitera ä t insistera*
69:19 / 150 f »»: *Nej ä t – Nej*
70:15 / 151 e »De trodde att» *de ä t vi*

Måste

- 81: 6 / 157 e »hänger»: *han tillagt*
81:30 / 158 e »att»: *invända skrider ä t invända,skrider*
82: 7 / 159 e »kräftans»: *hufvud och ä t hufvud, och*
82: 8 / 159 e »för»: *mun suger ä t mun, suger*
82:19 / 159 e »han»: *trettio två och ä t trettio två, och*
83:11 / 160 e »magistern»: – *Hvarför ä t Hvarför*
83:14 / 161 e »För»: *resten, har ä t resten har*
83:15 / 161 e »gamla»: *Stafva jag ä t Stafva, jag*
84:10 / 162 *Magister Blom hade vid tjugo års ålder [– – –] naturen hos denna qvinna ämnat åt ett annat hela stycket markerat med lila penna i marginalerna (troligen ej Sgs hand); markering av ojämn sättning*

86:25 / 166	e »att»: <i>gör</i> ä t <i>göra</i>
86:35 / 167	e »ut på»: <i>gården och</i> ä t <i>gården, och</i>
87: 7 / 167	e »på»: <i>byxorna höll</i> ä t <i>byxorna, höll</i>
87:15 / 167	e »icke en»: <i>antimakasser</i> ä t <i>antimakassar</i>

ARK 8 (ss. 169–192)

Måste (forts.)

88:23 / 169	sättaranteckning (nedan): <i>12/8 med bläck</i>
89:12 / 171	e »barnets»: <i>mamma förlorade</i> ä t <i>mamma, förlorade</i>
89:16 / 171	e »någorlunda»: <i>skyddad och</i> ä t <i>skyddad, och</i>
91:11 / 174	e »som»: <i>sidordnad</i> ä t <i>sidoordnad</i>
91:26 / 175	e »att de»: <i>visste icke</i> ä t <i>icke visste</i>
91:34 / 175	e »skjortärmarne,»: <i>barhufvad med</i> ä t <i>barhufvad, med</i>
91:35 / 175	e »i den»: <i>andra, hans</i> ä t <i>andra; hans</i> [svåravläst under ändringen]
91:37 / 175	e »och»: <i>välvilja när</i> ä t <i>välvilja, när</i>
92: 8 / 176	e »tystade»: <i>talaren, då</i> ä t <i>talaren; då</i>
92:15 / 176	e »fram den»: <i>minsta och</i> ä t <i>minsta, och</i>
92:26 / 176	e »i sin»: <i>dam tog</i> ä t <i>dam, tog</i>
92:32 / 177	e »på»: <i>springleken var</i> ä t <i>springleken, var</i>
93:28 / 178	e »äta eld, och»: <i>göra tillagt</i>
93:32 / 178	e »vist i»: <i>Rolles</i> ä t <i>Rabes</i>
93:33 / 178	e »nisi forte»: <i>insanit understruket; Sg har strukit under</i> »nit» i ordet »insanit» och längst ned på sidan skrivit: <i>Till Korrekturläsaren: Som författarens minne är förstördt</i> <i>af BromKalium mins han ej om det heter insanit eller -eat!</i> <i>Var snäll kontrollera för all del!</i>
94:36 / 180	e »varmt i»: <i>knäet, och</i> ä t <i>knäet, och</i>
96: 7 / 182	e »var»: <i>försegladt hade</i> ä t <i>försegladt, hade</i>
97:24 / 185	e »källarmästarn.»: – [tankstreck] str
För att bli gift	
74:32 / 192	e »man»: <i>hand gick</i> ä t <i>hand, gick</i>

ARK 9 (ss.193–216; ändringar med blyerts och lila penna, flertalet ej av Sgs hand)

För att bli gift (forts.)

- 75:14 / 193 e »något»: *orent och* ä t *orent och*
- 75:19 / 193 e »hos föräldrarne.»: *När han slutligen* understruket med lila penna och med ett »Obs» i marginalen med samma penna (ej Sgs hand)
- 75:22 / 193 e »likt en»: *röfvare och med en* ä t *röfvare, och efter en*
- 75:24 / 193 e »älskade dotter.»: *tog han henne om lifvet* understruket med lila penna och med ett »Obs» i marginalen med samma penna (ej Sgs hand)
- 75:24 / 193 e »tog»: *han henne* ä t *hustrun*
- 75:25 / 193 e »vagnen»: . *Några bröder ville* ä t *ville några bröder*
- 76:20 / 195 e »någon förströelse»: *och det var han* ä t *ja det var han* med blyerts
- 76:37 / 196 f »han skulle gå på Operan!»: *tog afsked för* ä t *tog afsked, för* med lila penna
- 77: 1 / 196 e »Och»: *det gjorde de.* ä t *de stannade.* med blyerts
- 77: 3 / 196 e »klockan»: *tolf sof* ä t *tolf, sof* med blyerts
- 77:17 / 196 e »kom»: *hem luktade* ä t *hem, luktade* med blyerts
- 77:20 / 197 e »systrarna»: *höllo* ä t *höllo i* med blyerts
- 77:24 / 197 e »myckna»: *punschen* ä t *punschen,* med blyerts
- 77:29 / 197 e »hvar»: *dag in* ä t *dag, min* med blyerts
- 78:15 / 198 e »Den»: *fete* ä t *feta* med blyerts
- 78:22 / 198 e »ordet»: *all* ä t *alla* med blyerts
- 78:25 / 199 f »smör»: *inget* ä t *intet* med blyerts
- 79: 8 / 200 e »anmärka på»: *det.* ä t *det?* med blyerts
- 79:13 / 200 e »underkjolar»: *låg* ä t *lågo* med blyerts
- 80: 2 / 201 e »som till en annan»: *kona* understruket med lila penna och ä t *qvinna* med blyerts i marginalen, men återkallat (suddat och överstruket med lila penna)
- 80: 7 / 201 e »Det kunde fan inte hjälpa»: – [tankstreck] tillagt med blyerts

Ersättning

- 101:11 / 204 e »äregiriga»: *drömmar ja, sin* ä t *drömmar, ja, sin* med blyerts
- 101:17 / 204 e »Han»: *trifde* ä t *trifdes* med blyerts
- 101:23 / 204 e »Rosen i»: *Nordanskog, det* ä t *Nordanskog; det* med blyerts
- 101:27 / 204 e »han»: *sina* ä t *sin* med blyerts
- 101:36 / 205 e »Den»: *är* ä t *var* med blyerts
- 101:36 / 205 e »en»: *bok och* ä t *bok, och* med blyerts
- 102:15 / 206 e »förstå»: *det; Men* ä t *det. Men* med blyerts
- 102:21–102:32 / 206 *Klockan var bara half elfva när hon genomgått denna examen till slut.*
[– – –] *Då gick hon i sjön!* tre strycken markerade med lila penna i marginalen (ojämn vänstermarginal)
- 102:25 / 206 e »sjöng»: *aldrig och* ä t *aldrig, och* med blyerts
- 103:21 / 208 e »klockan»: *ett var* ä t *ett, var* med blyerts
- 104:10 / 209 e »hvarandras»: *armar och* ä t *armar, och* med blyerts
- 105:24 / 211 e »Det var»: *det, ju efter* ä t *det ju, efter* med lila penna
- 106:25 / 213 e »kom»: *hem så* ä t *hem, så* med blyerts
- Otur (ss. 215–216, ofullständig)
- 108: 5 / 215 e »innan du»: *väljer och* ä t *väljer, och* med blyerts [markering i korrekturet, utan uppgift om vilket tecken som skall läggas till; här tolkat som att intentionen varit att lägga till ett kommatecken, så som textstället lyder i ms]
- 108: 6 / 215 e »din»: *fästmö innan* ä t *fästmö, innan* med blyerts
- 108:28 / 216 e »han en»: *blomkruka, framför* ä t *blomkruka framför* med blyerts
- 108:28 / 216 e »hennes»: *plats och* ä t *plats, och* med blyerts
-

ARK 10, NY SÄTTNING (ss. 217–240; ändringar med blyerts, flertalet ej Sg)

Slitningar (slutet ss. 217–218)

- 127:38 / 217 sätтарыanteckningar (ovan): tryckes med bläck
(nedan): [signatur] 11/9 med blyerts

Onaturligt Urval eller Rasens Uppkomst

- 129: 1 / 219 smutstitelsida: ändringar med blyerts av sättningsfel

- 129:21 / 222 e »i åtnjutande»: *af såvida* ä t *af, såvida* med blyerts
- 129:22 / 222 e »välsignat»: *med, en* ä t *med en* med blyerts
- 129:22 / 222 e »ärvdabalkens»: *00:e kap. 00:e §* nollorna understrukna med lila penna, bock i marginalen med samma penna; bocken struken med bläck [sättaren uppmärksammar att nummer på kap. och § saknas]
- 129:25 / 222 e »icke destomindre»: *tunn* ä t *tunnt*
- Reformförsök*
- 134: 1 / 229 smutstitelsida: ändringar med blyerts av sättningsfel
- 134:16 / 231 felaktig arksignatur nedan: »*Strindberg. 11*» struken med blyerts
- 135:34 / 234 e »målade»: *blommor, på och* ä t *blommor på, och* med blyerts och med bläck
- 136:15 / 235 f »grät inte»: *Mnanen* ä t *Mannen* med blyerts
- 136:18 / 235 e »äta hans»: *bröd, ä t bröd.* med blyerts
- 136:19 / 235 e »ha en»: *piga, ä t piga.* med bläck
- 136:22 / 235 e »upprepade»: *gång, på gång att ä t gång på gång, att* med blyerts
- Naturhinder* (ss. 237–240, ofullständig)
- 137: 1 / 237 smutstitelsida: ändringar med blyerts av sättningsfel

ARK 10 (ss. 217–240; ändringar med blyerts om ej annat anges, flertalet ej Sg)

Otur (forts. från från ark 9)

- 111: 6 / 220 e »på»: *eftermiddagen och* ä t *eftermiddagen; och*
- 111: 9 / 220 e »qvällen»: *kom var* ä t *kom, var*
- 111:10 / 220 e »sig i»: *samtalet fick* ä t *samtalet, fick*
- 111:19 / 221 e »qväljde»: *honom och* ä t *honom, och*
- 111:29 / 221 e »dit»: *ner slog* ä t *ner, slog*
- 111:33 / 221 e »upp i»: *sadeln; när* ä t *sadeln, när*
- 111:36 / 221 e »liderlighet i luften och»: *här skedde hor i* understruket med lila penna med två bockar i marginalen; bockarna strukna med blyerts
- 111:37 / 221 e »här skedde»: *hor* ä t *ondt* (troligen ej Sg)
- 112:38 / 223 e »upp från stolen»: – [tankstreck] tillagt

- 113:12 / 224 e »Du är full,»: *ditt luder!* ä t *din satan!* understruket med lila penna och med två bockar i marginalen med samma penna (strukna med blyerts); »ditt luder» str med blyerts; »din satan!» tillagt med blyerts (troligen ej Sg)
- 113:13 / 224 e »Ett sådant»: *as till karl, fy fan!* understruket med lila penna och med två bockar i marginalen (strukna med samma penna)
- 113:15 / 224 f »föll på golvet»: *hon* tillagt med lila penna
- 113:28 / 225 e »numera ge»: *honom.* ä t *honom?*
- 113:30 / 225 e »storm som»: *förestod.* ä t *förestod!*
- 115:14 / 227 e »man passar för»: *hvarandra det* ä t *hvarandra, det*
- 115:20 / 228 e »– De ta reda på't»: *förut!* / – *O de bönderna! De ä' slipade, de!*
ä t *förut! O de bönderna! De ä' slipade, de!*

Onaturligt Urval eller Rasens Uppkomst

- 129: 1 / 229 smutstitelsida: ändringar med blyerts av sättningsfel
- 129:21 / 232 e »välsignat»: *med en* ä t *med, en* [felplacerat, torde höra till raden ovan, 129:20 e »åtnjutande»: *af såvida* ä t *af, såvida*; jfr den nya sättningen av ark 10]
- 129:22 / 232 e »enligt ärvdabalkens»: *00:e kap. 00:e §* understruket (00:e) med lila penna, med frågetecken i marginalen med samma penna, struket med blyerts; nedtill på sidan antecknat »1^a kap. 1^a § ?» med lila penna, struket med blyerts
- 129:29 / 232 e »sitt»: *barn och* ä t *barn, och*
- 131: 7 / 234 e »arbetat»: *ihop* ä t *ihop?* troligen Sg
- 131:17 / 235 e »barn»: , (*jmförd med ärvdabalken.*) tillagt med blyerts; Sgs hand
- 132:34 / 237 e »knacka»: *kakor* ä t *kokor*

Reformförsök (ss. 239, ofullständig)

- 134: 1 / 239 smutstitelsida: ändringar med blyerts av sättningsfel

ARK 11 (ss. 241–264; ändringar med blyerts, om ej annat anges; möjligen delvis av Sg)
Reformförsök (forts.)

- 135:34 / 244 e »målade»: *blommor på* ä t *blommor, på* [därefter ändrat igen i den nya sättningen av ark 10, jfr ovan]
- 136:12 / 244 e »gret»: *han* ä t *hon*
- 136:15 / 245 f »grät inte»: *Mnanen* ä t *Mannen*
- 136:15 / 245 e »var»: *stil och* ä t *stil, och*
- 136:17 / 245 e »till»: *hvarandra.* ä t *hvarandra?*
- 136:18 / 245 e »hans»: *bröd,* ä t *bröd.* med lila penna
- 136:22 / 245 e »upprepade gång på»: *gång att* ä t *gång, att* med lila penna
- 136:25 / 245 e »Hugo»: *bedyrade att* ä t *bedyrade, att* med lila penna
- 136:29 / 245 e »det grodde länge i»: *henne att* ä t *henne, att* med lila penna
- 136:32 / 245 e »hans barns»: *mor och* ä t *mor, och* med lila penna
- 136:32 / 245 e »tyckte»: *hon* ä t *han*
- Naturhinder*
- 137: 1 / 247 smutstitelsida: ändring med lila penna av sättningsfel
- 137: 2 / 249 e »lära»: *bokhålleri för* ä t *bokhålleri, för* med lila penna
- 137:29 / 250 e »sig»: *bort och* ä t *bort, och*
- 138: 2 / 250 e »Fruns»: *man, lät* ä t *man lät*
- 138:25 / 251 e »ha»: *druckit bli* ä t *druckit, bli*
- 138:27 / 251 e »ensam karl bland bara»: *fruntimmer.* ä t *fruntimmer!* med lila penna [MS och U 1 har utropstecken; jfr nedan »Errata»]
- 140: 7 / 254 f »det likställighet.»: *var* ä t *Var*
- 140: 8 / 254 e »för att»: *gråta* ä t *gråla*
- 140:17 / 254 e »så glömde de»: *det och* ä t *det,och*
- 140:29 / 255 e »Det värsta»: *var att* ä t *var, att* med lila penna
- 140:31 / 255 f »meningen det!»: – *Se det var, inte* ä t *Se, det var inte*
- 140:33 / 255 f »han trott på»: *Men hade* ä t *Men, hade*
- 141:28 / 257 e »Kors i»: *Jessu* ä t *Herrans* (möjligen Sg)
- 141:38 / 257 e »svor»: *öfver när* ä t *öfver,när*
- 142: 7 / 257 e »stodo och»: *huttade* ä t *huttade*
- 143:15 / 260 f »blev sjuk»: *Del nilla* ä t *Den lilla* med lila penna

- 143:15 / 260 f »skulle få tänder»: *Hon ä t Han*
143:22 / 260 e »hon hatade»: *honom och ä t honom, och*
143:30 / 260 e »är»: *fan ä t hin* (möjligen Sg)
Fågel Fenix
162: 1 / 263 smutstitelsida: ändring med lila penna av sättningsfel
162: 2 / 264 ändring med lila penna av sättningsfel
-

ARK 12 (ss. 265–274; ss. 267–270 saknas; ändringar med blyerts, om ej annat anges; delvis av Sg)

Fågel Fenix (forts.)

- 162:17 / 265 e »under»: *linden i skogen ä t linden, i skogen*
163: 4 / 265 e »stadig och»: *lugn och ä t lugn, och*
163: 9 / 266 e »modren,»: *som ä t sådan* (möjligen Sg)
163:19 / 266 e »återuppståndna»: *modren och som ä t modren, och som*

Postscriptum (opag. [273]; trycktes i redigerad form i U 1; ingår ej i SV)

- opag. [273] nedan citeras hela det »Postscriptum» som ingår i ark 12,
före Strindbergs ändringar, därefter listas hans ändringar:

Postscriptum.

»Genom en missförstådd tidningsnotis har i Företalet en not influtit af lydelse, att lagen om gift qvinnas eganderätt skulle vara sanktionerad i Sverige. Som bekant för svenska läsare har den önskade åtgärden af rättvisa tyvärr ännu inte blifvit lag, och böra sålunda män, som vill göra sina hustrur ekonomiskt myndiga, tillsvidare begagna lagen om äktenskapsförord, hvilken ungefär har enahanda verkan.»

Förf.

- opag. [273] e »ännu icke blifvit»: *lag ä t vidtagen* med bläck (Sg)
opag. [273] e »och böra sålunda»: *män, som vilja göra sina struket* med bläck (Sg)
e »hustrur»: *som önska blifva tillagt* med bläck (Sg)

ARK 11, NY SÄTTNING (ss. 241–264; inga ändringar av Sg)

Naturhinder (ss. 241–251; forts.)

Ett Dockhem (ss. 253–264; inledning)

ARK 12, NY SÄTTNING (ss. 265–288; inga ändringar av Sg)

Ett Dockhem (ss. 265–280; forts.)

160:16 / 280 e »– ... så här om»: *skänkeln* ä t *skånken* med lila penna;
återkallat med blå penna; möjligen en anteckning om att Strindberg
i det första korrekturet ändrat från »skånken» till »skänkeln»

Fågel Fenix (ss. 281–288; inledning)

ARK 13, NY SÄTTNING (ss. 289–294; inga ändringar av Sg)

Fågel Fenix (ss. 289–293; forts.)

Postscriptum (opag. [s. 294]; ej i SV)

opag. [294] nedan citeras hela det »Postscriptum» som ingår i ark 13 (Sgs
ändringar i ark 12 är införda); all text är överkorsad med blå penna:

Postscriptum.

»Genom en missförstånd tidningsnotis har i Företalet en not
inlutit af lydelse, att lagen om gift qvinnas eganderätt skulle vara
sanktionerad i Sverige. Som bekant för svenska läsare har den
önskade åtgärden af rättvisa tyvärr ännu inte blifvit vidtagen, och
böra sålunda hustrur som önska blifva ekonomiskt myndiga,
tillsvidare begagna lagen om äktenskapsförord, hvilken ungefär
har enahanda verkan.»

Förf.

opag. sida handskriven lista över sidor med anmärkningar (med blyerts och lila penna), med bockar för några av sidorna (med blå penna).

Exemplar 2

Korrektorexemplar 2, som är ofullständigt, består av ark 1–10 (ss. 1–240) och saknar ändringar av Strindbergs hand. Sidnumreringen är densamma som i första upplagan. Nedan förtecknas ett urval markeringar och ändringar av annan hand.

ARK 1 (ss. 1–16; ss. 17–24 saknas)

Företal

- 14:18 / 10 e »låna pengar av»: *den syfilitiske doktor Rank* [ordet »syfilitiske» understruket med lila penna, med bock i marginalen, därefter återkallat med blyerts]
- 16: 7 / 13 e »den döde fadern,»: *den syfilitiske doktorn* [ordet »syfilitiske» understruket med lila penna, med bock i marginalen, därefter återkallat med blyerts]
-

ARK 2 (ss. 25–48)

Företal (forts.)

- 26:34 / 31 e »bli obligatoriska.»: * [fotnot:] * *Sedan detta skrefs har lagen om gift qvinnas eganderätt blifvit sanktionerad.* [nottecken och fotnot har strukits med blyerts]
-

ARK 3 (ss. 49–72)

Dygdens Lön (forts.)

- 36:16 / 49 sätтарanteckning (nedan): [signatur] *18/8 Sigfrid* med blyerts
- 48:25 / 70 f »Wennerström»: – *Komin ä t – Kom in* med blyerts
-

ARK 4 (ss. 73–96; ss. 77–80 saknas)

Dygdens Lön (forts.)

50:30–51: 7 / 74 *I sex veckor låg han till sängs. [– –] utan man fick »stämningar».*
hela stycket struket med blyerts

51: 4 / 74 e »avrättade»: *folkuppvigglaren* ä t »*folkuppvigglaren*» med blyerts

ARK 5 (ss. 99–118; ss. 97–98, 111–112, 119–120 saknas)

Kärlek och Spannmål (forts.)

67:14 / 104 e »Djurgården.»: *Det var alldeles som att ligga i samma säng,*
hviskade Ludvig, och fick ett slag af parasollen på fingrarna.
struket med blå penna

ARK 6 (ss. 125–126, 131–144; ss. 121–124, 127–130 saknas)

ARK 7 (ss. 145–168)

ARK 8 (ss. 169–190; ss. 175–176, 191–192 saknas)

Ersättning (forts.)

102:34 / 171 e »ljuskrona i sängkammaren.»: »*Man skall se hvad man gör,*»
hade han sagt vid ett intimt tillfälle. str och med bock i kanten
med blå penna

103:18 / 172 e »en herre skulle få»: *ha en hålldam* ä t *hålla en qvinna* med
bläck; ordet »hålldam» först markerat med blå penna

106: 9 / 177 e »den lilla röda babianen»: *som luktade smör* str med blå penna
och med bock i marginalen med samma penna

Otur

111:32 / 189 f »beröring av stallmästaren»: *kroppsliga* ä t *närgångna* samt
återkallat med bläck

111:34 / 189 e »tog hans hustru om livet och»: *lade hennes ben tillrätta ä t hjälpte henne tillrätta* med bläck

111:36 / 189 e »Här låg»: *liderlighet ä t sinnlighet* med bläck

ARK 9 (ss. 193-216)

ARK 10 (ss. 217–240)

Slitningar (forts.)

133: 1 / 227 e »hon hade»: *räddat hans lif och för det gifvit sin sons.*
raden markerad med blå penna i marginalen

137:21 / 240 e »och träffades»: *bara på nätterna ä t aldrig på dagarne*
med blyerts; ändringen därefter utsuddad

ARK 11–13 (saknas)

Diskussionerna om »fula ord» och »plumpheter» – en sammanfattning

I textvolymen och i inledningen till beskrivningen av korrekturen i Bonniers förlagsarkiv redovisas kortfattat de diskussioner som Strindberg hade med Albert och Karl Otto Bonnier om osedlighet, »fula ord» och »plumpheter» i första delen av *Giftas* (SV 16, s. 325 f.; ovan ss. 9, 59). Här följer en sammanfattning av parternas brevuttalanden och noteringar i manuskript och korrektur, samt en summering av hur de relevanta textställena har tryckts i första upplagan 1884 respektive i *Samlade Verk*. Breven från Karl Otto och Albert Bonnier till Strindberg citeras efter kopieboks-kopiorna i Bonniers förlagsarkiv, om ej annat anges.

Sammanlagt är det ett trettiotal textställen som behandlas. Förläggarna omnämner i brev eller markerar i korrektur cirka 20–25 meningar, resonemang, ord och uttryck (vilka kan räknas på olika sätt). Strindberg ändrar på eller begär i brev ändring av 5–10 textställen. Flera av dessa accepteras i *Samlade Verk* (Geijer > Carl XII, bita i rövven > bita i ryggen, skiten > gajet, Jessu namn > Herrans namn, fan > hin, skänken > skänkeln), medan andra som initierats av förlaget avvisas (gatlortarne > gatstenarne, suska ned sig på luder > smitta ner sig).

Först citeras i utdrag brevuttalandena kronologiskt, därefter förtecknas de diskuterade orden och uttrycken i den ordning de återfinns i novellsamlingen. I förteckningen redovisas hur ord och uttryck behandlats i dokumenten inför tryckningen.

Strindberg omnämnde redan vid leveransen av de första novellerna 12/5 1884 att han avsåg att mildra onödiga »fula ord» (brev till K.O. Bonnier): »Här ser Ni nu gudlösheten! [– – –] Nu vill jag säga, att min mening är att stryka alla fula ord, såvida de ej visa sig (under arbetets gång) bli nödvändiga.» Han återkom flera gånger till diskussionen (brev till K.O. Bonnier 13/6 och 14/6 1884): »Jag får se om de fula orden bli nödvändiga! Tror knappt, och då stryka (ändra) vi dem!» respektive »Ett och annat groft ord får nog vara kvar! Men man kan kanske byta ut dem!»

Förläggaren tonade ned Strindbergs oro: »De grofva orden tror jag ej det är så farligt med, kanske kunna de utbytas mot finare på några ställen, men annars börjar folk nu

snart bli så vana vid grofva ord i de moderna böckerna, att de ej ta så illa vid sig som förr» (brev till Strindberg 18/6 1884).

I brev den 19 juni 1884 undrade Strindberg vad K.O. Bonniers far, förläggaren Albert Bonnier, kunde ha för synpunkter, samtidigt som han skissade på var gränsen gick för egen del:

Hvad säger Herr Senior om de fula orden!

Jag kommer att afge ett betänkande om de fula orden! Några vill jag behålla såsom nödvändiga, dels för min *moral*, dels för att visa att Aftonlöfvet att jag skrifver efter mitt hufvud och icke efter deras fråvaro af en sådan nödvändighetsartikel! (mitt hufvud neml.) Att jag icke kommer att skrifva ut ord som k-a och dylika, det lofvar jag, icke ens ph-a! (Det är forrfärrligt!)

Nu kom för första gången några bud om ändringar från K.O. Bonnier (25/6 1884), efter att också fadern läst manuskripten:

Min far skrifver mig idag om de första novellerna, A – D, att han tycker mycket bra om dem, men betr. de »fula» orden, att en del kunde utgå eller åtminstone något mildras.

Jag har också tänkt litet mer på den saken, och tror att Vi allt får göra några mildringar. Vi måste ju tänka något på afsättningen, och stå alla de »fula» orden kvar, kunde kanske några af våra filisterrecensenter skrika ut boken som lika omoralisk som »dikterna» och då gingo det kanske med försäljningen på samma vis.

Samma dag (25/6 1884) skickade Strindberg de första förslagen till ändringar, och ett exempel på ord som inte behövde ändras, enligt hans mening:

Var snäll och ändra nu med detsamma!

I Dygdens Lön:

Kapa skiten! till Kapa gajet!

Bitu honom i röfven till – – – ryggen!

Då ha vi inga råa ord. Behöfvas ej.

[– – –]

Ordet svendom kan väl stå kvar?

Några dagar senare återkom Strindberg till ämnet (29/6):

Jag skall offra de fula orden jag nämnt. Men icke ville jag låta dem ha testiklarna af mig som de gjort med Nordensvan och Geijerstam. Hvad osedligheten beträffar blir den nog lika erkänd ändå utan osedliga ord. Och inte skrifver jag böcker för Aftonlöfvet. [– – –] Dygdens lön är tillräckligt osedlig för att framkalla kongestationer åt A. B. (numera A. L.). Det skulle vara ordet luder som är farligt, men det har den snöpta G af G vågat hålla på, och det är hela hans 'realism'!

För öfrigt tror jag ej min cynism skall, såsom ganska burdus och naiv, verka så chokerande som Fru Edgrens ledsamma och fina råheter!

[– – –]

De fula orden tro jag vi skola bli ense om, ty de göra föga till saken. Men såna saker som att Pall tar maran på benet och la petite chienne veut etc håller jag på strängt. Få se hur det tar sig ut i korrektur!

Att Albert Bonnier gjorde en annan bedömning än Karl Otto framgår av ett uttalande i brev till sonen 30/6, citerat i förlagshistoriken: »Plumpheterna måste ovilkorligen utstrykas – ty de äro absolut icke nödvändiga och skada blott både förf:s och förläggarens anseende» (K.O. Bonnier, Bonniers. En bokhandlarefamilj, IV, 1931, s. 60).

I det följande bevarade brevet till Strindberg (9/7) bad K.O. Bonnier författaren att överväga att »offra några 'fula' ord i företalet, eller rättare utbyta dem mot några andra, som betyda detsamma men stöta mindre». Han framhöll att skälet inte var att blidka recensenterna, utan att »det ju ligger i vårt gemensamma intresse att boken *säljs* och ej återvänder till och hamnar i våra magasin. Nu skulle detta kanhända förhindras genom ett eller annat litet 'fult' ord; hvarför ej hellre då ersätta det med ett vackrare som säger detsamma?». Därefter gavs några konkreta exempel – detta efter att Strindberg i flera brev redan diskuterat ord som kunde ändras eller borde behållas. Bonnier pekade ut två uttryck i förordet: den »'syfilitiske' doktorn» och »'doggen med låga pannan' som bet Er i benet» (syftande på läkaren i Ibsens Ett dockhem respektive Hugo Nisbeth;

T. Eklund, Brev 4, s. 258 not 1; jfr SV 16, s. 368). Vidare fanns det, enligt Bonnier, ytterligare »några ord och meningar» som »kunde ersätta af andra». Vilka ord som ifrågasattes av förläggaren framgår av markeringar i de första korrekturarken.

Strindberg lät samtidigt (9/7) meddela att han avsåg att ändra två andra, möjligen konfliktskapande detaljer i förordet: »I Företalet kommer jag att stryka Geijer och Socialism! Det hör icke dit!» (brevet feldaterat 9/6, Brev 4, s. 251; namnet Geijer ändrades i korrektur till Karl XII, medan orden om författaren som socialist behölls; T. Eklund, Brev 4, s. 253 not 5; jfr nedan).

Strindberg kommenterade Bonniers två önskningar om ändringar i förordet – »Ändringsförslagen antagas troligen!» (brev 12/7) – men ändrade sedan inget.

I juli fick Karl Otto Bonnier problem med sina ögon, samtidigt som Albert Bonnier återkom från sin utlandsresa. Den senare övertog därför korrespondensen angående *Giftas* (brev från Albert Bonnier 11/8). Den 18 augusti 1884 avsände han följande brev om två känsliga textställen, vilka redan diskuterats av K.O. Bonnier och Strindberg:

Bästa hr Strindberg!

Det vore klokt att medgifva ändring av vissa »fula ord» i den under tryckning varande novellsamlingen – men ännu står der qvar några, som otvifvelaktigen böra utgallras.

Dessa äro på sid 77 »suska ner sig på luder»

och på sid 80 »svendom».

Det senare kunde ju godt utbytas mot »oskuld», – men det är egentligen uttrycket på sid 77 som borde bort eller mildras (de 2 sista orden behöfs ju bara strykas).

Jag ber vördsamt derom och hoppas icke få afslag.

Vänligen

Albert Bonnier

Strindberg svarade (21/8): »Det ena uttrycket skall jag offra, men det andra – omöjligt. Det är ett godt svensk ord ur talspråket, och vi måste vänja oss skrifva som vi tala – och tänka.»

Av flera brev framgår att Strindberg förutsåg kritik mot boken och att han även välkomnade den väntade uppståndelsen. Några exempel:

»Snart är min nya novellbok färdig. Den skall väl rifva upp himmel och jord igen! Men, var lugn, den är gjord med 'talang' och då går man igenom!» (brev till Axel Strindberg 17/8 1884).

»Snart bryter min sedvanliga höst-åska lös! Jag har redan hört muller ända hit! Men jag ber som förut slippa alla underrättelser! Boken är lyckligtvis gjord med kolossal talang och delvis vacker! / Få se om hon blir åtalad! Då skall jag skriva ett försvar!» (brev till Axel Strindberg 5/9 1884).

»När skall skottet gå? // Tror ni det blir åtal på Piccadongen?» (brev till Albert Bonnier 13/9 1884).

Strindberg skrev tydligen också – i förväg – ett svar på de väntade angreppen: »Härmed hvad jag har att tillägga, eller svara på de supponerade angreppen på *Giftas!*» (brev till Albert Bonnier 15/9 1884). Bonnier svarade 19/9, att det knappast var lämpligt att svara på angreppen, så länge de var blott supponerade (T. Eklund, Brev 4, s. 325 not 1; Strindbergs omtalade svar torde vara en uppsats som som sedermera ingick som en del av »Kvarstadsresan», jfr B. Meidal, Brev 21, s. 166 not 4).

Den detalj i *Giftas* som åtalades var alltså – som Strindberg anat – »Piccadongen» (se vidare textvolymen s. 326 ff.). Bonnier hade tydligen inte reagerat på Strindbergs fråga, av bevarad korrespondens att döma (jfr Bonnier, IV, s. 61 f.), men i korrekturen har textstället markerats.

Förteckning över diskuterade textställen

För varje textställe anges sida och rad i SV, sida i det aktuella textvittnet (MS eller korrektur), samt hur texten är ändrad. (Textställena återges efter hur de kommenteras i förteckningarna i denna textkritiska kommentar; ändringar i MS och korrektur är om inget annat anges av Strindbergs hand.) Därefter anges eventuellt relevanta brevuttalanden, samt till sist hur textstället återges i U 1 respektive Samlade Verk.

DEN SYFILITISKE DOKTORN (jfr nedan SV s. 154)

Korr Ex 1 Ark 1

- 14:18 / 10 e »låna pengar av den»: *syfilitiske* understruket och med bock i marginalen med lila penna, därefter återkallat med bläck (ej Sgs hand) [jfr [dok. nr 16:9](#)]
- 16: 7 / 13 e »den döde fadren, den»: *syfilitiske* understruket och med bock i marginalen med lila penna, därefter återkallat med bläck (ej Sgs hand)

Korr Ex 2 Ark 1

- 14:18 / 10 e »låna pengar av»: *den syfilitiske doktor Rank* [ordet »syfilitiske» understruket med lila penna, med bock i marginalen, därefter återkallat med blyerts]
- 16: 7 / 13 e »den döde fadern,»: *den syfilitiske doktorn* [ordet »syfilitiske» understruket med lila penna, med bock i marginalen, därefter återkallat med blyerts]

Brev från Karl Otto Bonnier 9/7 1884; ändra den »'syfilitiske' doktorn».

Brev från Strindberg till K.O. Bonnier 12/7 1884: »Ändringsförslagen antagas troligen!»

Ingen ändring i U 1, s. 10: »den syfilitiske doktor Rank»; s. 13: »den syfilitiske doktorn».

SV = U 1 (som följer MS).

HYNDORS LASTER

Korr Ex 1 Ark 1

20:36 / 20 fotnot: * *En polisförordning om hyndors instängande har framkallat onaturliga laster hos det trogna djuret.* texten markerad med lila penna, bock i marginalen; återkallat med bläck (ej Sgs hand)

Jfr brev från Karl Otto Bonnier 9/7 1884.

Ingår i U 1 s. 20.

SV = U 1 (= MS).

EN OTÄCK HERMAPHRODIT

Korr Ex 1 Ark 1

21:14 / 22 e »Icke heller en man.»: *Derför är det moderna qvinnoidealet en otäck Hermaphrodit med icke så liten anslutning till Grecicismen. Det är sålunda barnen som hålla hop äktenskapen.* markerat med lila penna, bock i marginalen; återkallat med bläck (ej Sgs hand)

Jfr brev från Karl Otto Bonnier 9/7 1884.

Ingår i U 1 s. 20.

SV = U 1 (= MS).

GEIJER

Korr Ex 1 Ark 2

28: 6 / 34 e »Förf.:»: *Den som angripit Geijer, herre, den fruktar hvarken fan eller trollen! Sju resor har jag fallit och stått upp igen; tål väl falla en gång till!* början av stycket är markerat med blyerts samt försett med bock i marginalen med blyerts (ej Sgs hand)

28: 6 / 34 e »Den som angripit»: *Geijer ä t Carl XII*

Strindberg i brev till K.O. Bonnier 9/7 884: »I Företalet kommer jag att stryka Geijer och Socialism! Det hör icke dit!» (brevet feldaterat 9/6, Brev 4, s. 251).

U 1, s. 33: »Den som angript Carl XII, herre, den fruktar hvarken fan eller trollen!»

SV = U 1. (MS har »Geijer».)

HERRN ÄR SOCIALIST!

Strindberg i brev till K.O. Bonnier 9/7 884: »I Företalet kommer jag att stryka Geijer och Socialism! Det hör icke dit!» (brevet feldaterat 9/6, Brev 4, s. 251).

Ingen ändring i U 1, s. 34: »Interv.: Jo, herrn är socialist! / Förf.: javisst! Som alla upplysta människor nu för tiden. Har jag inte lof till det?»

SV = U 1 (= MS).

EN ROMANTISK DOGG SOM HADE FÖR LÅG PANNA

Korr Ex 1 Ark 2

29: 7 / 35 e »Är det något vidare?»: Interv.: *Jo, herrn har skrivit sjelf en pjes om qvinnan, som jag inte förstår!* / Förf.: *Det kan vara mitt fel [– – –] Han tror hon är en fjolla, men verkligheten replikerna markerade med blyerts och bock i marginalen med blyerts (ej Sgs hand); markeringen struken med bläck*

29: 9 / 35 e »men det kan vara»: *ert ä t herrns*

29:15 / 36 [fortsättn. från föregående sida]: *utvecklar henne till en qvinna, [– – –] En romantisk dogg som hade för låg panna, bet mig i benet och ville bevisa att jag var romantikus, just då jag angrep och förlöjligade romantiken [– – –] annonseras under »Offentliga nöjen».* repliken markerad med lila penna och bock i marginalen med blyerts (ej Sgs hand); markeringen struken med bläck

Brev från Karl Otto Bonnier 9/7 1884; ändra »'doggen med låga pannan' som bet Er i benet».

Brev från Strindberg till K.O. Bonnier 12/7 1884: »Ändringsförslagen antagas troligen!»

U 1, s. 435: »En romantisk dogg som hade för låg panna, bet mig i benet och ville bevisa att jag var romantikus, just då jag angrep och förlöjligade romantiken [– – –].»

SV = U 1 (= MS).

BITA HONOM I RÖFVEN

43:32 / B 14 (A) e »att de skulle få»: *bita honom i rövven* ä t *bita honom i ryggen*
möjligen Sgs hand; en bock med blyerts i högra marginalen.

43:32 / B 14 (B) e »att de skulle få»: *bita honom i rövven* orden »i rövven» satta
inom parentes med blyerts; bock och alternativ text i marginalen:
få kyssa honom (i näsan) med annan hand

Brev till K.O. Bonnier 25/6 1884: »Var snäll och ändra nu med detsamma! [– – –]

Bitar honom i rövven till – – – ryggen!»

U 1, s. 62: »de skulle få bita honom i ryggen om det inte var en värja!»

SV = U 1 (MS: »de skulle få bita honom i rövven» etc.).

KAPA SKITEN

44:23 / B 15 (A) e »– Kapa»: *skiten* ä t *gajet* möjligen Sgs hand

Brev till K.O. Bonnier 25/6 1884: »Var snäll och ändra nu med detsamma! [– – –]

Kapa skiten! till Kapa gajet!»

U 1, s. 63: »– Kapa gajet bara!»

SV = U 1 (om MS, se ovan).

SUSKA NED SIG PÅ LUDER

MS

53: 2 / B 22 (B) e »suska ner sig»: *på luder* satt inom parentes med blyerts, samt ett
deleaturtecken i marginalen

Korr 1 Ex 1 Ark 6

53: 1 / 122 e »bättre det än att de gå och»: *suska ner sig på luder* markerat med
blyerts och bock i marginalen; återkallat med bläck [jfr [dok. nr 16:9](#)]

Korr 1 Ex 1 Ark 4 ny sättnings

53: 1 / 77 e »men bättre det än att de gå och»: *suska ner sig på luder*,
understruket med blå penna samt ändrat med blyerts till:
smitta ner sig, (ej Sg)

Brev från Albert Bonnier 18/8 1884: »Det vore klokt att medgifva ändring av vissa ’fula
ord’ i den under tryckning varande novellsamlingen – men ännu står der qvar några,
som otvifvelaktigen böra utgallras. / Dessa äro på sid 77 ’suska ner sig på luder’ [– – –]

det är egentligen uttrycket på sid 77 som borde bort eller mildras (de 2 sista orden behöfs ju bara strykas). / Jag ber vördsamt derom och hoppas icke få afslag.»

Brev från Strindberg till Albert Bonnier 21/8: »Det ena uttrycket skall jag offra, men det andra – omöjligt.»

U 1, s. 77: »bättre det än att de gå och smitta ner sig».

SV, s. 53: »bättre det än att de gå och suska ner sig på luder» (SV = MS).

GATLORTARNE

Korr 1 Ex 1 Ark 6

54: 5 / 124 e »remmar efter»: *gatlortarne* ä t *gatstenarne*: ordet först markerat med bock i marginalen med blyerts; återkallat med bläck

Jfr brev från Karl Otto Bonnier 9/7 1884.

U 1, s. 79: »men kör så att dina fullblod ligga som remmar efter gatstenarne!»

SV = MS: »men kör så att dina fullblod ligga som remmar efter gatlortarne!»

SVENDOM

Korr Ex 1 Ark 6

54:29 / 125 e »min lärda bror, han är»: *svendom* ordet markerat med blyerts och med bock i marginalen; bock och markering överstrukna med lila penna

Korr 1 Ex 1 Ark 4 ny sättning

54:29 / 80 e »min lärda bror, han är»: *svendom* understruket och med bock i marginalen med blå penna (ej Sg); återkallat med blyerts

Brev till K.O. Bonnier 25/6 1884: »Ordet svendom kan väl stå kvar?»

Brev från Albert Bonnier 18/8 1884: »Det vore klokt att medgifva ändring av vissa ’fula ord’ i den under tryckning varande novellsamlingen – men ännu står der kvar några, som otvifvelaktigen böra utgallras. / Dessa äro [– – –] på sid 80 ’svendom’.

[– – –] / Jag ber vördsamt derom och hoppas icke få afslag.»

Brev från Strindberg till Albert Bonnier 21/8: »Det ena uttrycket skall jag offra, men detandra – omöjligt.»

U 1, s. 80: »Här ha ni min lärda bror, han är svendom han, men det är inte jag, eller hur Jossan?»

SV = U 1 (= MS).

EN MANBARHET SKULLE VARA FARLIG

Korr Ex 1 Ark 5

38:21 / 98 e »harem, där en»: *manbarhet* understruket med lila penna; bock i marginalen med blå penna, bocken struken med bläck

U 1, s. 53: »Det var för honom, nu sedan han kände att han var man, såsom hela den förestående uppfostran var ett institut, der han skulle kastreras först innan man vågade släppa in honom i harem, der en manbarhet skulle vara farlig, ty någon annan idé i allt detta kunde han ej upptäcka.»

SV = U 1 (= MS).

HÖGSTEDTS PICCADON

Korr Ex 1 Ark 5

51: 2 / 119 e »Högstedts»: *Piccadon* markering med blyerts mellan c och a [för tät sättning]

51: 2 / 119 »satt länge i honom.»: *Det oförskämda bedrägeriet som spelades med Högstedts Piccadon à 65 öre kannan [– – –] den för öfver 1800 år* delar av meningen markerad med blyerts i högra marginalen, följt av ett deleaturtecken; markering och tecken strukna med bläck [jfr [dok. nr 16:9](#)]

Korr Ex 2 Ark 4

50:30– / 74 *I sex veckor låg han till sängs. [– – –] Det oförskämda bedrägeriet*

51: 7 *som spelades med Högstedts Piccadon à 65 öre kannan [– – –] utan man fick »stämningar».* hela stycket struket med blyerts

51: 4 / 74 e »avrättade»: *folkuppvigglaren ä t »folkuppvigglaren»* med blyerts

U 1, s. 74: inga ändringar från MS; *folkuppvigglaren* ej satt inom citationstecken.

SV = U 1 (= MS).

HADE GJORT EN LÄSFLICKA MED BARN

Korr 1 Ex 1 Ark 6

52:33 / 122 e »därför att han»: *gjort en läs flicka med barn vid tretton ä t vid tretton gjort en läs flicka med barn* [orden »med barn» markerade med blyerts och bock i marginalen; återkallat med bläck]

U 1, s. 77: »derför att han vid tretton gjort en läs flicka med barn!»

SV = U 1 (MS jfr ovan innan ändringen i korrektur).

SOM ATT LIGGA I SAMMA SÄNG

Korr Ex 2 Ark 5

67:14 / 104 *Det var alldeles som att ligga i samma säng, hviskade Ludvig, och fick ett slag af parasollen på fingrarna.* struket med blå penna

U 1, s. 104: »Det var alldeles som att ligga i samma säng, hviskade Ludvig, och fick ett slag af parasollen på fingrarna.»

SV = U 1 (= MS).

EN SKUR AF OANSTÄNDIGHETER

Korr Ex 1 Ark 9

75:19 / 193 e »hos föräldrane.»: *När han slutligen* understruket med lila penna och med ett »Obs» i marginalen med samma penna (ej Sgs hand)

Inga ändringar i U 1, s. 121 (jfr dock nedan »tog han henne om lifvet»): »När han slutligen efter en skur af oanständigheter från smågrarne, som numera slog honom i ryggen och kallade honom Ravailac» etc.

SV = U 1 (= MS).

TOG HAN HENNE OM LIFVET

Korr Ex 1 Ark 9

75:24 / 193 e »älskade dotter,»: *tog han henne om lifvet* understruket med lila penna och med ett »Obs» i marginalen med samma penna (ej Sgs hand)

75:24 / 193 e »tog»: *han henne* ä t *hustrun*

75:25 / 193 e »vagnen»: . *Några bröder ville* ä t *ville några bröder*

U 1, s. 121: »När han slutligen [– –] tog hustrun om lifvet och förde henne in i vagnen, ville någrabröder följa med hem» etc.

SV = U 1 (MS, jfr ovan).

KONA

Korr Ex 1 Ark 9

80: 2 / 201 e »som till en annan»: *kona* understruket med lila penna, ä t *qvinna* med blyerts i marginalen, men återkallat (suddat och överstruket med lila penna)

U 1, s. 129: »en man, som bara kom hem om nätterna (och knapt det)».

SV = U 1 (= MS).

SAGT VID ETT INTIMT TILLFÄLLE

Korr Ex 2 Ark 8

102:34 / 171 e »ljuskrona i sängkammaren.»: »*Man skall se hvad man gör,*» *hade han sagt vid ett intimt tillfälle.* str och med bock i kanten med blå penna

(Ingen markering i Korr Ex 1 s. 206 f.)

U 1, s. 171: »'Man skall se hvad man gör,' hade han sagt vid ett intimt tillfälle.»

SV = U 1 (= MS).

HA EN HÅLLDAM

Korr Ex 2 Ark 8

103:18 / 172 e »en herre skulle få»: *ha en hålldam* ä t *hålla en qvinna* med bläck;
ordet »hålldam» först markerat med blå penna

(Ingen markering i Korr Ex 1 s. 207.)

U 1, s. 172: »Kanske äktenskapet verkligen vore gjordt för ett annat, än att en herre skulle få ha en hålldam, som lagen garanterade honom att få ha i fred!»

SV = U 1 (= MS).

DEN LILLA RÖDA BABIANEN SOM LUKTADE SMÖR

Korr Ex 2 Ark 8

106: 9 / 177 e »den lilla röda babianen»: *som luktade smör* str med blå penna och
med bock i marginalen med samma penna

(Ingen markering i Korr Ex 1 s. 212.)

Ingen ändring i U 1, s. 177: »Och när han såg 'den lilla röda babianen som luktade smör' ligga vid dessa bröst, som förut endast varit hans leksaker» etc.

SV = U 1 (= MS).

DENNA KROPPSLIGA BERÖRING AF STALLMÄSTAREN

Korr Ex 2 Ark 8

111:32 / 189 f »beröring av stallmästaren»: *kroppsliga* ä t *närgångna* samt
återkallat med bläck

(Ingen markering i Korr Ex 1 s. 221.)

Ingen ändring i U 1, s. 189: »Han fann det vedervärdigt denna kroppsliga beröring af stallmästaren, när han hjälpte hans hustru upp i sadeln» etc. (forts. nedan).

SV = U 1 (= MS).

LADE HENNES BEN TILLRÄTTA

Korr Ex 2 Ark 8

111:34 / 189 e »tog hans hustru om livet och»: *lade hennes ben tillrätta* ä t
hjelpste henne tillrätta med bläck

(Ingen markering i Korr Ex 1 s. 221.)

U 1, s. 189: »när den starkskänklade serageanten tog hans hustru om lifvet och lade hennes ben tillrätta öfver sadelbommen.»

SV = U 1 (= MS).

HÄR LÅG LIDERLIGHET I LUFTEN

Korr Ex 2 Ark 8

111:36 / 189 e »Här låg»: *liderlighet* ä t *sinnlighet* med bläck
(Ingen markering i Korr Ex 1 s. 221.)

Ingen ändring i U 1, s. 189: »Här låg liderlighet i luften» etc.

SV = U 1 (= MS).

HÄR SKEDDE HOR

Korr Ex 1 Ark 10

111:36 / 221 e »liderlighet i luften och»: *här skedde hor* i understruket med lila penna med två bockar i marginalen; bockarna strukna med blyerts

111:36 / 221 e »liderlighet i luften och här skedde»: *hor* ä t *ondt* (troligen ej Sg)

Ändringen införd i Korr Ex 2 Ark 8 s. 189: »här skedde ondt i det fördolda».

Ändringen införd i U 1, s. 189: »här skedde ondt i det fördolda».

SV = MS: »här skedde hor i det fördolda».

DITT LUDER!

Korr 1 Ex 1 Ark 10

113:12 / 224 e »Du är full,»: *ditt luder!* ä t *din satan!* understruket med lila penna och med två bockar i marginalen med samma penna (strukna med blyerts); »ditt luder» str med blyerts; »din satan!» tillagt med blyerts (troligen ej Sg)

Ändringen införd i U 1, s. 192: »Du är full, din satan!»

SV = MS: »Du är full, ditt luder!»

ETT SÅDANT AS TILL KARL, FY FAN!

Korr 1 Ex 1 Ark 10

113:13 / 224 e »Ett sådant»: *as till karl, fy fan!* understruket med lila penna och med två bockar i marginalen (strukna med samma penna)

Ingen ändring i U 1, s. 189.

SV = U 1 (= MS).

RÄDDAT HANS LIF OCH FÖR DET GIFVIT SON SONS

Korr Ex 2 Ark 10

133: 1 / 227 e »han hade ändock legat vid hennes bröst och hon hade»: *räddat hans lif och för det gifvit sin sons.* raden markerad med blå penna i marginalen

(Ej markerat i Korr Ex 1 Ark 10 s. 237.)

Ej införd i U 1, s. 237.

SV = MS: »Men han hade ändock legat vid hennes bröst och hon hade räddat hans liv och för det givit sin sons.»

NATURHINDER

- 134: 1 / G 1 (A) under rubriken: *I.* str med blyerts (oidentifierad hand) (ej i ex. B)
137: 1 / G 3 (A) mellanrubriken: *II.* ä t *Naturhinder* med lila penna (oidentifierad hand)
(ej i ex. B)

Brev till K.O. Bonnier 25/6 1884: »Tag vidare och gör en sjelfständig bit af *II* på Reformförsök och kalla den *Naturhinder*. Stryk sålunda siffran *I* på den första.»

Den begärda ändringen (som inte är en justering av någon »plumphet» men begärs i brev på samma sätt som ändringar av »fula ord») är införd i Korr Ex 1 Ark 11 och därefter i Korr Ex 2 samt U 1 och SV.

TRÄFFADES BARA PÅ NÄTTERNA

Korr Ex 2 Ark 10

- 137:21 / 240 e »Nu fingo de äta middag var för sig, och träffades»: *bara på nätterna*
ä t *aldrig på dagarne* med blyerts (ändringen därefter utsuddad)

(Ej markerat i Korr Ex 1 Ark 11 s. 249.)

Ej infört i U 1, s. 239.

SV = U 1 (= MS).

KORS I JESSU NAMN!

Korr 1 Ex 1 Ark 11

- 141:28 / 257 e »Kors i»: *Jessu* ä t *Herrans* (möjligen Sg)

Infört i U 1, s. 247: »Kors i Herrans namn!»

SV = U 1.

SÅ ÄR FAN LÖS!

Korr 1 Ex 1 Ark 11

- 143:30 / 260 e »är»: *fan* ä t *hin* (möjligen Sg)

Infört i U 1, s. 250: »Ja, si, när det börjar en gång, så är hin lös!»

SV = U 1.

LA PETITE CHIENNE VEUT, MAIS LE GRAND CHIEN NE VEUT PAS

151:24 För övrigt skulle författaren om han varit rättvis presenterat ett motsatt fall: la petite chienne veut, mais le grand chien ne veut pas, säger Ollendorff. [Jfr ordförklaring till textstället.]

Brev från Strindberg till K.O. Bonnier 29/6 1884: »De fula orden tro jag vi skola bli ense om, ty de göra föga till saken. Men såna saker som [– –] la petite chienne veut etc håller jag på strängt. Få se hur det tar sig ut i korrektur!»

Ingen ändring i korrektur.

MS = U 1 = SV.

NÅGON SYFILITISK DOKTOR (jfr ovan SV ss. 14 och 16)

Korr Ex 1 Ark 3

154:29 / 54 e »åt någon»: *syfilitisk* understruket och med bock i marginalen med blyerts, ej Sgs hand; bocken struken med bläck

Ej infört i U 1, s. 270: »Du har aldrig förfalskat någon vaxel, du har aldrig visat dina strumpor åt någon syfilitisk doktor, af hvilken du vill låna pengar mot natura-säkerhet» etc. SV = U 1 (= MS).

SKÅNKEN

Korr Ex 1 Ark 3

160:16 / 64 e »här om»: *skånken* ä t *skänkeln*

Korr Ex 1 Ark 12 ny sättning

160:16 / 280 e »– ... så här om»: *skänkeln* ä t *skånken* med lila penna; återkallat med blå penna; möjligen en anteckning om att Strindberg i det första korrekturet ändrat från »skånken» till »skänkeln»

Brev från Strindberg till K.O. Bonnier 29/6 1884: »De fula orden tro jag vi skola bli ense om, ty de göra föga till saken. Men såna saker som att Pall tar maran på benet [– –] håller jag på strängt. Få se hur det tar sig ut i korrektur!»

U 1, s. 280: »Vid bottinknäppningen tog jag ett litet tag med hand, hm ... / [– –] / ... så här om skänkeln.»

SV = U 1.

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet och första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på resp. SV-sida.

<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i MS</i>	<i>Sida i U 1</i>	<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i MS</i>	<i>Sida i U 1</i>
9	A 1	2	121	K 2 b	206
14	A 4	10	126	K 7	215
19	A 9	17	129	H 1	219
24	A 14	27	133	H 3	227
29	A 18	35	134	G 1	229
31	B 1	39	137	G 3	239
36	B 5	49	142	G 6	247
41	B 9	56	145	L 1	253
46	B 16	66	151	L 5	264
51	B 20	72	156	L 9	273
56	B 25	82	161	L 11	281
61	B 29	91	162	I 1	283
62	C 1	93	166	I 4	292
67	C 5	103			
72	C 9	112			
73	F 1	115			
78	F 4	125			
81	1	131			
86	5	141			
91	8	148			
96	13	158			
100	D 1	165			
105	D 4	175			
108	E 1	181			
113	E 4	191			
116	K 1	197			

GIFTAS II

Textläget

Originalmanuskriptet till den andra delen av *Giftas* är förlorat, förutom MS till förordets »Post-Skriptum» (Bonniers förlagsarkiv). Texten till *Giftas II* har etablerats med den första upplagan som *bastext*, förutom nämnda post skriptum där MS fungerat som *bastext* och U 1 som *komplementtext*.

Bevarats har också delar av de franska originalen till novellerna *Brödet* och *Höst* samt ett kort förord, *Preface*, troligen avsett för det planerade på franska författade verket. *Brödet* översattes till svenska av Eugène Fahlstedt, möjligen också *Höst*. Det är dock mer sannolikt att Strindbergs själv översatte och bearbetade *Höst* (textvolymen s. 338 ff.; se vidare nedan s. 116 ff.).

Strindberg läste av allt att döma korrektur endast på förordet, innan detta kortades, under april 1886 (se »Tillkomst och mottagande» s. 344).

Upplagor på svenska

Första upplagan (U 1) utkom 1886 under titeln *Giftas. / Aderton äktenskapshistorier / Med förord / Andra delen*. (xxiii+250 s.; 3:75 kr; ca 13 × 7,5 cm), Kungsholms bokhandel i Stockholm i distribution; på smutsitelsidan »Giftas. / II.» (jfr [dok. nr 16:10](#)). Enligt uppgift på baksidan av titelsidan trycktes boken på Schmidts boktryckeri i Helsingborg. Svensk Bokhandels-Tidning anger att upplagan utkom 21–27/10 1886; enligt Axel Strindbergs brevkoncept 27/10 1886 fanns U 1 att köpa hos huvudstadens bokhandlare 25/10 1886 (jfr textvolymen s. 344).

Enligt Anders Ollfors förekommer fyra varianter av omslag till *Giftas II*, varav en i stället för Kungsholms bokhandel nämner har uppgift om Adolf Bonnier på omslaget; det skulle röra sig om samma typ av omslag som förekommer i vissa exemplar av *Giftas I* (jfr ovan s. 11; Ollfors 1987, s. 19).

Andra upplagan hade titeln *Giftas / Valda berättelser / II* och trycktes 1900 i Samlade Romaner och Berättelser II (s. 657–825) på C. och E. Gernandts förlag i Stockholm (6:80 kr; den utgavs även i häften à 40 öre; h. 29–32; ca 13 × 8 cm). Förutom förordet ingick endast åtta berättelser, i följande ordning: *Höst*, *Brödet*, *Barnet*, *Mot betalning*,

Utan vigsel och med!, *Tvekamp*, *Den starkare* och *Det räcker inte*. Utelämnade var: *Den brottsliga naturen*, *Omakar*, *Som Duvor*, *De ideala kraven*, *Hans Poem*, *Lurad*, *Affär*, *Övertro*, *Hans Piga* och *Familjeförsörjaren*.

Tredje upplagan utkom 1905 i En-kronasbiblioteket på förlaget Ljus i Stockholm (138 s.; 1 kr). Inlagan trycktes på Isaac Marcus' boktryckeri, medan det guldskimrande omslaget trycktes på A. Börtzells tryckeri, båda i Stockholm. Upplagan var fullständig.

Fjärde upplagan med titeln *Giftas. Valda berättelser, d. 2* utkom 1910 på Albert Bonniers förlag i Stockholm (128 s.; 1 kr); femte upplagan följde 1910 och sjätte 1912. Dessa tre upplagor innehöll, i likhet med andra upplagan, förordet och åtta noveller.

Upplagor på andra språk

Tyska

En översättning av ett urval av noveller ur *Giftas I* och *II* gavs ut 1898 av Georg H. Wigand's Verlag i Leipzig under titeln *Ehestandsgeschichten*; den ingick i Collection Wigand (260 s.). Följande noveller ut *Giftas II* ingick: *Herbst* (*Höst*), *Brot* (*Brödet*), *Das Kind* (*Barnet*), *Gegen Bezahlung* (*Mot betalning*), *Der Ernährer* (*Familjeförsörjaren*), *Zweikampf* (*Tvekamp*) och *Getraut und Ungetraut* (*Utan vigsel och med!*).

Emil Scherings översättning till tyska *Heiraten. 20 Ehegeschichten* gavs ut 1910 i August Strindbergs Werke, 3. Abteilung, Band 1, av förlaget Georg Müller i München. Upplagan uppges på titelsidan vara »vom Dichter selbst veranstaltet». Fram till 1917 utkom elva upplagor. Av noveller ur *Giftas II* ingick: *Herbst* (*Höst*), *Fruchtbarkeit* (*Brödet*), *Zwangsehe* (*Barnet*), *Die verbrecherische Natur* (*Den brottsliga naturen*), *Corinna* (*Mot betalning*), *Ungetraut und getraut* (*Utan vigsel och med!*), *Zweikampf* (*Tvekamp*), *Seine Magd* (*Hans Piga*) och *Der Familienversorger* (*Familjeförsörjaren*). Utelämnade var: *Omakar*, *Det räcker inte!*, *Den starkare*, *Som Duvor*, *De ideala kraven*, *Hans Poem*, *Lurad*, *Affär* och *Övertro*.

Ryska

Översättningar av några noveller ur *Giftas II* trycktes 1909 i Strindbergs *Polnoje sobranije sotjinenij v 12 tomach*, band 3, på Sablins förlag i Moskva. Däri ingick: *Osen (Höst)*, *Chleb (Bröd)*, *Ditia (Barnet)*, *Protiv platy (Mot betalning)*, *Tvekamp (Omakar)* och *Ventjannyj i neventjannyj (Utan vigsel och med!)*.

Ett urval ur *Giftas II* översattes till ryska och trycktes 1910 i Strindbergs *Polnoje sobranije sotjinenij v 15 tomach*, band 10, på *Sovremennye problemy* i Moskva. Däri ingick: *Osen (Höst)*, *Plodorodije (Brödet)*, *Prestupnaja priroda (Den brottsliga naturen)*, *Bez ljubvi (Mot betalning)*, *Ventjannyj i neventjannyj (Utan vigsel och med!)*, *Pojedinok (Tvekamp)*, *Jego prisluga (Hans Piga)* och *Kormilets semji (Familjeförsörjaren)*.

Dessutom har ryska översättningar av enstaka noveller publicerats i olika tidskrifter och antologier.

V.A. Moskaljovas översättning *Osen (Höst)* utkom 1901 i antologin *Acho, Rasskazy; Gejerstam, Komediya braka; Strindberg, Rasskazy*, publicerad 1901 i S:t Petersburg. S. Zajmovskijs översättning *Osen* utkom 1910 i Strindbergs *Ljubov i chleb i drugije rasskazy* på förlaget Polza i Moskva; andra upplagan trycktes 1912 och tredje 1916.

Je. Polivanovas översättning *Chleb (Brödet)* utkom 1902 i *Sjvedskije i norvezjskije rasskazy* (Riga).

Je. Polivanovas översättning *Za platu (Mot betalning)* trycktes 1902 i *Sjvedskije i norvezjskije rasskazy* (Riga).

Översättningar av *Utan vigsel och med* utkom under titeln *Povjentjannyje i neventjannyje* i *Birjevyje vedemosti* (S:t Petersburg) 1910:1843 och i *Novoje slovo* (S:t Petersburg) 1910:5, samt 1912 i R. Markovitjs översättning *Povjentjannyje i neventjannyje* i *Rasskazy severnych pisatelej* (S:t Petersburg).

Ne sosjlis (Omakar) utkom, översatt av signaturen P.I., i *Vilenskij vestnik* (Vilna) 1894:218.

B. Leontievas översättning *Nedostatotjno, nedostatotjno (Det räcker inte!)* utkom i *Nedelja Sovremennogo slova* (Petrograd) 1916:425.

P. Markovitjs översättning *Zjena-prisluga (Hans Piga)* utkom i Vselenna (S:t Petersburg) 1910:3.

Finska

Joel Lehtonens översättning till finska *Avioelämä. 2. Kahdeksantoista aviojuttua* utkom 1907 i Tammerfors; den ingick i Markan kirjasto 9.

Danska

Poul Uttenreiters auktoriserade översättning till danska *Ægteskab*, omfattande översättningar av både *Giftas I* och *II*, utkom i Köpenhamn 1911–1912; den ingick i August Strindbergs Værker.

Engelska

Den första engelska översättningen utgavs 1913, dvs. efter Strindbergs bortgång. Ellie Schleussners autoriserade översättning till engelska *Married. Twenty stories of married life* trycktes av Frank Palmer i London 1913 (412 s.). Boken innehöll ett urval ur *Giftas I* och *II*, samt *Creditors (Fordringsägare)* och *Romeo and Julia* («Hallucinationer») ur *Vivisektioner* (jfr SV 29). Andra upplagan utkomma samma år. Ur *Giftas II* ingick (s. 205–351): *Prolificacy (Brödet)*, *Autumn (Höst)*, *Compulsory Marriage (Barnet)*, *Corinna (Mot betalning)*, *Unmarried and Married (Utan vigsel och med!)*, *A Duel (Tvekamp)*, *His Servant (Hans Piga)*, *The Breadwinner (Familjeförsörjaren)*. Översättningen är troligen gjord från tyska (jfr ovan titlarna och urvalet i Werke 1910).

Utgivarens egna ändringar

Utgivaren har gjort följande rättelser i förhållande till U 1. För en del av »Post-Skriptum» har MS bevarats (SV 83:30–184:16); i detta intervall har inga ändringar införts. Sid- och radhänvisning ges till SV; först citeras SV, därefter U 1.

- 169: 5 oövervinnerliga / oövervinneliga
172:11 egen.» [ny rad] *John Stuart Mill.* // egen.» / —————
179: 4 utrustade / utrustad
183: 9 avsätta honom. / afsätta honom?
187: 4 andan / anden
188:10 kvällsstunder / qvällstunder
195: 5 en börda. – Jo så här // en börda. / – Jo så här
200:22 vän! / vän?
203: 8 hon får erfara / hon få erfara
225:28 Tummeliten. / tummeliten.
230: 7 femininum! / femininum?
232:19 skulle / skuile
236:17 Illustrerad tidning / illustrerad tidning
241:38 herrskapet / herrskaper
242:12 Katedralskolan, / Katedralskolan
252:23 klubb. Han / klubb Han
253:34 kall, orolig / kall orolig
266: 8 svartsjuka, / svartsjuka
267:18 hon: / hon!
269:38 för andra också! / för andra också:
270:22 menade hon! / menade hon! –
286:33 fru X svara / fru X. svara
294:14 fönstersmyg / förstersmyg
302: 7 Michelangelo / Michael Angelo
302:36 alla flickor / inga flickor
304:24 Giftas / giftas

- 305:15 Drottninggatan / Drottningsgatan
307:23 vän! / vän! –
309: 1 kalkylen, / kalkylen

Förord till Giftas II (den uteslutna senare hälften)

Förteckningen behandlar endast den uteslutna senare hälften av förordet (se SV 16, kommentaren ss. 352–366). Utgivaren har gjort följande rättelser i förhållande till U 1. Sid- och radhänvisning ges till SV; först citeras SV, därefter U 1.

- 352:30 Divina Commedia / Divina Comœdia
354: 4 medeltidsriddare / medeltids riddare
355:22 smörja, ty / smörja. ty
356:17 succé / succès [*även 356:19 se nedan »Errata»*]
356:23 släptåg. Men / släptåg; Men
357:14 Auclert / Auclere
359:19 J. A. Wettergren / J A. Wettergren
361:36 förstår, som / förstår som
364: 2 valet / valel
364:13 Familistèren / Familister'en

Ändringar mellan originalmanuskriptet och första upplagan

Förteckningen behandlar endast förordets »Post-Skriptum» (SV 183:30–184:16), till vilket MS har bevarats.

Sid- och radhänvisning ges till SV; först citeras MS, därefter U 1 respektive SV.

- 183:32 Matriarkatets historia intagen /
 Matriarkatets historia, intagen /
 Matriarkatets historia intagen
- 184: 1 qvinnovälde som / qvinnovälde, som / kvinnovälde som
- 184: 2 qvinnodyrkan madonnakult /
 qvinnodyrkan, madonnakult /
 kvinnodyrkan madonnakult
- 184: 4 Lafargue / Lafargne / Lafargue
- 184:10 full gång ehuru / full gång, ehuru / full gång ehuru
- 184:10 öfverrumpling / öfverumpling / överrumpling
- 184:11 Gift Qvinnas Egenderätt / *Gift qvinnas egenderätt* / Gift Kvinnas Äganderätt
- 184:13 Qvinnan i Arbetsmarknaden /
 Qvinnan i arbetsmarknaden /
 Kvinnan i Arbetsmarknaden
- 184:16 familjeförsörjare. Alltså: //
 familjeförsörjare. / Alltså: //
 familjeförsörjare. Alltså:
- 184:16 se upp män!! / se upp män! / se upp män!

Beskrivning av originalmanuskriptet

Manuskriptet till *Giftas II* är förlorat, förutom förordets »Post-Skriptum» (Bonniers förlagsarkiv). Detta förvaras tillsammans med ett omslag (tre ark) med handskriven text och de tre första arken till en tidig korrekturupplaga av *Giftas II*. Den sedermera uteslutna texten i slutet av förordet återges i textvolymen (s. 352 ff.).

Omslaget, i bokens format, har präntad svart text av okänd hand – möjligen Strindbergs – med texten »Förord / till / Giftas. / Andra delen.», en titelsida med texten »Slaf eller Slafvinna / Tvifvel och motsägelser i Qvinnofrågan / Af / August Strindberg.» samt på tredje sidan »Till / Fru Sofie Adlersparre.» och ett motto: »'Din vilja skall vara din man undergifven och han skall vara din herre.' / 'Gud.'».

Efter det tryckta förordet ligger ett ark papper med vattenmärke »Original Lion's Paper» i samma format som omslaget och den tryckta inlagan, med text med numera svart bläck av Strindberg. De fyra sidorna är opaginerade; text på de tre första sidorna. På den första sidan ovan till höger med bläck: »(Efter Företalet)». Rubrik: »Post-Scriptum.». Två stycken är strukna på de två senare sidorna, först det ena, sedan det andra, efter »Alltså: se upp män!» (SV s. 184):

Skall qvinnan få dessa rättigheter, så måste mannen ovilkorligen i vederlag och för att icke nedsjunka till slaf betinga sig

Utsigterna till ~~mat~~ modersväldets återinförande ~~äro stora~~. jemte fadersförsörjningen äro stora och därför är mannen snart en husslaf. det ligger nemligen i faderns intresse att döttrarne få sysslor sedan männen fått fruktan för äktenskapet och därför icke vilja gifta sig.

Strindbergs ändringar i originalmanuskriptet

Förteckningen behandlar endast några få större ändringar i förordets »Post-Skriptum» (SV 83:30–184:16), till vilket MS har bevarats.

Sid- och radhänvisning ges till SV.

- 183:33 e »stöd åt»: *mina misstankar ä fr mina författarens misstankar*
- 184: 4 e »Artikelförfattaren,»: *Paul Lafargue* tillagt
- 184:16 e » Alltså: se upp män!»: [ny rad] *Skall qvinnan få dessa rättigheter, så måste mannen ovilkorligen i vederlag och för att icke nedsjunka till slaf betinga sig // Utsigterna till modersväldets återinförande jemte fadersförsörjningen äro stora och därför är mannen snart en husslaf. Det ligger nemligen i fadrens intresse att döttrarne få sysslor sedan männen fått fruktan för äktenskapet och derfor icke vilja gifta sig str*

Tre originalmanuskript på franska

Strindberg planerade våren 1885 att skriva den andra delen av *Giftas* direkt på franska. Han inledde arbetet under april, men övergick sedan att författa boken direkt på svenska (textvolymen s. 338 ff.). Tre texter och textfragment har bevarats från detta arbete: »Preface» ('Förord'), *Brödet* (på franska, rubrik saknas) och »Automne.» (*Höst*) (samtliga i Bonniers förlagsarkiv). Manuskriptidentifikationerna är gjorda av Margareta Brundin, Kungliga biblioteket. Manuskripten beskrivs nedan; därefter citeras de franska texterna in extenso. Textluckor och textbortfall markeras med uteslutningstecken [– –], svårläst eller oläslig text markeras med [oläsl.]. Avläsning och kollationering är utförd av Ilaria Tedde och Gunnel Engwall.

Manuskriptbeskrivning

»Preface.» Ett kort förord, daterat »Paris 1885.» och signerat »A.S.». Förordet hör snarare till den planerade andra delen av verket än till den i maj 1885 utkomna franska översättningen av den första delen, dvs. *Les Mariés. / Douze caractères conjugaux*. Innehållet i texten motsvarar inget av de tryckta svenska förorden.

Texten – som är överkorsad – är nedskriven på ett folioblad av handgjort papper med vattenstämpel »RIVES» (22 × 36 cm). Bladet har återanvänts vid författande av novellen »Nybyggnad», som Strindberg en kort tid tänkte sig skulle inleda andra delen av *Giftas* (brev till Albert Bonnier 14/4 1885).

På baksidan av p. 53 i ms till »Nybyggnad» återfinns rubriken »Preface.» samt femton rader på franska.

På baksidan av p. 54 i ms till »Nybyggnad», mitt på bladet, står ordet »Affärer», också det understruket som om det vore en rubrik. Antagligen är det en förkastad rubrik till novellen *Affär* i andra delen av *Giftas*.

En utförlig beskrivning av manuskriptet till »Nybyggnad» finns i den textkritiska kommentaren till *Utopier i verkligheten* (TK 19, ss. 45–48).

Brödet, brottstycken av den på franska författade novellen; det första bladet med rubriken saknas. 9 halva folioblad (ca 19 × 22,5 cm), delvis paginerade A 2–A 12. Texten skrevs ursprungligen på folioblad, vilka senare har delats samt återanvänts vid författandet av *Jäsningstiden*, dvs. den andra delen av *Tjänstekvinnans son*. En utförlig beskrivning av manuskriptet till *Jäsningstiden* finns i den textkritiska kommentaren till *Tjänstekvinnans son I–II* (TK 20, ss. 77–80).

Den nedre hälften av de delade bladen saknar paginering, men kan kombineras med de bevarade paginerade övre delarna; de identifierade nedre delarna anges här med bokstaven »b».

Texten återfinns på versosidorna av pag. 198 (A 1b), opag. nr 2 [titelsida] (A 2), 197 (A 2b), opag. nr 1 [smutstitelsida] (opag.), 159 (A 10), 157 (A 10b), 158 (A 11), 162 (A 12), 161 (A 12b).

Den franska texten i fragmentet motsvarar ungefärligen följande sidor i *Brödet* (den svenska texten) i Samlade Verk 16: ss. 198:16–199:27, 202:23–202:35, 203:19, 205:33–206:36, 207:10–207:22.

»Automne.» (*Höst*). 10 halva folioblad (ca 19 × 22,5 cm), delvis paginerade B 1–B 5. Texten skrevs ursprungligen på folioblad, vilka senare har delats samt återanvänts vid författandet av *Jäsningstiden*, dvs. den andra delen av *Tjänstekvinnans son*. En utförlig beskrivning av manuskriptet till *Jäsningstiden* finns i den textkritiska kommentaren till *Tjänstekvinnans son I–II* (TK 20, ss. 77–80).

Den nedre hälften av de delade bladen saknar paginering, men kan kombineras med de bevarade paginerade övre delarna; de opaginerade men identifierade övre respektive nedre delarna anges här med bokstäverna »a» och »b».

Texten återfinns på versosidorna av pag. 184 (B 1), 186 (B 1b), 165 (B 2a), 182 (B 2b), 183 (B 3), 185 (B 3b), 187 (B 4), 189 (B 4b), 188 (B 5), 189 (B 5b).

Den franska texten i fragmentet motsvarar inledningen av novellen, ungefärligen följande sidor i *Höst* (den svenska texten) i Samlade Verk 16: ss. 185:1–25, 185:27–188:18.

Preface.

Ce n'est pas pour faire un beau livre, ni pour tenter une infraction dans les Belles-Lettres à titre de romancier que je vais composer cet ouvrage, ce n'est que l'humble besogne d'un staticien que je présente au lecteur, des faits recueillis, des documents s'il vous plaît, concernant la question des femmes et des hommes, je veux dire, du mariage.

En renonçant à toutes les vanités d'écrivain je me reserve le droit d'être jugé non comme un faiseur d'art mais plutôt comme un reporter me posant par là hors la portée de toutes les lois esthétiques, position moins glorieuse, mais plus affranchie et je m'en pique, plus utiliste.

Paris 1885

A. S.

[Brödet]

[– – –] jamais se senti d’une vitalité [oläsl.] les matins il se levait vigoureux et de belle humeur comme rajeuni.

Deux mois revolus, avant que l’ennui ne se fût présenté sa petite femme lui fit part de ses espérances. Nouvelle joie, nouveaux soins mais si doux à supporter. Il fallut tout de même d’augmenter les revenus pour faire un bon accueil au petit inconnu. Il va chercher de traductions. De menues hardes traînaient sur les meubles, le berceau attendait dans le tambour, et le petit arriva sain et sauf au monde des chagrins.

Le père était ravi mais il ne pouvait se dégager d’une certaine angoisse en envisageant l’avenir. Les dépenses et les recettes ne voulaient pas équilibrer. Il fallut retrancher sur la toilette. La redingote se mit à luir dans les coutures et le devant de la chemise fut caché sous un plastron; le pantalon se garnit de franges, ce qui lui attira le mépris des huissiers du bureau. En outre il se trouvait réduit à la nécessité de prolonger sa journée.

– Il faut en finir avec les marmots, se dit-il. Mais comment s’y prendre? Il n’en savait rien.

Trois mois passés, sa femme lui prévint d’une manière un peu recherchée que sa joie paternelle allait se redoubler. Il ne fut guère aise. Mais il fallut aller son chemin, bien que le mariage se présentât comme de mauvaise économie.

– Mais, voyons, se dit-il d’une mine joyeuse; le cadet hérite les langes de l’aîné, n’est ce pas? Ca ne coûte rien et il faut qu’ils vivent eux aussi, tout de même.

Il devint père une seconde fois.

– Ca marche au vau-l’eau! lui dit un camarade marié père d’un seul enfant.

– Au nom du diable que faire?

– Il faut être sage!

– Sage? Tenez mon ami! On se marie pour – – – je veux dire, pas exprès pour – – – mais enfin aussi pour. Bien. Nous voilà mariés et tout est fini.

– Pas tout à fait. Mais, écoutez mon garçon, si vous voulez mettre du linge blanc, si vous tenez à un avancement, il est de toute nécessité que vous portiez un pantalon sans franges et que le chapeau ne sente pas l’alizerine.

[– – –] sognes

Après le quatrième la tâche fut lourde et il fallut absolument prendre une bonne.

– C'en est assez, proclama le mari désolé. Fini!

La misère fit voir ses grimaces et les fondements de la maison allaient s'affaisser.

Et à trente ans, à l'âge fertile où toutes les fleurs auraient la prétention d'être fécondées, les jeunes époux étaient contraints à un célibat affreux, honteux. Le mari devint grondeur, le visage gris cendré, l'œil éteint. La femme dont la beauté riche se fanait, dont les seins robustes desséchaient, passait toutes les souffrances d'une mère à voir ses enfants anémiées et mal vêtus.

L'été ils restaient en ville dans une ruelle, [– – –]

[– – –] rameau, un agent de police lui fit à haute voix l'observation que l'on ne touchât pas les arbres. Nouvelle humiliation! Et en même haleine le gardien lui pria d'empêcher les enfants de gravir les dalles, défense faite par un mandement de la municipalité.

– Il vaudrait mieux rentrer fit le copiste écrasé. Tant de peines pour les mort et si peu pour les vivants.

Ils reprirent leur chemin à la maison.

Le mari se remit à son travail. Il avait à copier le manuscrit d'une brochure académique sur La Surpopulation.

Le copiste ne pouvant s'abstenir de prendre part du contenu, se mit à parcourir le cahier.

Le jeune auteur de l'école dite éthique où l'école des femmes sermonna contre le vice

– Quel vice? se dit le copiste. Celui de par lequel nous sommes entrés dans la vie, celui que le prêtre ordonne par la bénédiction nuptiale en prononçant: multipliez vous et remplissez la terre.

Et le jeune auteur continuait: En dehors du mariage la multiplication fût un vice funeste par la triste destinée réservée aux enfants privés du soin nécessaire à leurs besoins. En dedans du mariage au contraire c'était un devoir de laisser aller. Épreuve: la loi qui protégé et à juste titre, l'œuf même de la femme.

– De sorte, pensait le copiste, qu'il y a une providence pour les enfants légitimes et nul pour les naturels. Oh le jeune philosophe! Et la loi qui protège les œufs. En vertu de

quel droit s'en vont ils les petits microscopiques chaque fois que la lune changeait de visage. Au fait on aurait dû avoir une police pour surveiller les œufs sacrés!

Et toutes ces stupidités il fallut les écrire au net avec des caractères les plus calligraphiques.

Tant de morale mais pas mot pour instruire.

Le sens moral ou mieux immoral: il y a un Dieu qui nourrit et habille tous les enfants nés dans le mariage; un Dieu au ciel, probablement, mais sur la terre? Faut réfléchir! Certes, il aura descendu une fois pour se faire crucifier, après des efforts inutiles à arranger les affaires embrouillées de l'humanité. Ce fut plus fort que lui.

[– – –] en froment d'or, l'amour tout-puissant avec sa corne d'abondance, avait disparu, s'évapourant goutte pour goutte. Les enfants devenus autant de fardeaux, et la femme chérie, une ennemie sourde, méprisant en cachette et méprisée.

Et la source de toutes ces misères? Le manque de pain! Et tout de même les grandes maisons commerciales du Nouveau-Monde viennent s'écrouler sous la surabondance de blé! Le monde des contradictions. Donc il doit y avoir une defectuosité dans la distribution du pain.

La science ayant remplacé la religion n'y répond rien, constate le fait, laissant mourir de faim les enfants et de soif les parents.

Automne.

Ils avaient été mariés dix années. Ils avaient fait bon ménage vu la position délicate. Ils s'étaient accordés comme attelés à une charrue à chiens.

Au bout du premier an, comme de raison, on avait enterré quantité d'illusions sur le mariage à titre du bonheur parfait. Au bout du deuxième les enfants amenèrent tant de soucis qui ne laissaient pas le loisir pour des rêvasseries.

Il était très casanier, trop peut-être; il avait trouvé dans la famille son microcosme dont il était le centre et les enfants les rayons. Or dans le dixième an il fût nommé secrétaire attaché à l'inspection des prisons. L'obligeance d'aller en voyage vint donner une secousse à ses habitudes et il se sentait épris d'une vraie malaise à la pensée de sortir de ses foyers. Il ne savait au juste s'il allât regretter la femme ou les enfants le plus.

La veille du départ il reste assis sur son canapé en regardant sa femme qui faisait les malles. Elle est à genoux sur le plancher empaquetant le linge. Elle époussette l'habit noir, le replie de manière qu'il devienne peu encombrant.

Elle n'avait jamais pris sa position dans la famille pour celle d'un servante. Elle ne se [— —]

[— —] et ne demandait point à en être remerciée puisqu'il travaillait pour elle de son côté de sorte qu'elle ne fût jamais dépourvue du nécessaire. Elle était sa mère, et la mère des enfants.

Il était assis au coin du canapé et la regarda. Maintenant que les adieux s'approchaient, il se mit à toucher de petites avances sur le regret. Il examinait sa taille. Les omoplates portées en avant et l'échine courbée par des travaux devant le berceau, la planche à repasser et le fourneau. Il était, lui de même courbé par le travail assidu au bureau, et ses yeux avaient recourus à l'aide des lunettes. Mais dans ce moment il n'avait plus de pensées pour lui-même. Il observa que les tresses de sa femme s'étaient amincies et que la raie s'était éclaircie.

Etait-ce pour lui seul qu'elle avait laissé flétrir sa beauté? Assurément non. Car elle s'était sacrifiée pour la petite communauté, pour les enfants, et pour soi-même,

justement comme lui. Il avait perdu, lui même, un peu de sa verdure, de sa jeunesse dans la lutte pour tous.

– Il te fera du bien de sortir un peu de ta cage, lui dit la femme. Tu t'es trop tapis dans ta chambre.

– Tu n'es pas fâché, toi, d'être quitte de moi, répondit-il, pas sans une goutte d'amertume; Je vais vous regretter tant, moi.

– Tu fais le chat qui regrette son coin du feu, mais pour ce que tu me regrette, je n'y crois pas.

– Et les enfants donc!

– Quand tu es dehors, oui, mais à la maison tu les gronde, pas trop, bien entendu, mais tout de même. Oh non, tu les aime, je ne veux pas être injuste.

Au souper il était très cordial. Il oubliait de lire les journaux du soir et ne laissait de chercher des entretiens avec sa femme. Mais elle était trop occupée et d'ailleurs ses sentiments avaient eu le loisir pour être aciérés

Il était plus sensible qu'il n'en voulût avoir l'air et le désordre régnant dans l'appartement l'intrigua hors mesure. Il y vit traîner sur les meubles des lambeaux de son train ordinaire, des morceaux de son existence jetés pêle-mêle sur les tabourets et les commodes, et la grande malle noire entre-baillait contre lui comme un cercueil où le linge blanc ensevelissait son habit noir, portant des marques après ses coudes et ses genoux et il se vit lui-même étendu dans la chemise empesée prête à être emporté, le lourd couvercle fermé sur sa tête.

Le lendemain, un matin d'Août, il sauta de son lit, s'habilla à perte d'haleine. Il était fort troublé lorsqu'il entra embrasser les enfants dans leur chambre. Après un dernier embrassement de sa femme il descendit pour monter la voiture prenant chemin à la gare.

Le voyage en compagnie des supérieurs dissipa ses chagrins et il se trouvait à merveille au déjeuner. Le domicile se posait derrière lui comme une chambre à coucher à l'odeur de renfermé et il était d'une humeur radieuse à l'arrivée à la ville Cantonale.

Le reste de la journée se passait à la table d'hôte au Grand Hôtel.

Mais le soir ne fut pas gai dans la chambre solitaire. Un lit, deux tabourets, une table, un lavoir, et une bougie répandant sa lueur faible sur les laids papiers de la muraille. Il se sentait mal à l'aise. Tout lui manquait: les mules, la robe de chambre, les pipes, le

bureau. Il voulait remonter sa montre mais la clef n'y était pas. Oubliée sur le porte-montre que sa femme lui avait brodé.

Il se mit au lit. Mais il lui fallut prendre un livre dans la malle. Tout y était si bien emballé qu'il eût peur de déranger.

A la fin il trouva les mules. Elle avait donc tout prévu. Et il enterra le livre aussi. Mais il ne put plus lire. Il alluma un cigare et les souvenirs d'autrefois se dessinaient dans la fumée montant vers le plafond tacheté par la pluie

Et le remords du regret se faisait sentir. Tous les mots durs revenaient lui fendre le cœur, et tout moment amère provoqué par lui allait lui causer une oppression à tenir le sommeil à l'écart.

Le lendemain il travaillait sans relâche. Le soir tomba triste et désolé. Il éprouvait un ardent de communiquer ses sentiments à sa femme. Il prit du papier et des plumes et s'assit à la table. La plume s'arrêta au premier mot. Comment faudrait-il mettre? D'habitude il commençait par »Chère maman» quand il voulait faire part qu'il allât »diner en ville». Mais pour l'heure il ne s'agissait pas de Maman; il y allait de sa femme, de son amante légale d'autrefois. Et il entama: »Lilly, chérie» comme jadis. Le commencement roula un peu lentement. Tant de mots doux étaient tombés en désuétude sous le rude prosaïque de la vie. Mais bientôt devenu chaud il évoqua toutes les mélodies des premières amours; et des lambeaux de peintures se recomposaient une mosaïque de lilas et d'hirondelles, couchers du soleil et promenades en bateau sur les golfes. Toutes les souvenirs printanières dansaient sur des nuages rose et se mettaient en groupe autour de son image rayonnante.

En bas de la dernière page il mit une croix comme le font les amoureux et à côté de celle-là il écrivit: »Baisez là.»

La lettre achevée il la parcourut d'où s'ensuivit une chaleur vive montant sur les joues, il ne savait au juste pourquoi.

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet och första upplagan

Originalmanuskriptet till den andra delen av *Giftas* är förlorat, förutom MS till förordets »Post-Skriptum» (Bonniers förlagsarkiv). Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på resp. SV-sida.

<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i U 1</i>	<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i U 1</i>
169	I	261	135
173	VII	265	145
177	XII	269	151
181	XVIII	273	158
185	1	277	165
189	7	271	172
193	14	285	181
197	21	289	188
201	30	293	200
205	36	297	211
209	44	301	219
213	51	305	225
217	58	309	234
221	66	313	242
225	73	317	248
229	79		
233	88	<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i MS</i> <i>Sida i U 1</i>
237	95	183	1 XII
241	101	184	2 XIII
245	108		
249	114		
253	121		
257	127		

TEXTER I KOMMENTAREN

Förord till Giftas II (den uteslutna senare hälften)

Texten har etableras med det tryckta korrektorexemplaret (Bonniers förlagsarkiv, se ovan s. 114) som *bastext*. Det i första upplagan uteslutna avsnittet ingick i korrektorexemplaret på sidorna XXII–XLV. Se vidare textvolymen s. 352 ff.

ERRATA

Förteckning över errata

Vid den andra tryckningen av textvolymen 1986 infördes följande ändringar:

		<i>ändrades till:</i>
54: 2	Theodor dor kände sig löjlig	Theodor kände sig löjlig
209: 5	han kropp	hans kropp
209: 6	hans sprang	han sprang
378:20	160 hast du mir gesehen i svenskan ofta förekommande förvanskning av tyskans <i>hat man so etwas gesehen</i> 'har man sett på maken'	160 hast du mir gesehen 'har man sett på maken', 'jo, det var snyggt'; det vanliga tyska uttrycket är <i>hat man so etwas gesehen</i>

Följande ändringar kommer att införas i en eventuell ny tryckning av textvolymen:

Texten

		<i>skall ändras till:</i>
124: 8	det ville icke societeten	det ville inte societeten
127:30	för dem! / – Ännu hade han	för dem! Ännu hade han
131:15	det enka faktum	det enkla faktum
137:28	bland bara fruntimmer.	bland bara fruntimmer!
153: 1	När kaptenen	[<i>indrag vid nytt stycke</i>] När kaptenen
157:11	honom. Pall, Pall, vart	honom. – Pall, Pall, vart

Kommentarer

		<i>skall ändras till:</i>
370:30	[<i>saknas</i>]	53 suska ner sig smutsa ned sig; deka ned sig, förfalla

370:35	[saknas]	50 Norrbacka v�rdshus som låg strax utanför Norrtull; v�rdshuset brann ner 1882
379:20	hast du mir gesehen 'har man	hast du mir gesehen 'har man
380:11	1884 inrättade Stockholms högskola en särskild professur i matematik åt den ryskf�dda Sonja Kovalevsky vid sidan av den ordinarie professuren	1884 inrättade Stockholms högskola en särskild docentur i matematik åt den ryskf�dda Sonja Kovalevsky vid sidan av den ordinarie professuren (hon utnämndes till professor 1889)
385: 5	hacka sitt bröst etc. se ovan s. 164	hacka sitt bröst etc. se ovan s. 166

DOKUMENT

Förteckning över faksimilerade dokument

- Dok. nr 16:1. Främre omslaget och titelsidan till första upplagan av *Giftas. / Tolf äktenskapshistorier, / Med interview och förord*, Albert Bonniers förlag 1884 (Strindbergsredaktionens exemplar).
- Dok. nr 16:2. »Man och Hustru. / (Under nuvarande Förhållanden.) / Med en Interview och ett Förord.» Förkastad titelsida till första delen av *Giftas* (Bonniers förlagsarkiv).
- Dok. nr 16:3. Originalmanuskriptet till »Företal» i första delen av *Giftas*, pag. A 1 (Bonniers förlagsarkiv).
- Dok. nr 16:4. »Dygdens Lön», pag. B 1, originalmanuskriptet och den hektografiska kopian (exemplar B respektive A; Bonniers förlagsarkiv).
- Dok. nr 16:5. »Dygdens Lön», pag. B 14 (exemplar A), med en ändring från »bita honom i röfven» till »bita honom i ryggen» (jfr SV 43:32) (Bonniers förlagsarkiv).
- Dok. nr 16:6. »Naturhinder», pag. G 3 (exemplar A), med titeln ändrad från »II», dvs. andra delen av »Reformförsök» (Bonniers förlagsarkiv).
- Dok. nr 16:7. Titelsidan i korrekturet (exemplar 1) till första delen av *Giftas* med Strindbergs ändringar (Bonniers förlagsarkiv).
- Dok. nr 16:8. Korrekturändringar av Strindberg i ark 2, s. 33 (exemplar 1; Bonniers förlagsarkiv). Jfr SV 27:32.
- Dok. nr 16:9. Markeringar av förlaget i korrekturen av »fula ord» och »plumpheter» (Bonniers förlagsarkiv). Exemplar 1: ark 1, s. 10 (»den syfilitiske doktor Rank»); ark 5, s. 119 (»Högstedts Piccadon»); ark 6, s. 122 (bl.a. »suska ned sig på luder»).
- Dok. nr 16:10. Främre omslaget, smutstitelsida och titelsida till första upplagan av *Giftas. / Aderton äktenskapshistorier / Med förord / Andra delen.*, Kungsholms bokhandel i Stockholm, i distribution, 1886. (Strindbergsredaktionens exemplar.)

Tack till Ingemar Perup, Bonniers förlagsarkiv.

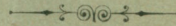
GIFTAS.

TOLF ÄKTENSKAPSHISTORIER

Med intervju och förord

af

AUGUST STRINDBERG.

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Pris: 3: 75.

Dok. nr 16:1. Främre omslaget och titelsidan till första upplagan av *Giftas. / Tolf äktenskapshistorier; / Med intervju och förord*, Albert Bonniers förlag 1884 (Strindbergsredaktionens exemplar).

fare

fare

fare

GIFTAS.

TOLF ÄKTENSKAPSHISTORIER,

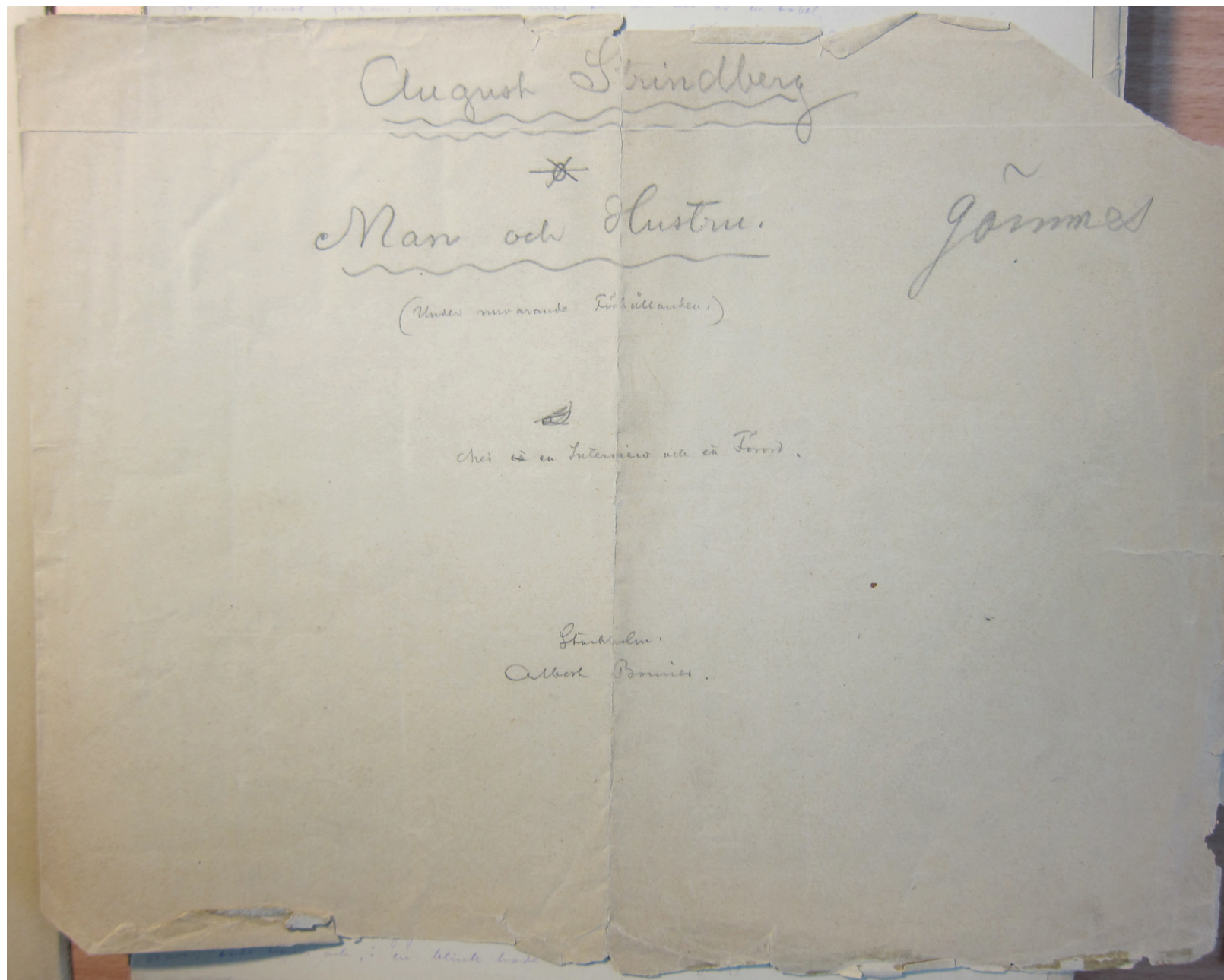
MED INTERVIEW OCH FÖRORD

AF

AUGUST STRINDBERG.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Dok. nr 16:2. »Man och Hustru. / (Under nuvarande Förhållanden.) / Med en Interview och ett Förord.» Förfördad titelsida till första delen av *Giftas* (Bonniers förlagsarkiv).

När modern dog var han tretton år. Det var för honom öfver-
om han förlorat en personlig vän, ty under och år modern lög
till sängs, hade han liksom gjort hennes personliga bekant-
skap, något som föräldrar och barn bärna göra. Han var nem-
ligen tidigt utvecklad och hade ett godt förstånd; hade läst
mycket mer än skolböckerna, ty fadren som var professor
i botanik vid Vetenskapsakademien hade ett godt bibliotek.
Men modern hade icke fått uppföstran, hade som gift varit
i ena första hushållerna och de många barnens sköterska.
Hon nu blef sängliggsbete vid tretton^{nio} års ålder, med
en utlända af många barnsängar, många års nattvakt,
hade icke sofvit en hel natt på sexton år), och då hon
vidare fick besätta sig med hushållet, räddade hon
sin bekantskap med sin andra som i ordningen, den äldsta
var badet och var aldrig hemman annat än som bön-
arne. Som hon upphöt att vara hemmoder och endast var
älskling, församla detta gammaldags disciplinförhållande
hvilket alltid ställer sig mellan föräldrar och barn. Den tretton-
årige sonen satte nästan alltid vid hennes bädd, när hon
var ledig från skola och lek, och då lärde han högt för
henne. Mycket hade han att fråga och mycket hade han
att upplysa; derigenom kortlaga dessa graden mellan dem
som ålder och ställning upprett, och skulle någon nu vara
den öfverlägna, så var det sonen. Men modern hade mycket
att lära honom om sitt förflutna lif, och derigenom voro
de omväxlande lärare och lärjunge. De kunde slutligen
tala om allt. Och sonen som då befann sig i manuskriptens
inbördes frihet många, med moderns finkänslighet och
närskhetens blyghet, meddelad upplysning om det my-
sterium som kallas släkthets förhållande. Han var ännu o-
skyldig, men hade i skolan sett och hört mycket, som
var honom motståndande och upprörde honom. Modern
förklarade allt som förklarades kunde, varnade honom för
ungdomens farliga fiende och tog ett heligt löfte af honom
att han aldrig skulle låta förläsa sig att besöka dåliga vänner,
icke en gång af nyfikenhet, ty ingen kunde låta på sig själv
i sådana fall. Och hon hänvisade honom till ett säker
beskrifning och till ungdomen med god i boken när fortellat
skulle komma.
Fadren var djupt förälskad i den själfriska ungdomen af

När modern dog var han tretton år. Det var från honom öfver-
 om han förlorat en personlig vän, ty under de år modern låg
 till sängs, hade han liksom gjort hennes personliga bekant-
 skap, något som föräldrar och barn skulle göra. Han var nuan-
 tigen tidigt utskolas och hade ett godt förstånd; hade läst
 mycket mer än skolböckerna, ty fadren som var professor
 i botanik vid Vetenskapsakademien hade ett godt bibliotek.
 Men modern hade icke fått uppfostran, hade som gift varit
 mannens första hushållerska och de många barnens sköterska.
 När hon nu blef sängliggande vid trettio^{nio} års ålder, med
 kraftfulla utöfning af många barnsängar, många års nattvakt,
 hon hade icke sofvit en hel natt på sexton år, och då hon
 icke vidare fick besätta sig med hushållet, sågde hon
 för behållning med sin andra son i ordningen, den äldste
 var död och var aldrig hennes annars än som bröda-
 garna. Som hon upphört att vara hemmoder och endast var
 patient, försvann detta gammaldags disciplinförhållande
 hvilket alltid ställer sig mellan föräldrar och barn. Den krettan-
 därige sonen satte värdan alltid vid hennes bädd, när hon
 var söt för sin skola och lexor, och då läste han högt för
 henne. Mycket hade hon att fråga och mycket hade hon
 att upplysa; derigenom berättas dessa goda ögonblick mellan dem
 som äldes och ställning uppstod, och skulle någon nu vara
 den öfverlägsne, så var det sonen. Men modern hade mycket
 att lära honom en sitt förflutna lif, och derigenom
 de omväxlande lärare och lärjungar. De kunde slutligen
 kala om allt. Och sonen som då befann sig i ungdomens
 inträngande fick många, med moderns färdighet och
 snävtöknadens blyghet, meddelad upplysning om de my-
 sterium som kallas släktens förhållanden. Han var ännu o-
 skyldig, men hade i skolan sett och hört mycket, som
 en honom målskjutande och upprörde honom. Modern
 berättade allt som förklarar kända, varnades honom för
 ungdomens farliga fiender och tog ett heligt löfte af honom
 att han aldrig skulle låta förläsa sig att besöka dåliga givningar,
 icke en gång af nyfikenhet, ty ingen kunde lita på sig själv
 i sådana fall. Och hon hänvisade honom till ett sober
 besöksfäst och till ringande med Gud i bönen när frestelsen
 skulle komma.
 Fadren var djupt försäkrat i den själfriska njutningen af

om fötet, skrapade med naglarna på papper-plåten, kände på
slingan, fingrade på den lilla bollen af bandskinn. Det
var som att se honom vara på en bänk som de skulle ha
hittat i slingan. De förtade icke hvar till den skulle användas
men de kände på det var något frändligt, som hade ett
delt i ändamål. Slutligen kom en jäddelmsförklarung fram,
hvar för sig lifvande, fram till de uppfikna och af-
gånge genast fråga: Kom vi inte se att det är en kalle,
en svängsvor? Och dermed kastade han en blick af respekt
på den Theodor, en blick af hemligt förstånd som om han
sagt: vi förtade och de vi.

Och det såg en nepologargasse, hvilken en gång varit på artilleriet
för att bli trumpetare, och ~~hade~~ han ansett sig förbigången
vid domens fällande kunde han icke hålla minn utan förklarade
att de skulle få bita honom: ~~ryggen~~ och det inte var en
särja: Därför hvarf blef ett slagområde. Hans förmodade hela
kyrkvalen till en enda stor ~~hög~~ höghög af dom och
jagst med guld.

Om öppnas dörrar och det stora post-ordförmålen. De var,
blått, mörkt, med otolig i anseende och utvattens
blått, som gaf fört till en anseende. Vilddjuren upp-
hörde att slå. Slagen gaf dem öfver en utgått och som
sigen blott och den Andes mörkt öfver ljuset. Slutligen
gick han alla hundra prögarna att hitta sig på bänkarna
och stols. Men nu var han alldeles öfver och nu
mer fullt af upprifet om. Han kastade en blick uppåt
fjärterverklaren och hade med mott stämmen: Öppna de
öfversta luckan. Men det var som att mörka stämmen igen.
Fingrafen prögarna störde upp och slaga slaga i en hög
vid fjärtret för att få fört i snöet till ventilen.
- Gå och sätta iv: Gaf prösten till i en mott anseende och öfver
öfver öfver hvar.

Nytt lugn för ett ögonblick. Prösten tänkte ut en mera prösten
till att sätta att utom belyg för öfver luckan.

- Du, sade han, och pekat på en liten skrämd ständel,
gå och öppna luckan.

Den lille gick fram till fjärtret och lätte lösa upp det som
mörkare snöet. Under andas työtad öfverstade fjärtret
länga resultatet, det en stor prög i fjärtret, hvilken
sigen kommit hem från Spanien med brigen Carl Johan,
guldade bänkarna:

- Står han där i djöflet i sin öfver att på en gosse som
han, sade han, och i en blick hade han kastat af sig i

han alltsammans. Och han blef hans hustru och Konungens som förestod,
men han blef dessutom hans barns sirar och det tyckte han var det bästa
af alltsammans. G 3.)

Naturhinder.

Hennes far hade låtit henne läsa bokhålleri för att hon skulle undgå qvinnans van.
liga sorgliga lätet att litta och vänta på att bli gift.

Hon hade nu varit barförare vid jernvägarnes byggestyrkelse och var erkänd som en
färdig tidan. Hon kunde sköta drängens så att det var en lust att sköta och hon
hade en visserligen framtida för sig.

Så kom den gråa jöfren från skogsinstitutet och så som blef det giftas af. Men
ingen hade skulle det vara. Det skulle bli ett andligt äktenskap för det hatta tätt,
och världen skulle se att qvinnan också var en fjälskt väsen och icke någon koma.

De båda maktarna träffades ^{en} middagarna och om nätterna, och det var ett
dant äktenskap, två fjälsars förening, och nog var det två kroppar med, men det
talade man naturligtvis inte om.

En dag kom från hem och berättade att tjänstgöringstiden var ändrad. Men
natt-tåg på Malms hade af riksdagen blifvit påbjuden och hon måste tjäna.
genom händelser mellan det och sig om qvinnans. Det var en streck i räkningen.

Hon kunde icke nämna hem för sin hustru och. Omöjligt!
Nu frågas de om middagarna för sig, och träffades bara om nätterna. Det
var ~~inte~~ väl till det tyckte hon. Om de länge qvinnans var:

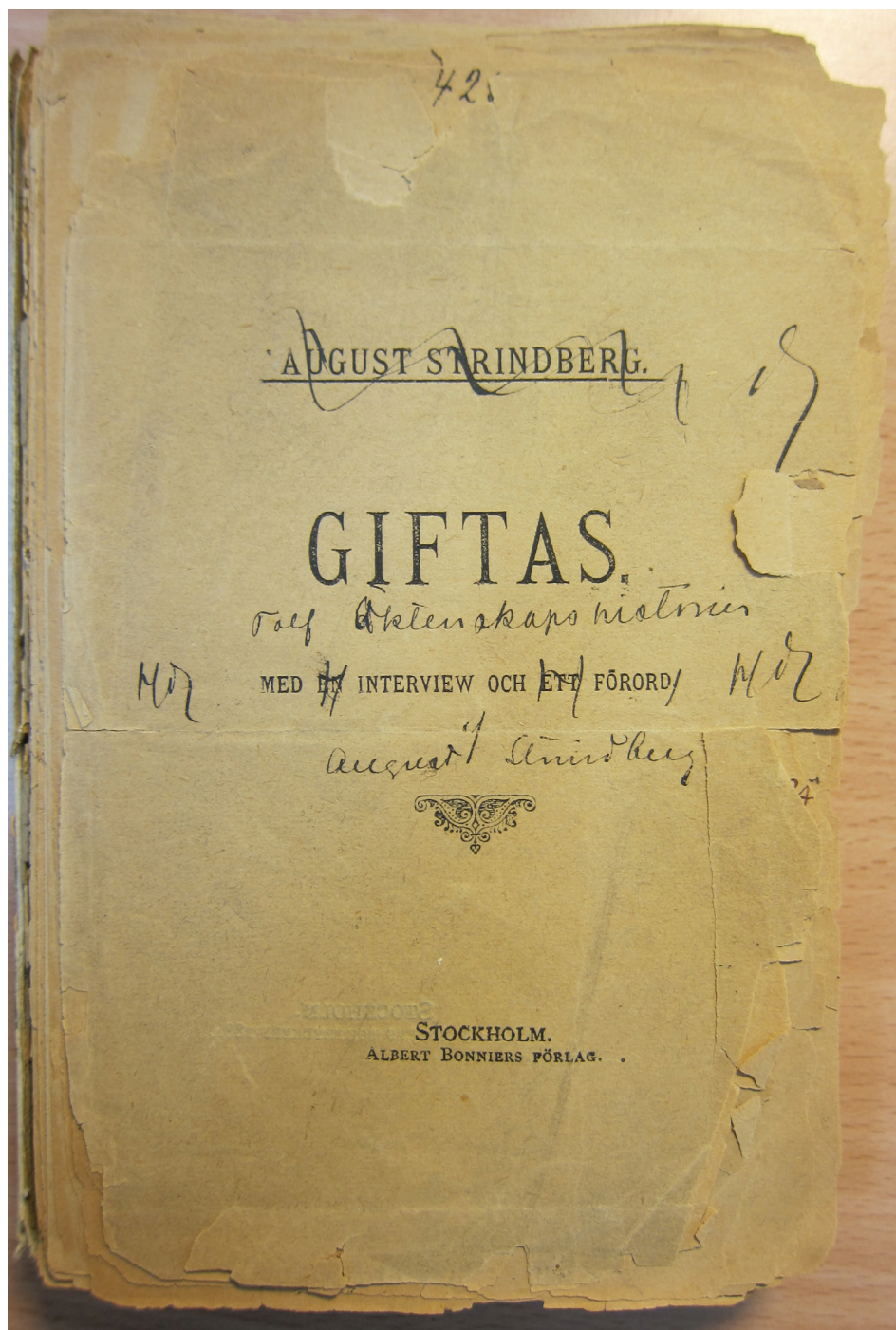
Hon kom och berättade henne. Men hon tyckte inte om att litta på en
stol i bygges expeditionen och bli knuffad af drängens och barare. Hon var
alltid i vägen. Och när hon ville prata med henne så som det med qvinnans
bekom öst, så kunde hon bli afstann afslipad med en: var ~~här~~ och var tigt, så
länge: - Och så flet vände drängens sig bort och han tåg på deras ryggar
att de qvinnans.

Älskade fick hon bli annars af en bokhållare som han blev med denna ord:
"Denna man väntar på Trum." - Trum men, lät de förmodligt.

Men det som utstade honom med mest var att se hur hon hade till knuten.
när vid pulpeten en ny glösa, som kände henne. Rätt in i ågonen och,
älskade lätade sig öfver hennes och för att litta i hufvudboken så att hon
kunde ligga var mot hennes bröst!

Och de talade om fakturer och certifikat och saker som kunde ha
petytligt hand från helst, ty hon begreps ingenting. Och de kallationerade till-
sammans och tycktes som mycket förtroligare och inre i kvarnens
konst är en mannen och hustrun var. Och det var regelens förbrukat

naturligt, ty hon varjades mer med den glösen än med mannen.
Och när mannen kom ville tala om skogsförskott svarade hon med
byggestyrkelse, ty det hufvudet fullt med talen mannen. Han började anse
att det icke var ett rätt andligt äktenskap, ty skulle det ha varit det, måste
han ha varit vid byggestyrkelsen. Men nu var han vid skogsinstitutet.

Dok. nr 16:7. Titelsidan i korrekturet (exemplar 1) till första delen av *Giftas* med Strindbergs ändringar (Bonniers förlagsarkiv).

nöd, i synnerhet vare detta en skyldighet, då han dragit qvinnan från en inbringande syssla.

12:o. Qvinnan bibehåller sitt namn, och eger icke antaga mannens titel i femininum, ty titeln är under nuvarande förhållanden en egendom, ofta ganska dyrt förvärfvad, och af pengars värde. Likställigheten fordrar detta. Och derigenom skall mången qvinna undgå frestelsen att köpa en titel för sina pengar. *

*/x Gossar
upphåller
efter fadren,
och flickor
efter mor-
dern.*

13:o. Skilnad i säng och säte från början bör bli häfd. Ty, något så mot sedligheten, stötande som gemensam sängkammare och säng, straffar sig sjelf, och ger anledning till förhållandets grummel, äckel, leda och än värre saker. Qvinnan skulle derigenom få en friare ställning och behålla eganderätten till sin kropp.

14:o. Hustrun skall, i händelse hon äger blott sin mans hustru och barnens mor, utan att ega en själfständig syssla, ha ett apanage till kläder och nöjen. Hon skall icke ha lön, icke ha kläder i form af en present, för hvilken hon skall tacka. Men hon skall då också ha rättighet att betala sina nöjen sjelf, äfven i mannens sällskap, och slippa att bli *bjuden*.

15:o. Förvärfvar qvinna något genomsyssla under äktenskapet, och icke sköter huset, vare hon skyldig af det förvärfvade lemna till huset lika mycket som mannen. Arbetar hon äfven för huset, behålle hon sitt; *ty hennes arbete inkommer* *skall derigenom* *honom* *att* *anses* *såsom* *tillskott* *och* *icke* *en* *del* *av* *sin* *lön*, *såsom* *en* *slafvjant*.

det synes af smak för lögnen. Mannen deremot visar henne öppet förtroende i allt, till och med i bankens affärer, hvilket visar att han behandlar henne som sin sanna hustru, under det att det är hon som aldrig talar om något för honom. Det är sålunda lögn att han behandlar henne som en docka, men det är sanning att hon behandlar honom som en sådan. Att Nora förfalskat vaxel af okunnighet, det tror ingen på! Kanske när man sitter på parkett och ser en sympatisk skådespelerska i rampen. Att hon förfalskat vaxeln *uteslutande* för mannens skull, tror jag icke på, ty hon uttalar sjelf hvilket ofantligt nöje hon haft af att få resa till Italien. Lagen och en jurist skulle icke tagit den ursäkten. Nora är sålunda icke något stort helgon, hon är i allra bästa fall en medbrottsling som njutit med af stöldens frukter. Så trasslar hon in sig! Mannen får ytterligare, mot författarens afsigt, tillfälle att visa hvilket förtroende och hvilken äktning han hyser för sin hustru, då han inlåter sig i diskussion med Nora om tillsättandet af en bankplats. Tänk hvilken tyrann som icke vill ta en vaxelförfalskare till bankkamrer! Hvad skulle Nora sagt, om herr Helmer velat afskeda en piga? Det hade blifvit en annan dans!

Så kommer scenen då hon skall låna pengar af den syfilitiske doktor Rank. Der är Nora

Dok. nr 16:9. Markeringar av förlaget i korrektoren av »fula ord» och »plumpheter» (Bonniers förlagsarkiv). Exemplar 1: ark 1, s. 10 (»den syfilitiske doktor Rank»); ark 5, s. 119 (»Högstedts Piccadon»); ark 6, s. 122 (bl.a. »suska ned sig på luder»).

I sex veckor låg han till sängs. När han kom upp var han friskare än han förut varit. Hvilan, den utvalda kosten, läkemedlen hade ökat hans krafter, och därför blef striden dubbelt så stark efteråt. Men han stridde. Så blef han konfirmerad på våren. Det uppskakande uppträdet, då öfverklassen tog ed af underklassen på Kristi lekamen och blod, att den senare aldrig skulle befatta sig med hvad den förra gjorde, satt länge i honom. Det oförsämda bedrägeriet som spelades med Högstedts Piccadon à 65 öre kannan och Lettströms majsöblater à 1 krona skålp., hvilka af presten utgäfvos för att vara den för öfver 1800 år sedan afrättade folkuppvigglaren Jesus af Nazareths kött och blod, föll icke under hans reflexion, ty man reflekterade icke den tiden, utan man fick /stämningar./

Året derpå aflade han studentexamen. Studentmössan var honom en stor glädje, ty omedvetet kände han sig i den ha fått fribref som öfverklass. Något inbillade han och hans kamrater också att de visste, och lärarne förklarade dem mogna i vetandet. Men om alla dessa högfärdiga ynglingar åtminstone kunde den gallimatias de skröto med! Hade man hört

F

18 / 11 / 11

sig

en så delikat sak. En söndagseftermiddag hade professorn sin bror, fortifikationskaptenen hos sig. De sutto i trädgården och drucko kaffe.

»Har du sett på Theodor, så förändrad han är?» frågade professorn.

»Ja, hans tid är inne,» sade kaptenen, »jag tror den har varit inne länge!»

»Nå,» sade professorn, »vill du inte tala vid honom, jag kan inte, jag!»

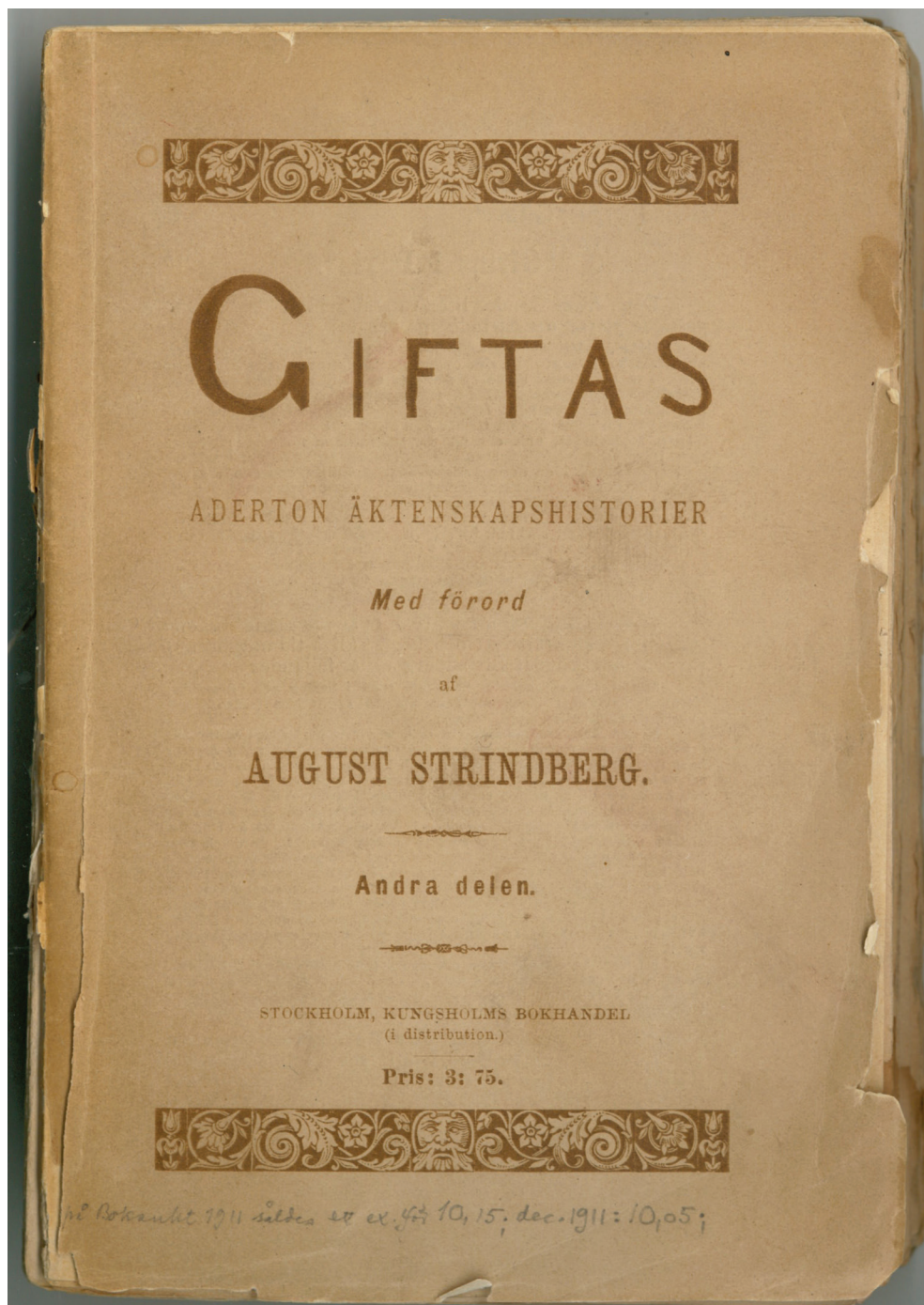
»Om jag vore ungkarl skulle jag spela farbrors roll,» sade kaptenen, »men jag skall skicka Gusten på honom! Pojken skall ha flickor, annars blir han förstörd. Stark ras, den här Wennerströmska. Hva?»

»Ja,» sade fadren, »jag var färdig vid femton år, men jag hade en läskamrat, som icke fick konfirmeras, därför att han gjort en läsflicka med barn vid tretton!»

»Se på Gusten, så han ser ut! Djefveln anamma är han inte så bred öfver länd och har såna skänklar som en gammal kapten! Han sköter sig han!»

»Jo, jag vet nog hvad det kostar, men bättre det än de gå och suska ner sig på luder,» sade fadren. »Vill du be Gusten ta Theodor med sig ut och ruska opp honom litet.»

»Ja det skall jag göra,» sade kaptenen. Och dermed var den saken klar.

Dok. nr 16:10. Främre omslaget, smutstitelsida och titelsida till första upplagan av *Giftas. / Aderton äktenskapshistorier / Med förord / Andra delen.*, Kungsholms bokhandel i Stockholm, i distribution, 1886 (Strindbergsredaktionens exemplar).

GIFTAS.

II.

GIFTAS.

ADERTON ÄKTENSKAPSHISTORIER

MED FÖRORD

AF

AUGUST STRINDBERG.

Andra delen.

STOCKHOLM
KUNGSOLMS BOKHANDEL
(i distribution.)